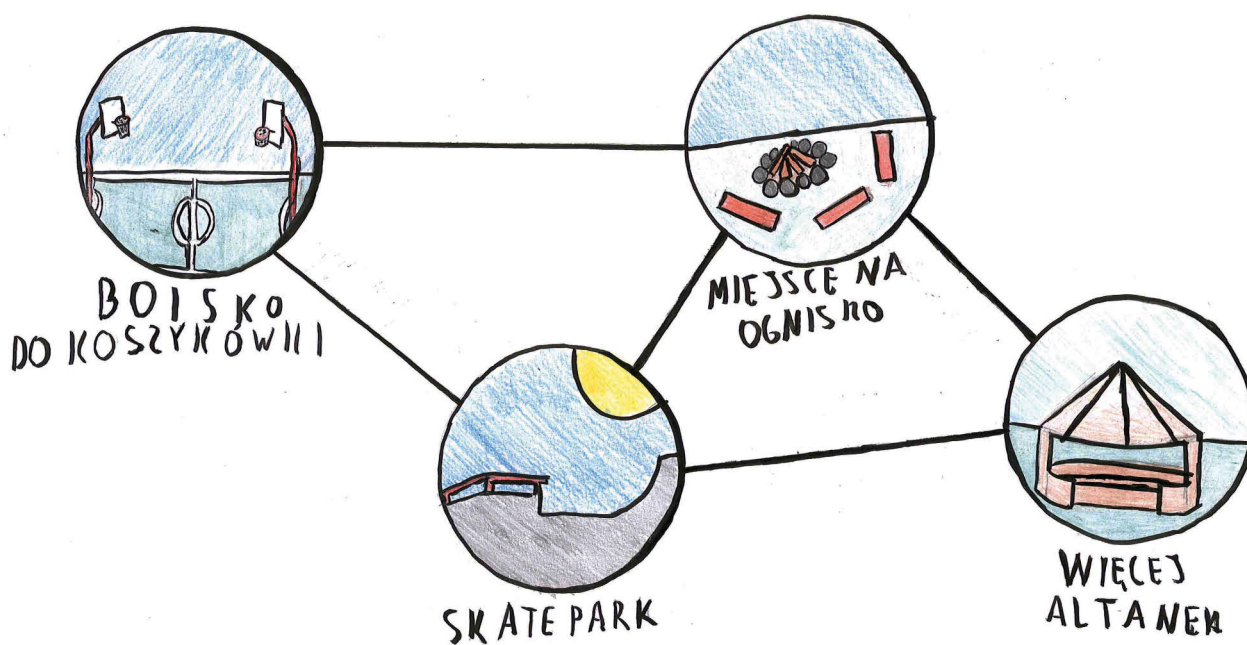

Miejsca integracji społecznej gminy Szydłowo

WYMARZONE MIEJSCA INTEGRACJI

Sylwia Staszewska

SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

Sylwia Staszewska

Miejsca integracji społecznej gminy Szydłowo

Seria
Ekspertyzy i Raporty
Wydziału Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej
Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Tom 8

Sylwia Staszewska

**Miejsca integracji społecznej
gminy Szydłowo**

Poznań 2021

Publikacja realizowana w ramach projektu „Wiejskie przestrzenie publiczne gminy Szydłowo – aranżacja miejsc integracji” mającego na celu oraz przyczynienie się do powstawania nowych miejsc integracji społecznej, pozwalających na społeczny kontakt, nawiązywanie relacji oraz realizowanie zainteresowań. Projekt współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach schematu II pomocy technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020. Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich: wdraża inicjatywy na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, podnosi jakość wdrażania PROW, informuje o polityce rozwoju terenów wiejskich i możliwościach finansowania, wspiera innowacje w rolnictwie, produkcji żywności, leśnictwie i na obszarach wiejskich, aktywizuje mieszkańców wsi na rzecz podejmowania inicjatyw w zakresie rozwoju obszarów wiejskich, w tym kreowania miejsc pracy na terenach wiejskich.

Portal internetowy: ksow.pl

Chętnych zapraszamy do zarejestrowania się jako Partner KSOW.

Publikacja finansowana ze środków budżetu Gminy Szydłowo

Współpraca:

Wójt Gminy Szydłowo Tobiasz Wiesiołek wraz z pracownikami Urzędu Gminy Szydłowo.

Sołtysowie i Rady Sołeckie (kadencji 2019–2023)

Dyrektor mgr Ewa Żychlińska, zastępca dyrektora mgr Sylwia Gawrońska, Rada Pedagogiczna i nauczyciele Zespołu Szkół im. Władysława Reymonta w Starej Łubiance.

Dyrektor mgr Anna Hańczaryk, Rada Pedagogiczna i nauczyciele Szkoły Podstawowej im. Bohaterów Wyzwolenia Ziemi Wałeckiej w Skrzatuszu.

Dyrektor mgr Wiktor Gawrylczuk, Rada Pedagogiczna i nauczyciele Zespołu Szkół im. Janusza Korczaka w Szydłowie.

Materiał opracowany przez Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Autor:

dr hab. inż. Sylwia Staszewska, prof. UAM

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Współpraca:

mgr inż. arch. Piotr Staszewski

oraz mgr inż. Katarzyna Chrobak, mgr inż. Maciej Głowczyński, mgr inż. Krystian Koliński, mgr inż. Michał Micek, mgr inż. Adam Wronkowski

Recenzent:

prof. UMK dr hab. inż. Krzysztof Rogatka

Cytowanie:

Staszewska S., 2021. Miejsca integracji społecznej gminy Szydłowo. Ekspertyzy i Raporty WGSEiGP UAM, t. 8, Poznań.

Grafika na okładce:

Michał Kowalski „Miejsce integracji społecznej” (rysunek absolwenta Zespołu Szkół im. Władysława Reymonta w Starej Łubiance)

Copyright © Wydział Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM w Poznaniu, Poznań 2021

ISBN 978-83-7986-387-7

Wydawca:

Bogucki Wydawnictwo Naukowe
ul. Górna Wilda 90, 61-576 Poznań
biuro@bogucki.com.pl

Druk:

Perfekt Druk

Spis treści

1. Wprowadzenie	7
1.1. Zarys problemu	7
1.2. Cel, główne założenia i idea pracy	7
1.3. Zakres terytorialny i czasowy	8
1.4. Metodyka pracy	9
2. Integracja społeczna – znaczenie, operacjonalizacja i czynniki procesu ...	10
2.1. Integracja społeczna – rozumienie	10
2.2. Integracja społeczna w unijnych dokumentach strategicznych	11
2.3. Czynniki ułatwiające/utrudniające proces integracji społecznej	14
2.4. Historyczne podstawy polskiej integracji	16
2.5. Komunikowanie się warunkiem integracji społecznej	17
3. Struktura gminy Szydłowo w ujęciu przestrzennym	20
4. Refleksje młodych mieszkańców na temat wiejskich przestrzeni gminy Szydłowo	26
4.1. „Wieś, którą znam” – dziecięce mapy myśli	26
4.2. Przestrzenie publiczne gminy miejscem dla dzieci i młodzieży (wyniki ankiet)	39
4.3. Dziecięco-młodzieżowy obraz miejsc integracji społecznej	46
5. Koncepcje zagospodarowania miejsc integracji społecznej w wybranych wsiach gminy Szydłowo	58
5.1. Analiza i ocena sposobu zagospodarowania wybranych przestrzeni publicznych gminy Szydłowo	59
5.2. Projekty aranżacji wiejskich miejsc integracji społecznej	85
Podsumowanie	121
Literatura	122

1. Wprowadzenie

1.1. Zarys problemu

W Polsce można obecnie zaobserwować postępujące osłabienie i pogorszenie relacji międzyludzkich, przejawiające się zwłaszcza w obniżeniu jakości komunikacji interpersonalnej, grupowej i publicznej. Brak zachowań, okoliczności i sytuacji sprzyjających możliwości nawiązywania relacji bezpośrednich, coraz niższa kultura prowadzenia rozmowy, rozwój mediów społecznościowych hamujących rzeczywiste relacje międzyludzkie, ograniczona tematyka dialogu powodują zwiększającą się instrumentalizację komunikacji interpersonalnej i merkantylizację relacji międzyludzkich. Wskazane powyżej okoliczności przyczyniają się do pogłębiania dezintegracji społecznej, która przejawia się w ograniczaniu zachowań prospołecznych oraz nasilaniu tych konfliktowych i agresywnych.

W szkicach filozoficznych Homy (2020) odnaleźć można czynniki integrujące polskie społeczeństwo. Jego zdaniem, społecznie znaczące grupy powstają wokół wspólnie podzielanych działań i/lub przekonań. Ludzie angażują się w sprawy o doniosłym znaczeniu społecznym i ustrojowym, które jednocześnie polaryzują, a czasem konfrontacyjnie. Dawniej ludzi jednoczyło zagrożenie bytu narodowego w czasie wojen czy rozbiorów, naruszanie praw pracowniczych i godności ludzkiej, a obecnie społeczność zrzesza się w sprawach, które dotyczą miejsca zamieszkania i pracy.

Aby mogła nastąpić integracja społeczna, muszą, jak uważa Domachowski (2018), zajść jednocześnie dwie prawidłowości. Pierwsza polega na łączeniu różnych grup społecznych w jedną całość, natomiast druga dotyczy równomiernego (proporcjonalnego) korzystania z wypracowanych dóbr. Według

autora na proces integracji społecznej wpływ ma język macierzysty, którym posługują się komunikujące się osoby, oraz kulturowo uwarunkowane komunikaty niewerbalne. Destabilizującą natomiast rolę pełnią stereotypy i uprzedzenia, a także osoby/grupy podejmujące próby wchodzenia w interakcje dyskryminujące. Mechanizmami utrudniającymi są też, wynikająca z redukcji dysonansu poznawczego, racjonalizacja, polegająca na znalezieniu „wyjątku od reguły”, oraz poszukiwanie „społecznego dowodu słuszności”.

Clou w integracji społecznej jest jednak umiejętność komunikowania się. Polega ona na łączeniu, spajaniu grupy osób w pewną całość, jak również w pełnionych przez nią funkcjach, np. informacyjnej, kontrolnej, emotywniej, perswazyjnej itd. Ważne jest przekonanie o możliwości kontrolowania sytuacji, wiara w sprawiedliwość działań, przekonanie o przychylności (prorozwojowości) miejsca i społeczności lokalnej. Podstawowym składnikiem integracji społecznej jest jednak zaufanie, które trudno zdobyć w obecnej atmosferze politycznej.

1.2. Cel, główne założenia i idea pracy

Celem opracowania jest ukazanie efektów współpracy ośrodka naukowego i samorządowego w ramach realizowanego projektu „Wiejskie przestrzenie publiczne gminy Szydłowo – aranżacja miejsc integracji”, który był współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach schematu II pomocy technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020. Podstawą podjętej operacji jest współpraca

z mieszkańcami gminy Szydłowo w celu określenia potrzeb związanych ze sposobem zagospodarowania miejsc integracji społecznej.

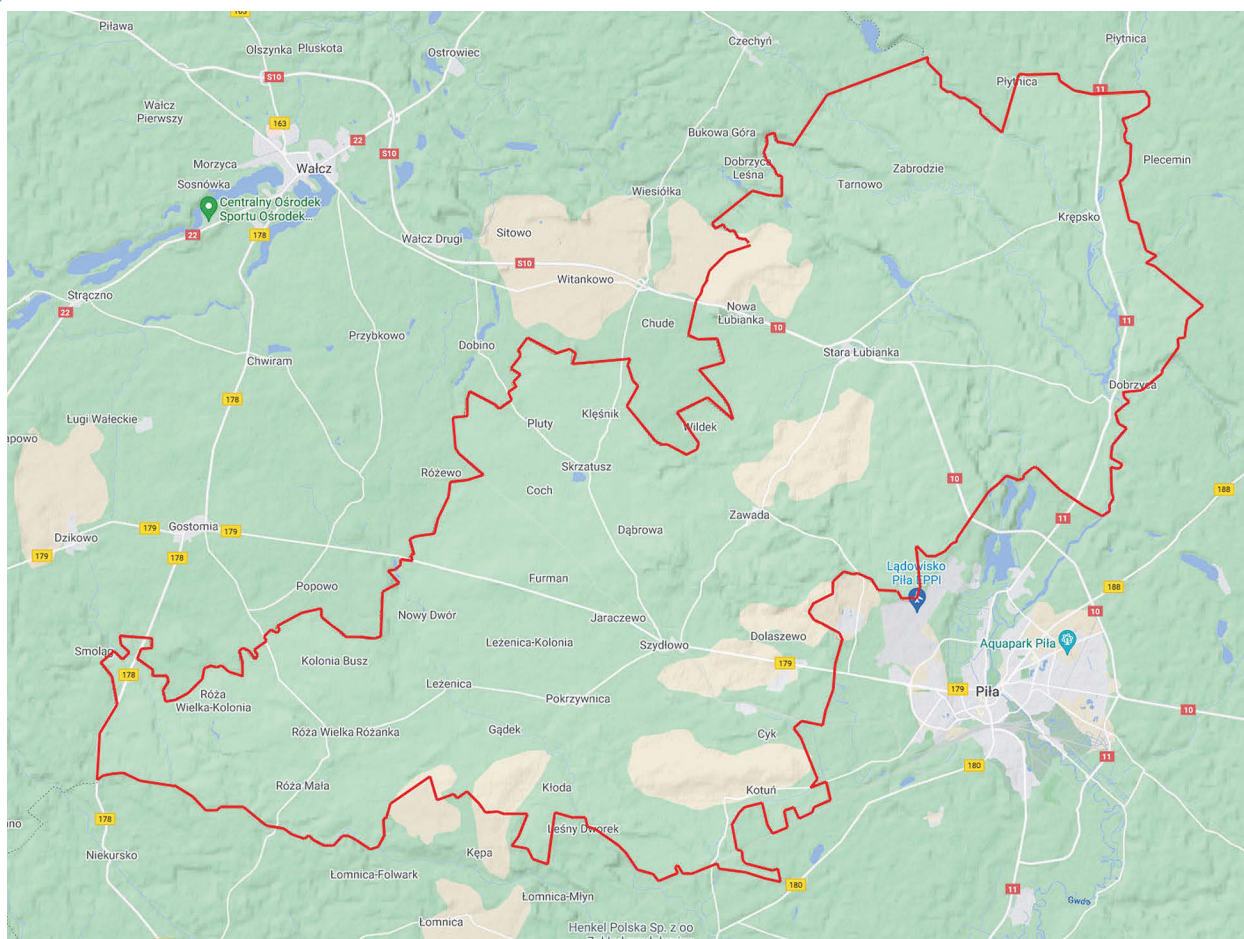
Zamierzeniem pracy jest także zobrazowanie szeregu możliwości tworzenia lub ożywienia przestrzeni sołectkich w celu budowania tożsamości i wizerunku wsi, scalenia fragmentów i wykorzystania potencjału wiejskich nieużytków. Istotny jest również aspekt potencjału samych użytkowników przestrzeni – jako inicjatorów, organizatorów i uczestników procesu tworzenia przestrzeni publicznej. Niniejsza praca koncentruje uwagę na znaczeniu alternatywnych sposobów adaptacji miejsca oraz tworzenia relacji przestrzennych i społecznych. Cele działań projektowych powinny bowiem wynikać z potrzeb i preferencji różnych grup mieszkańców i wykorzystywać realne zasoby przestrzenne.

Ideą pracy jest pomoc mieszkańcom gminy Szydłowo w aranżacji miejsc integracji

społecznej położonych w granicach administracyjnych 11 sołectw. Społeczność lokalna chętnie korzysta z zaaranżowanych i zorganizowanych przestrzeni, które najczęściej występują we wsiach w formie drewnianych wiat, wytyczonych miejsc na ognisko, boisk sportowych. Mieszkańcy sami angażują się w zagospodarowanie tych swoich terenów, jednak robią to spontanicznie i bez planu. Wspomniany wcześniej projekt ma wesprzeć ludność wiejską w procesie dobrych zmian, które ich zintegrują, wzmocnią więzi sąsiedzkie, poprawią relacje międzyludzkie.

1.3. Zakres terytorialny i czasowy

Niniejsze opracowanie jest efektem pracy wykonanej w okresie sierpień–październik 2021 r. na terenie gminy Szydłowo, położonej w północnej części województwa wielkopolskiego, w powiecie pilskim. Prezentowany tu zakres prac i wyniki są rezultatem

Ryc. 1. Szydłowo – ukształtowanie terenu

Źródło: <https://www.google.com/maps/place/Szyd%C5%82owo>.

realizacji projektu, o którym wspomniano powyżej. W projekcie wzięły udział następujące ośrodki (ułożono je alfabetycznie): Cyk, Jaraczewo, Kotuń, Leżnica, Nowy Dwór, Pluty, Stara Łubianka, Skrzatusz, Szydłowo, Róża Wielka, Tarnowo.

1.4. Metodyka pracy

Założenia pracy uwzględniały przeprowadzenie ankiet u dzieci i młodzieży oraz rozmowy z dorosłymi mieszkańcami gminy Szydłowo. Ankiety miały dać odpowiedź, gdzie na obszarze wsi można realizować dziecięce zainteresowania i gdzie młodzież spędza czas wolny. Oprócz ankiet zaproponowano dzieciom ze wszystkich szkół podstawowych udział w warsztatach plastycznych, jednak zaangażowały się w nie tylko dwie szkoły (z trzech). Ankiety wypełniło 256

dzieci w wieku 9–15 lat, ponadto przeprowadzono rozmowy z 26 osobami dorosłymi w wieku 30–70 lat.

Niestety sytuacja pandemiczna w kraju nie była przychylna dla spotkań i nawiązywania dyskusji na temat społecznych przestrzeni gminy. Spotkania były krótkie, rozmowy powierzchowne, bez zbytniego zaangażowania ze strony mieszkańców. Jedynie sołtysi, jako lokalni liderzy i przedstawiciele społeczności sołeckich, chętnie współpracowali w ramach projektu.

Wyniki prac i informacje uzyskane od różnych grup wiekowych były podstawą opracowania koncepcji zagospodarowania przestrzennego 15 (wybranych przez mieszkańców) wiejskich przestrzeni publicznych, które miały stać się miejscem integracji społecznej, pozwalającym na aktywność pozadomową i wzmocnienie więzi sąsiedzkich.

2. Integracja społeczna – znaczenie, operacjonalizacja i czynniki procesu

2.1. Integracja społeczna – rozumienie

Pojęcie integracji społecznej jest główną kategorią referencyjną współczesnych polityk związanych z przeciwdziałaniem wykluczeniu społecznemu, zarówno europejskich, jak i projektowanych czy wspieranych w ramach organizacji takich, jak ONZ czy Rada Europy.

W swym szerokim, socjologicznym znaczeniu integracja dotyczy sposobu (i wydajności) funkcjonowania systemów społecznych oraz jakości więzów, połączeń między jego kolejnymi elementami. Integracja to sposób zorganizowania, zespolenia i zharmonizowania różnorodnych elementów tworzących zbiorowość społeczną i odnoszący się do sfery norm i wartości, działań oraz łączności pomiędzy jednostkami i grupami społecznymi. Integracja społeczna jest warunkiem istnienia, działania i aktywności każdej grupy lub zbiorowości społecznej. Wysoki poziom integracji społecznej charakteryzuje się intensywnością kontaktów między członkami danej zbiorowości, układem trwałych więzi spajających jednostki i grupy oraz ukształtowaną świadomością identyfikacji i łączności pomiędzy nimi.

Główny cel integracji społecznej, określony w deklaracji i programie działań Światowego Szczytu Społecznego w Kopenhadze (1995), obejmuje budowę społeczeństwa zespolonego, w którym każda jednostka, ze swoimi prawami i obowiązkami, ma do odegrania czynną rolę. Społeczeństwa powinny być stabilne, bezpieczne i sprawiedliwe, a działania jednostek oparte na poszanowaniu

praw człowieka oraz zasad niedyskryminacji, tolerancji i szacunku dla różnorodności, równości szans, solidarności i bezpieczeństwa. Rada Europy natomiast skupia swoje działania na przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu, czyli przeciwdziałaniu odmowie realizacji praw jednostek. W dokumentach RE ważne miejsce zajmuje pojęcie spójności społecznej (*social cohesion*). W zrewidowanej strategii spójności społecznej Rady Europy zdefiniowano tę spójność jako posiadanie przez społeczeństwo zdolności do zapewnienia dobrobytu wszystkim swym członkom, minimalizowania rozbieżności między nimi i unikania polaryzacji¹. Dobrobyt rozumiany jest w strategii jako „sprawiedliwy i pozbawiony dyskryminacji dostęp do praw człowieka, godność każdej osoby oraz uznanie jej własnych możliwości i udziału w społeczeństwie, przy pełnym poszanowaniu różnorodności kultur, opinii i przekonań religijnych, wolności dążenia każdej jednostki do osobistego rozwoju w ciągu jej życia; możliwości czynnego i pełnego uczestniczenia każdej jednostki w społeczeństwie”. Społeczeństwo spójne (zintegrowane) to zatem wspólnota wolnych, wspierających się ludzi, którzy dążą do kolektywnych celów metodami demokratycznymi przy pełnej akceptacji ogółu.

Integracja społeczna to działania wspólnotowe, które opierają się na zasadach prowadzenia dialogu,

¹ Europejski Komitet Spójności Społecznej (CDCS) – Zrewidowana Strategia Spójności Społecznej (zatwierdzona przez Komitet Ministrów na 878 sesji zastępców ministrów 31 marca 2004 r.), Rada Europy Strasburg, 27 kwietnia 2004, s. 3

wzajemnej współpracy jednostek traktowanych w sposób równorzędny. Kurnała (za: Jaroszewska i in. 2011), wymieniając cechy integracji, odniósł się do relacji pewnych sił oddziałujących między jednostkami społecznymi. Według autora integrację cechuje: harmonijność (zgodność poglądów, spraw, rozumienie panujących zasad), spójność (jednolite ukierunkowanie myśli i wiedza na temat zadań i zobowiązań), zwartość (zintegrowanie społeczności wokół sprawy, powiązanie więzi celu). Integracja nie oznacza jednak ujednolicenia – to różnicowanie jest warunkiem integracji. Autor wyróżnia cztery typy integracji społecznej:

- kulturową, która polega na zgodności zachowań jednostek z wzorami kulturowymi;
- normatywną, która wymaga zgodności zachowań jednostek z normami wytworzonymi przez grupy społeczne w organizacji;
- funkcjonalną, obejmującą zachowania jednostki z jej rolą organizacyjną oraz rolami innych uczestników organizacji;
- komunikatywną, która wyraża uzgodnienia znaczeń nadawanych informacjom w danym systemie społecznym.

Przeciwieństwem integracji społecznej jest dezintegracja społeczna, polegająca na łamaniu i zanikaniu norm współżycia społecznego, rozluźnianiu więzi społecznych i ograniczaniu komunikacji społecznej. Więzy społeczne mają fundamentalne znaczenie dla społecznej aktywności jednostek. Osłabianie ich skutkuje stopniowym wypadaniem jednostek z systemu i poszczególnych sfer życia społecznego. Dlatego tak istotne jest kształtowanie i organizowanie miejsc, w których relacje społeczne mogą zachodzić.

Integracja i dezintegracja społeczna stanowi podstawę badawczą wielu psychologów i socjologów. To właśnie w psychologii odnajdujemy dowody myślenia, że człowiek jest istotą społeczną, że w jego zdolności tworzenia i podtrzymywania więzi społecznych wyraża się jego natura. Według Platona życie we wspólnocie jest bardziej zaawansowanym rozwojowo etapem rozwoju ludzkości niż wcześniejsze życie w rozproszeniu. Umiejętność życia we wspólnocie umożliwia zakładanie trwałych związków społeczno-politycznych. Potrzeba tworzenia wspólnoty wynika z konieczności zabezpieczenia własnej egzystencji, z przekonania, że nikt nie jest samowystarczalny. Inni europejscy i polscy myśliciele, wskazując różnorakie czynniki umożliwiające powstawanie

i trwanie wspólnoty, potwierdzają założenie o potrzebie tworzenia względnie trwałych struktur, zabezpieczających potrzeby jej członków. Thomas Hobbes mówił o ugodzie społecznej, John Locke – o umowie społecznej, Jean-Jacques Rousseau uwypuklał więź społeczną i religię, Jürgen Habermas mówił o wspólnej kulturze politycznej, integracji ekonomicznej i „demokratycznym obywatelstwie”, Piotr Skarga – podkreślał znaczenie miłości, zgody i pokoju, a Hugo Kołłątaj wspólnotę kojarzył z kulturą narodową (por. przegląd koncepcji spoiwa wspólnoty politycznej w: Homa 2017). Tę potrzebę tworzenia wspólnoty trafnie określił ponad 40 lat temu Szymczak (w: Chomczuk, Hadyński 2003), który integrację społeczną uznał za „zespalandie się w całość grup społecznych, wyrażające się częstością i intensywnością kontaktów oraz wspólnotą ideową”.

Jak wskazują Reber i Reber (2005), o integracji społecznej mówi się w dwóch nieco różniących się znaczeniach jako o: „1. procesie jednoczenia całkowicie różnych elementów lub grup w jedną, spójną grupę; 2. przyjęciu przez jednostkę standardów danej grupy, w wyniku którego zostaje ona włączona do tej grupy”. W pierwszym przypadku powstała grupa musi sobie wypracować nowe normy, reguły i wartości funkcjonowania jej członków. Natomiast w drugim wzorce grupy nie zmieniają się, a włączający się do niej nowi członkowie muszą się podporządkować i zinternalizować obowiązujące w niej normy, wartości itd. Integracja społeczna zachodzi w określonej przestrzeni międzyludzkiej. Clou interakcji społecznych jest więc wzajemne ustosunkowanie się i oddziaływanie jej uczestników w celu wywierania wpływu za pośrednictwem informacji i energii. Ważne jest, aby te dwie wymienione „siły” pozwoliły na scalanie umożliwiające osiągnięcie wyższego poziomu funkcjonowania czy to jednostek, czy to jakiejś całości społecznej.

2.2. Integracja społeczna w unijnych dokumentach strategicznych

Integracja społeczna stanowi ważną kategorię celów strategicznych Unii Europejskiej, co znalazło odzwierciedlenie w najważniejszych dokumentach referencyjnych UE, w tym w Traktacie Amsterdamskim i Konstytucji UE. Przyjęta podczas szczytu Rady Europejskiej w 2000 r. Strategia Lizbońska uznała wspieranie budowy bardziej spójnych społeczeństw oraz zwalczanie ubóstwa i wykluczenia społecznego za

kluczowe cele działań na rzecz zwiększenia spójności społeczno-gospodarczej UE. Cel strategiczny dotyczący „stania się najbardziej konkurencyjną i dynamiczną, opartą na wiedzy gospodarką świata, zdolną do trwałego wzrostu gospodarczego przy większej liczbie lepszych miejsc pracy i z większą spójnością społeczną” odnosi się bezpośrednio do celów integracji społecznej. Społeczny wymiar Strategii Lizbońskiej uzupełniły kolejne dwa dokumenty z tego samego roku, tj.: komunikat Komisji Europejskiej Agenda Polityki Społecznej oraz Europejska Agenda Społeczna. Drugi z wymienionych dokumentów stanowi aneks do konkluzji Rady Europejskiej z Nicei, która określa na kolejne lata priorytety polityki społecznej, zgrupowane wokół strategicznych wytycznych, wśród których istotną pozycję zajmuje walka z wszelkimi formami wykluczenia społecznego. Zapoczątkowany na szczycie Rady Europejskiej UE w Lizbonie i w Nicei w 2000 r. proces inkluzji społecznej, realizowany za pomocą otwartej metody koordynacji (OMK), zakłada osiągnięcie do 2010 r. bardzo ambitnych celów dotyczących znaczącego ograniczenia skali ubóstwa oraz integracji społecznej. Rada Europejska w traktacie z Nicei określiła cztery obszary integracji społecznej:

- zapewnienie dostępu do pracy, zasobów, praw, dóbr i usług dla wszystkich;
- zapobieganie ryzyku wykluczenia;
- pomoc najbardziej narażonym (wspieranie najsłabszych);
- mobilizacja wszystkich aktorów/organizacji ze sfery polityki gospodarczej i społecznej.

Zgodnie z definicją przyjętą w dokumencie integracja społeczna to proces, w ramach którego jednostki zagrożone ubóstwem i wykluczeniem zyskują możliwości (sposobności) pełnego uczestnictwa w życiu ekonomicznym, społecznym i kulturowym oraz zachowania standardu życia na poziomie, który jest uznawany za normalny w danym społeczeństwie. Jego celem jest wyrównywanie szans i wspieranie jednostek potencjalnie zagrożonych wykluczeniem społecznym. Podczas Szczytu Kopenhaskiego² (UN DESA 2004) zwrócono uwagę na dynamiczne kształtowanie relacji społecznych w taki sposób, aby stworzyć społeczeństwo dla wszystkich, zapewniające równość szans i możliwości wszystkim jednostkom.

Taką właśnie filozofię, związaną z wspieraniem budowy społeczeństw zintegrowanych, a nie samych grup zagrożonych, oraz zarządzaniem dynamicznymi relacjami społecznymi, które powodują wykluczenie społeczne, wyrażał również program działań przyjęty podczas Szczytu w Kopenhadze. Przywódcy państw, przyjmując dziesięć zobowiązań, trzy z nich – problemy ubóstwa i bezrobocia oraz kwestie związane z integracją społeczną – uznali za najważniejsze priorytety działań polityk społecznych w kontekście celów rozwoju społecznego. Ubóstwo i bezrobocie uważane są za najważniejsze bariery dla integracji społecznej. Promocję poszanowania dla demokracji, rządów prawa, różnorodności i solidarności oraz likwidowanie instytucjonalnych źródeł nierówności uznano za kluczowe elementy działań na rzecz integracji społecznej. Równy dostęp do zasobów i możliwości zatrudnienia oraz uczestnictwo w procesach kształtowania, implementacji i monitoringu polityk są kluczowe dla powodzenia działań na rzecz integracji społecznej.

Podkreślanie współzależności problemów związanych ze zwalczaniem ubóstwa, wspieraniem zatrudnienia i procesami integracji społecznej oraz wskazywanie na konieczność zapewnienia większego współdziałania i synergii pomiędzy politykami społecznymi i ekonomicznymi charakterystyczne jest również dla polityk europejskich, co znalazło odzwierciedlenie w Strategii Lizbońskiej z 2000 r. Wyraźniejszy akcent na te zależności położono w Zrewidowanej Strategii Lizbońskiej, przyjętej w 2005 r., jak również w ramach Strategii Zrównoważonego Rozwoju UE.

Rozwój społeczny traktowany jest w unijnych dokumentach strategicznych zarówno jako stan, jak i proces. Jako stan jest celem poprawy warunków życia jednostek oraz harmonijnego funkcjonowania społeczeństw. Realizacja praw człowieka, zapewnienie warunków ekonomicznego rozwoju, zwalczanie ubóstwa oraz dostęp do usług społecznych i ochrony społecznej stanowi warunek konieczny integracji społecznej. Jako proces rozwój społeczny odnosi się do działań na rzecz promowania bardziej równego dostępu do praw, zasobów, możliwości, usług, władzy itd., w celu osiągnięcia większej równości i sprawiedliwości społecznej. Działania te wymagają aktywnego zaangażowania wszystkich instytucji, sektorów, grup społecznych i jednostek. W tym sensie uczestnictwo jest kluczowym elementem procesu, w którym

² Spotkanie Komisji ds. Rozwoju Społecznego mające na celu przegląd rezultatów Szczytu Kopenhaskiego po 10 latach odbyło się w lutym 2005 r.

nie może chodzić jedynie o wkomponowanie polityk społecznych w ramy procesów ekonomicznych. Najbardziej skuteczne i efektywne są polityki i działania skupione na upodmiotowieniu jednostek, tak by zwiększać ich zdolności, zasoby i optymalizować możliwości³. W świetle zapisów dokumentów przyjętych podczas Szczytu w Kopenhadze, mając na uwadze wysiłki podejmowane na rzecz rozwoju społecznego, należy stwierdzić, że ważne są pewne wartości, zasady i cele, które tworzą niezbędne ramy prawne oraz warunki dla zapewnienia równości szans i możliwości uczestnictwa wszystkich jednostek w życiu społecznym, w tym realizacji ich praw, tak by każda jednostka mogła w pełni uczestniczyć, kontrybuować i czerpać z korzyści rozwoju.

Powyższe wartości i zasady, skoncentrowane na równości i sprawiedliwości społecznej, wyznaczać powinny główne ramy dla polityk wspierających rozwój społeczny. Realizacja zasad równości i sprawiedliwości, przyczyniając się do likwidacji strukturalnych źródeł ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz gwarantując zaspokojenie podstawowych potrzeb jednostek, jest jednocześnie gwarantem stabilności, bezpieczeństwa społecznego i integracji społecznej.

Unowocześnienie i rozwój europejskiego modelu społecznego oraz promowanie spójności społecznej, stanowiące część Strategii Lizbońskiej i Zrównoważonego Rozwoju, są znaczącą treścią nowej Agendy Społecznej, ustanowionej na lata 2005–2009. Agenda odpowiada na najważniejsze wyzwania i problemy społeczne współczesnej Europy, będące efektem między innymi utrzymującego się wysokiego poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz bezrobocia, dyskryminacji i nierówności, starzenia się społeczeństw oraz innych czynników wynikających z procesów globalizacji. Zarządzanie zmianami i ryzykiem związanym z procesami społecznymi i gospodarczymi ma opierać się na trzech zasadach, odzwierciedlających troskę o rozwój zrównoważony jako nadrzędną zasadę leżącą u podstaw wszystkich polityk: solidarności międzypokoleniowej, szerokim partnerstwie, integracji wymiaru wewnętrznego i zewnętrznego.

Pomimo, że cele odnoszące się do zwalczania ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz

promowania integracji społecznej, jak również zasady dotyczące równości szans, promowania różnorodności i niedyskryminacji, zajmują nadal ważne miejsce w Agendzie, to jednak – w kontekście zrewidowanej Strategii Lizbońskiej oraz poszerzonego procesu integracji społecznej – wyraźnie zmieniają się w ostatnich latach akcenty związane z promowaniem celów społecznych w ramach działań UE. Od roku 2006 dotychczasowy proces integracji społecznej, realizowany w ramach otwartej metody koordynacji (OMK), został połączony i zintegrowany z filarem ochrony socjalnej odnoszącym się do stabilności systemów emerytalnych i filarem dotyczącym ochrony zdrowia i opieki długoterminowej. W nowej OMK i połączonym procesie integracji społecznej i ochrony socjalnej cele związane z integracją społeczną służyć mają przede wszystkim wsparciu i wzmocnieniu synergii z celami zrewidowanej Strategii Lizbońskiej. Nadrzędne cele OMK ochrony socjalnej i integracji społecznej obejmują propagowanie:

- spójności społecznej, równości mężczyzn i kobiet oraz równych szans dla wszystkich poprzez odpowiednie, dostępne, zrównoważone finansowo, możliwe do przystosowania i skuteczne systemy ochrony socjalnej i polityki integracji społecznej;
- skutecznego współdziałania z celami lizbońskimi dotyczącymi osiągnięcia większej spójności społecznej, wyższego wzrostu gospodarczego i większej liczby lepszej jakości miejsc pracy, jak również większej integracji społecznej, oraz ze Strategią Zrównoważonego Rozwoju UE;
- dobrego zarządzania, przejrzystości i zaangażowania zainteresowanych stron w projektowanie, wdrażanie i monitorowanie polityki.

Działania UE w zakresie polityk rozwojowych i integracji społecznej opierają się zatem w głównej mierze na antycypowaniu i „zarządzaniu zmianami”. We wszystkich dokumentach strategicznych podkreśla się działania mające na celu:

- lepsze współdziałanie różnych polityk;
- większe zaangażowanie wszystkich ważnych partnerów społecznych;
- większą synergię pomiędzy politykami i ich finansową podstawą, zwłaszcza w kontekście ESF. Wśród najważniejszych zadań i wyzwań związanych z realizacją celów spójności społecznej wymienia się konieczność wzmocnienia zdolności implementacyjnych poprzez rozwój szerokiego partnerstwa, wzmocnienia zdolności

³ World Summit for Social Development, 6–12 March 1995, United Nations, pt I, Copenhagen Declaration on Social Development, paragraph 7.

instytucjonalnej i administracyjnej oraz zapewnienia koordynacji pomiędzy różnymi szczeblami działań i polityk.

Mając na uwadze zwiększenie efektywności działań na rzecz integracji społecznej, Komisja Europejska zwraca uwagę na:

- koncentrację na najważniejszych kwestiach, identyfikację najważniejszych i bardziej ambitnych celów, dobrze kwantyfikowanych;
- wzmocnienie monitoringu i ewaluacji;
- wzmocnienie powiązań pomiędzy funduszami strukturalnymi a działaniami na rzecz integracji społecznej;
- włączanie (*mainstreaming*) kwestii integracji społecznej w całościowy proces politycznego planowania i implementacji.

2.3. Czynniki ułatwiające/ utrudniające proces integracji społecznej

Czynniki wpływające na proces integracji społecznej związane są z procesem porozumiewania się. Najczęściej prowadzi to do analiz zmierzających do ustalenia silnych i słabych stron poszczególnych modeli komunikacyjnych umożliwiających rozpoznanie. Niektóre dają większe szanse, a inne mniejsze na efektywne porozumienie.

Ważnym elementem w „dogadaniu się” jest język macierzysty. W początkowych stadiach porozumiewania się, nawet po upływie wielu lat, członkowie poszczególnych integrujących się grup są w stanie rozpoznawać, że różnią się językiem macierzystym. Oznacza to, że język staje się (choć nie musi) wygodnym czynnikiem, służącym do odróżniania członków grupy własnej i obcej. Łatwo z grupy wyłonić osoby/grupę osób, które staną się obiektem dyskryminacji. Aby proces integracji mógł zostać uruchomiony, konieczny jest wzajemny kontakt. Kontakt ten nie będzie możliwy, jeśli ograniczą go przepisy. Jest to względnie prosta do zauważenia blokada integracji. Trudniejsza do zaobserwowania jest inna sytuacja, gdy obowiązujące przepisy sprzyjają integracji, a mimo to jest ona utrudniona. Może się zdarzyć, że osoby, które napływają, są słabo wykształcone bądź są analfabetami. Wtedy ich sytuacja jest zdecydowanie trudniejsza. Pozostawienie ich sam na sam z tym problemem z pewnością utrudni integrację.

Konieczne jest uruchomienie działań, które osobom napływającym umożliwią integrację. Wymaga to często posługiwania się tym samym językiem (a nie informacją pisaną) i wyjaśnienia, czego oczekuje się od imigrantów, aby proces integracji mógł się rozpocząć. W niektórych przypadkach można to osiągnąć poprzez przeszkolenie wybranych członków napływowej społeczności tak, by mogli pośredniczyć w przekazywaniu owej wiedzy.

Innym czynnikiem integracji społecznej jest samoocena. Dość powszechny jest podział na tę zawyżoną, zaniżoną i adekwatną do rzeczywistości. Dotyczy ona zarówno społeczności przyjmujących, jak i przyjmowanych. Samoocena zawyżona wymaga ciągłego potwierdzania takiego stanu rzeczy, zaś zaniżona domaga się ustawicznego wskazywania zjawisk, które mogą ją podwyższyć. Najłatwiej podnieść swoją samoocenę, gdy znajdzie się osobę (a jeszcze lepiej grupę) obcą, której można przypisać właściwości oceniane negatywnie (wierzenia, zachowania, wartości, zwyczaje itp.). Bardzo obszernie opisano to w literaturze (np. Mackie i in. 1999; Boski 2010; Kofta 2017). Zarówno stereotypy, jak i uprzedzenia są swoistymi skrótami poznawczymi, które pozwalają przypisać osobom, mieszczącym się w takiej kategorii, cechy niepożądane. Oczywiście stereotypy byłyby w takim układzie zbiorem cech, które uzasadniają ów negatywny stosunek emocjonalny. Można wręcz powiedzieć, że grupa, która ocenia się lepiej, ma szczególnie silne zapotrzebowanie na negatywne stereotypy i uprzedzenia. Podobnie grupy o zaniżonej samoocenie szukają stereotypów pozwalających się dowartościować i uprzedzeń, które takimi stereotypami mogłyby zostać uzasadnione. Nasuwa się więc wniosek, że najlepszą rekomendacją dla procesu integracji społecznej jest niedopuszczanie do pojawienia się takich skrótów poznawczych, zwłaszcza że są bardzo podatne na zniekształcenia.

Kolejnym czynnikiem wpływającym na zawiązanie się relacji społecznych jest dysonans poznawczy. Człowiek jest skłonny do racjonalizacji, czyli poszukiwania uzasadnienia swoich (bądź cudzych) zachowań. Jeśli znajduje takie, które go satysfakcjonuje, to dalej nie szuka. Festinger (2007) w swoich badaniach próbował udzielić odpowiedzi na pytanie, co się stanie, gdy człowiek napotka na sprzeczność w obrębie swoich dotychczasowych (bądź świeżo docierających) przekonań poznawczych. Doszedł do wniosku, że powstaje wtedy nieprzyjemny stan emocjonalny,

który zmusza człowieka do podjęcia działań, zmierzających do likwidacji tej niezgodności. Jedną z najczęściej wykorzystywanych do tego dróg jest uznanie napływającego uzasadnienia za swoisty „wyjątek od reguły”. Najrzadziej natomiast pojawia się uznanie dotychczasowego przekonania za nieprawdziwe i przyjęcie za prawdziwe tego nowo napływającego. Najczęstszym więc sposobem racjonalizacji (w rozumieniu Aronsona) byłoby znalezienie takiego wyjaśnienia, które pozwoliłoby zachować prawdziwość dotychczasowego przekonania (np. stereotypu), a jednocześnie wyjaśnić niezgodność „wyjątkiem od reguły”. Można uznać, że racjonalizacja, polegająca na znalezieniu „wyjątku od reguły”, jest szczególnie groźnym przeciwnikiem integracji społecznej. Racjonalizacja to mechanizm obronny, którego korzenie tkwią głęboko w pokładach nieświadomości. Logiczność wnioskowania w większości przypadków nie obowiązuje. Dąży się raczej do uzyskania zgodności emocjonalnej, zaś emocje są wyjątkowo odporne na próby zmiany ich znaku, zwłaszcza z emocji negatywnych na pozytywne. Szansa skutecznej integracji tkwi więc raczej w osłabianiu natężenia negatywnej emocji wynikającej z uprzedzenia, a nie w próbach zmiany znaku emocji. Nie ulega więc wątpliwości, że budzenie emocjonalnych upiorów i sukces w tej dziedzinie to trwające przez długi czas poważne zagrożenie dla integracji społecznej.

Kolejnym czynnikiem wpływającym na integrację jest poszukiwanie dowodów na to, że nie jest się jedyną osobą, która miałaby odpowiednie przeświadczenie. W psychologii społecznej nosi to nazwę poszukiwania „społecznego dowodu słuszności”. Rzecz w tym, że większość ludzi niechętnie kontaktuje się, łączy w grupy, nawiązuje bliskie relacje z osobami, które w istotny sposób różnią się od nich przeświadczeniami, zwyczajami, religią itp. Powoduje to, że „społecznego dowodu słuszności” dostarczają nam ci, którzy nie różnią się od nas takimi właściwościami. W efekcie pojawia się coś, co bywa nazywane „iluzją jedności” (określaną zwrotami: „wszyscy...” lub „prawie wszyscy mają ten sam pogląd na sprawę”). Wtedy ludzie są przekonani, że ich poglądy (a nawet systemy wartości) mają poparcie ogółu. Nie dostrzegają jednak, że poza ich środowiskiem społecznym są ludzie (często stanowiący większość), którzy sądzą inaczej.

Czynnikiem utrudniającym integrację społeczną jest stan zubożonej tolerancji. Proces ten widoczny

jest w badaniach psychologii społecznej w koncepcji „oblężonej twierdzy”. Mówi ona o wzbudzaniu poczucia zagrożenia ze strony mniej lub bardziej wyimaginowanego wroga. Takie postrzeganie otoczenia społecznego rodzi silne zapotrzebowanie na „skrót poznawczy”, pozwalające odróżnić „swoich” od „obcych”. Jedną z istotnych cech takich skrótów jest to, że spora ich część jest nieprawdziwa albo tylko częściowo prawdziwa. Stąd poczucie bycia częścią oblężonej twierdzy staje się niezwykle pożywnym podłożem dla rozwoju różnego rodzaju wyjątków od reguły. Taki wyjątek od reguły pozwala poradzić sobie z przypadkami, gdy „obcy” („inni”) nie działają na naszą niekorzyść. A z takimi przypadkami członkowie „oblężonej twierdzy” często się spotykają. Wówczas przyjęcie, że jest to właśnie „wyjątek”, pozwala nie dopuścić do pojawienia się dysonansu poznawczego i do zachwiania samooceny. Przyjęcie perspektywy oblężonej twierdzy nie tylko nie obniża samooceny, lecz paradoksalnie wynosi ją na wyższy poziom (Wojcieszke 2012).

Innym zbiorem procesów sprzyjających zniekształceniom poznania społecznego jest grupowe myślenie. Taki termin zaproponował Janis (1972, por. Domachowski 1984), starając się wyjaśnić, dlaczego grupa złożona z jednostek, które w obrębie społeczności posiadają najwyższe kompetencje poznawcze, decyzyjne, moralne, etyczne itp., proponuje często rozwiązania pod różnymi względami „gorsze” od tych, które każda z tych osób przyjęłaby indywidualnie. Autor doszedł do wniosku, że błędy dotyczą głównie procesów docierania do informacji niezbędnej do podejmowania decyzji i towarzyszących jej przetwarzaniu. W koncepcji Irvinga każdy z członków grupy decyzyjnej został nim dlatego, że jako jednostka opanował niezbędne do tego kompetencje. Tak więc w sposób uzasadniony cieszył się wysoką samooceną zarówno w swoich własnych oczach, jak i w oczach społeczności, która samą siebie także oceniała wysoko. Powołanie w skład takiej wyjątkowej grupy nierzadko podwyższa samoocenę i jest wysoce nagradzające. Członkowie grupy często wyrażają solidarność z innymi członkami, okazują im sympatię, pozytywne emocje, dzielą poglądy, proponują rozwiązania itd. Jednakże rozwiązania te niekoniecznie są najbardziej trafne i czasem obniżają efektywność działań grupy. Czynnikiem ten nierzadko ma charakter konformizmu wobec oczekiwań grupy.

Nacisk na konformizm członków zbiorowości i kształtująca się autocenzura skutkują pojawieniem się kolejnej iluzji – jedynomyślności. Występuje wtedy skłonność do negatywnego stereotypizowania osób niebędących członkami „własnej” grupy, co sprzyja podejmowaniu nieprzychylnych działań wobec wszystkich członków społeczności mającej się zintegrować, a która do tego momentu jest społecznością „innych”. W efekcie prowadzi to członków grupy dotkniętej grupowym myśleniem do wniosku, że nie należy się integrować, ponieważ członkowie przeciwnej grupy mają właściwości, które to uzasadniają (np. są brudni, chorzy, innego wyznania albo chcą się zintegrować tylko po to, by skorzystać z naszych ciężką pracą zdobytych dóbr, bo sami są zbyt leniwi). W rzeczywistości sprawa jest jeszcze bardziej skomplikowana, ponieważ grupowym myśleniem i jego konsekwencjami mogą zostać dotknięte wszystkie zbiorowości zaangażowane w proces integracji.

Ostatnim z analizowanych tu czynników wpływających na proces integracji są wierzenia religijne, które niestety nie poddają się poznawczej weryfikacji. Każda religia, w sposób jawny albo ukryty, przekazuje swoim wyznawcom obraz siebie jako jedynej słusznej czy prawdziwej. Często proces ten jest dodatkowo wspomagany widocznymi przejawami religii, jakimi są różnego rodzaju rytuały i wymogi (dotyczące np. ubioru lub zachowań), które muszą spełnić członkowie religijnej społeczności. Złożenie tych właściwości powoduje, że wierzenia religijne są bardzo bogatym źródłem różnego rodzaju uprzedzeń, mogących prowadzić do daleko idącej deprecjacji członków innych grup religijnych. Można sądzić, że religia potrafi bardzo negatywnie wpływać na proces integracji społecznej, zwłaszcza tam, gdzie spotkają się wyznawcy różnych jej systemów.

Z przedstawionych wyżej uwag wynika, że istnieje kilka zjawisk, które wymagają uwzględnienia podczas analizy procesów odpowiadających zarówno za powodzenie, jak i niepowodzenie procesu integracji społecznej. Jednym z nich jest stygmatyzacja społeczna, która pozbawia drugą społeczność możliwości pełnego korzystania ze wspólnie wypracowanych dóbr. Innym problemem społecznym jest stopień możliwości odróżniania się od siebie społeczności zaangażowanych w proces integracji. Brak porozumiewania się kodem określonym przez daną społeczność neguje proces integracji z grupą „rozmawiającą” w swoim systemie komunikacji. Kolejną determinantą

jest samoocena. Może ona być (jak już wspomniano) zawyżona, zaniżona albo adekwatna do rzeczywistości. Oczywiście jest, że nagradzające dla ludzi jest wszystko to, co polepsza zaniżoną samoocenę albo utrwała wysoką. Dzieje się tak często w obecności społeczności, której można przypisać właściwości wskazujące na to, że jest „gorsza” (głupsza, mniej wyedukowana, o kryminalnej przeszłości itp.) od nas. Takie działanie determinowane poziomem samooceny jest wyjątkowo niekorzystne dla integracji społecznej. Polepszający się w efekcie takiego myślenia stan samooceny prowadzi do stygmatyzacji społecznej, tj. do negatywnego odróżniania się drugich.

Z dotychczasowych rozważań wynika, że proces integracji zależy nie tylko od społecznej relacji, ale także od miejsca, w której ona zachodzi, liczby osób biorących udział w spotkaniu, od sprawy, w którą dana grupa jest zaangażowana. Należy jednak dążyć do organizacji, moderowania i aranżacji procesu integracji poprzez kształtowanie miejsc spełniających warunki zgodnego komunikowania się.

2.4. Historyczne podstawy polskiej integracji

Zalążków polskiej integracji społecznej można doszukiwać się w historycznych wydarzeniach, począwszy od odzyskania niepodległości w 1918 r. Polacy wyrażają cierpienia i/lub wstrząs spowodowany między innymi przez takie wydarzenia, jak tragedie o znaczeniu ogólnokrajowym (np. katastrofa smoleńska) czy katastrofy naturalne o zasięgu ponadlokalnym (np. powódzie stulecia) – generujące powszechnie podzielane współprzeżywanie w postaci współczucia, narodowej przynależności i solidarności z ofiarami, żałoby. Polacy doświadczyli w swej historii zagrożenia bytu narodowego, którego formy znalazły ukonkretnienie zwłaszcza w działaniach wojennych (np. wojna rosyjsko-polska, II wojna światowa) oraz w przedsięwzięciach „reedukacyjnych” społeczeństwa w sferze kultury i tożsamości narodowej (np. działania rusyfikacyjne i germanizacyjne okresu zaborów, cenzura kultury po 1945 r., planowe niszczenie podmiotowości społeczeństwa). Społeczność polska zaznała również naruszania praw pracowniczych i godności ludzkiej robotników spowodowanego przez nadużycia aparatu władzy w zakresie polityki społecznej i gospodarczej (np. wydarzenia w Poznaniu: czerwiec 1956, na Wybrzeżu: grudzień

1970, sierpień 1980). Generowały one zbiorowe protesty społeczne, samopomoc społeczną na rzecz represjonowanych, tworzenie i konsolidowanie środowisk opozycyjnych. Te polityczno-organizacyjne zmiany nie tylko doprowadziły do zapóźnień cywilizacyjnych, niedowład i zaniedbań państwa, braku publicznych pieniędzy w sferze dotyczącej ochrony zdrowia (np. w zakresie specjalistycznej aparatury medycznej), ale także przyczyniły się do angażowania się różnych środowisk na rzecz realizacji określonego dobra uznawanego powszechnie za ważne, jak przykładowo akcje Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy czy Caritasu. Polska integracja społeczna „rodziła się” z manifestacji określonych wartości religijnych, patriotycznych i godnościowych, inspirowanych z jednej strony sprzeciwem i kontestacją obowiązującego porządku ustrojowego, a z drugiej afirmacją własnych przekonań wobec postaw i wartości uważanych za „obce” i narzucane przez represyjny aparat władzy (np. akcje protestacyjne w obronie krzyży budowanych kościołów; narodowe celebracje religijne św. Stanisława, św. Wojciecha, obchodów Milenium Chrztu Polski; procesje Bożego Ciała; pielgrzymki Jana Pawła II; wizyty osobistości zza żelaznej kurtyny). To one generowały masowe uczestnictwo w przestrzeniach publicznych zarówno wierzących, jak i agnostyków oraz niewierzących, traktujących te manifestacje jako przestrzeń ekspresji własnego sprzeciwu wobec istniejącego stanu rzeczy, wzrost dumy narodowej oraz religijnej i narodowej wspólnoty podzielanych przekonań i wartości. Polacy integrowali się w sprawach społecznie, ustrojowo i znaczeniowo ważnych, nierzadko polaryzująco czy wręcz konfrontacyjnie (reforma polskiego sądownictwa, ordynacja wyborcza do samorządów, kryzys wokół Trybunału Konstytucyjnego), a tym samym prowadzących do głębokiego podziału polskiego społeczeństwa. Polska integracja ma podstawy w pasjach, zwłaszcza sportowych (np. ogólnopolska małyszomania czy stochomania, różnego rodzaju narodowe „kibicowania”), skupiających zbiorowe dzielenie emocji, sympatie i oczekiwania.

Powyższa lista nie jest wyczerpująca, przywołuje jednak historyczne wydarzenia, które dały wspólnotowe podstawy – postawy i zachowania. Niestety nasze społeczeństwo na przestrzeni ostatnich dziesiątków lat charakteryzuje bardziej okazjonalna, „chwilowa mobilizacja” powodowana zaistniałą w danym czasie sytuacją niż „trwała inspiracja”, wynikająca z przyjęcia jakiegoś powszechnie

akceptowanego długofalowego projektu, który jako społeczeństwo chcielibyśmy wspólnie realizować i który mógłby stanowić spoiwo bycia razem. Dlatego tak trudno nam, Polakom, integrować się społecznie – codziennie. Chaos i prędkość codziennych spraw do załatwienia i obowiązków do spełnienia zamyka widok na drugiego człowieka. Świat wirtualny i dostępność do mediów społecznościowych ogranicza rzeczywiste spojrzenie na drugą osobę. Przesztajemy widzieć sąsiadów, a przez to – ich rozumieć. To duże zagrożenie dla relacji międzyludzkich.

2.5. Komunikowanie się warunkiem integracji społecznej

Istnieje wiele definicji komunikowania się, które akcentują różne charakteryzujące je aspekty, takie jak: transmisja, proces, mowa, rozumienie, symbol, kanał, łączenie, oddziaływanie czy wymiana (Barge i in. 2021). Definicją, która łączy różne stanowiska, jest rozumienie komunikowania się jako procesu organizowania wiadomości w celu stworzenia znaczenia (Frey i in. 2000). Definicja ta wyraża dwa główne podejścia w badaniach nad komunikowaniem się: semiotyczne, koncentrujące się na znaczeniu, i procesualne (procesualny charakter komunikowania się). Na inne jeszcze aspekty tego zjawiska zwraca uwagę Dobek-Ostrowska (2021), gdy twierdzi, że komunikowanie się (społeczne) to proces porozumiewania się jednostek, grup lub instytucji. Jego celem jest wymiana myśli, dzielenie się wiedzą i ideami. W zależności od poziomu komunikowania proces obejmuje swym zasięgiem różną liczbę jednostek. Realizowany jest przy użyciu wielu środków. Wywołuje określone skutki. W powyższych definicjach zawarty jest motyw interpersonalnego, integrującego znaczenia komunikacji, określanej wprost (łączenie) lub sugerowanej (tworzenie znaczenia, oddziaływanie, dzielenie się wiedzą i ideami). Czynnikiem jednoczącym partnerów interakcji są też normy i zasady komunikowania się, których uczestnicy powinni przestrzegać (Morreale i in. 2021).

Komunikowanie się jest ponadto serią kroków (etapów) progresywnie zmierzających do określonego celu, wchodzących w skład całościowego systemu czynności i działań człowieka (Frydrychowicz 1999). Ma zatem charakter indywidualny, ponieważ każdy z uczestników wnosi w nie swój wkład, a jednocześnie charakter społeczny. W trakcie trwania

tego procesu zmieniają się jego parametry werbalne (np. wypowiedź składająca się z wyrazów i zdań oraz zawartego w nich sądu), paralingwistyczne (np. natężenie głosu, intonacja, tempo mówienia) oraz niewerbalne (np. gesty, mimika czy dystans).

Najczęściej komunikowanie się w kontekście integracji społecznej przechodzi trzy etapy strukturalne: interakcję – komunikację – kontakt. Interakcja zawsze zapoczątkowuje proces nawiązywania kontaktu, aczkolwiek bardziej chodzi w niej o zauważenie interlokutora, wyodrębnienie go z tła/tłumu, niż o zakomunikowanie mu czegośkolwiek. W interakcji osoby wzajemnie się do siebie ustosunkowują, wywierają na siebie wpływ, ale nie musi to mieć charakteru intencjonalnego. Natomiast czynność komunikowania się wymaga nie tylko intencjonalnego przekazywania informacji, ale również nadania im takiego znaczenia, aby między osobami zaszła chociażby częściowa relacja. Ważne też jest to, aby komunikat został odebrany zgodnie z intencją nadawcy. Kolejnym etapem jest nawiązanie kontaktu, który charakteryzuje się zasadniczo skróceniem dystansu, a to prowadzi do większej bliskości między komunikującymi się osobami.

Jak wynika z powyższego, pojęcia interakcji, komunikacji i kontaktu nie są tożsame. Częścią składową komunikacji interpersonalnej jest komunikowanie się werbalne, odbywające się za pośrednictwem i z wykorzystaniem języka. Jak wiadomo, język poprzez swój znak i jego podział na stronę oznaczającą i oznaczaną (Dobek-Ostrowska 2021) jest narzędziem strukturyzowania rzeczywistości. W komunikacji przekazujemy również informacje dotyczące np. pełnionych przez jej uczestników ról czy posiadanych statusów społecznych (Turner 2002). Informacje te są przekazywane zarówno werbalnie, jak i niewerbalnie. Warto także zaznaczyć, że to, czy proces komunikowania się umożliwi integrację dwóch lub większej liczby „wizji” rzeczywistości, zależy od zaangażowania się w niego jego uczestników oraz od jego jakości.

Innym elementem istotnym w procesie komunikowania się jest sytuacja komunikacji, która dostarcza ram do uwizualnienia zachowań czy aktywności związanych z komunikacją. A zatem sytuacja komunikacji łączy to, co indywidualne, z tym, co społeczne. Sytuacja komunikacji jest narzędziem integracji społecznej za pośrednictwem wspólnej płaszczyzny porozumienia. To właśnie ona umożliwia porównanie

i uwspólnienie zindywidualizowanych zachowań w rzeczywistości właściwych dla każdego z uczestników procesu komunikowania się.

Sytuacja komunikacji odnosi się do wymiarów komunikacji, których Węclawiak (2018) wyróżnia cztery: informacyjny, emocjonalno-energetyczny, współdziałania (wspólnego wykonywania czegoś) oraz relacyjny. Wymiar informacyjny służy przekazywaniu informacji czy też wiadomości zawierających informację. W przypadku komunikacji międzyludzkiej przekazywane informacje mają charakter symboliczny, jak dzieje się to w komunikacji werbalnej, oraz dotyczą zarówno stanów psychicznych, jak i emocjonalnych interlokutorów, co następuje przede wszystkim w przypadku komunikacji niewerbalnej. W tym wymiarze nie tylko przekazywane są informacje, ale również na ich podstawie rozmówcy uzgadniają ich znaczenie. W wymiarze emocjonalno-energetycznym ludzie pokazują swój stosunek emocjonalny zarówno do interlokutora, jak i do przekazywanych treści. Aby komunikat miał siłę oddziaływania na rozmówców, musi mu towarzyszyć odpowiedni poziom energii/emocji. W kolejnym, trzecim wymiarze, interlokutorzy przekazują sobie nawzajem informacje dotyczące ich współdziałania czy współuczestniczenia w przedmiocie komunikowania się. Jeśli przekazywane treści są zbieżne, wówczas występuje wymiar czwarty – relacyjny. Wyróżnia się w nim układ symetryczny, równorzędny między rozmówcami lub układ komplementarny. W tym ostatnim chodzi nie tylko o to, że jeden z uczestników interakcji ma przewagę nad drugim, ale również o to, że jeden i drugi są sobie wzajemnie „potrzebni”, jak to ma np. miejsce w relacji: lekarz–pacjent. Mechanizmem integrującym wymiary komunikacji jest ich regulacja i koordynacja dokonywana przez rozmówców w czasie komunikowania się. Regulacja polega na zróżnicowanym nasyceniu komunikatu poszczególnymi wymiarami. Koordynacja to takie połączenie wymiarów, aby stanowiły one spójną całość, materializującą się w komunikacie.

Komunikowanie nie odbywa się zawsze bez przeszkód, które mogą oddalać moment integracji czy wręcz szansę na nią. Należą do nich takie czynniki, jak: specyficzna percepcja partnera i samego siebie – nierównowaga w tym zakresie może wywoływać skłonność do osądzania i decydowania za drugą osobę – a także przekonanie o małej wiarygodności nadawcy, co rodzi podejrzliwość w odniesieniu do

samego komunikatu. Na niekorzyść działają też różnice społeczne i kulturowe partnerów (nieznajomość kodu, odmienne języki narodowe, posługiwanie się żargonem, różne znaczenie słów), niejasność przekazu, zakłócenia na którymkolwiek etapie procesu komunikowania (szum), emocje radości, gniewu, smutku, lęku, zakłopotania, które mogą rzutować na

sposób odbierania komunikatów, a także niezgodność komunikatów werbalnych i niewerbalnych, kiedy to słowo jest niespójne z mową ciała, i odwrotnie. Bardzo istotną przeszkodą są wreszcie różnice w postrzeganiu rzeczywistości – odmienna wiedza, odmienne doświadczenia, odmienne na jej temat przekonania (Stoner i in. 2011).

3. Struktura gminy Szydłowo w ujęciu przestrzennym

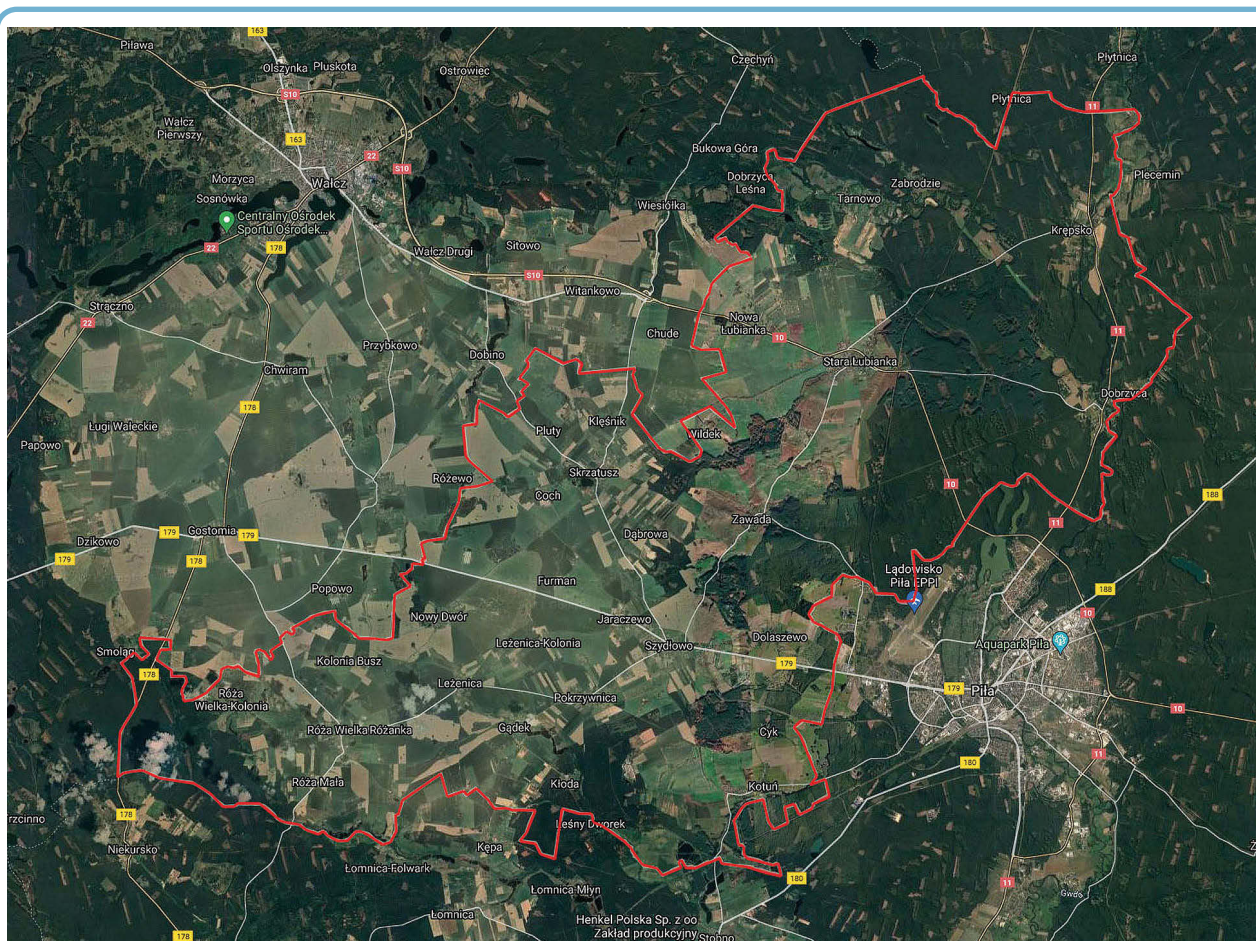
Gmina Szydłowo położona jest w zachodniej części powiatu pilskiego, na północnych rubieżach województwa wielkopolskiego. Geograficznie południowo-zachodnia jej część wchodzi w skład Pojezierza Wałeckiego, natomiast północno-zachodnia znajduje się w obrębie doliny Gwdy. Powierzchnia gminy wynosi 267 km², którą zamieszkuje 9341 (dane za 2020) mieszkańców w 20 sołectwach.

Zagospodarowanie gminy Szydłowo opiera się na wieloośrodkowym układzie jednostek osadniczych (wsi), w którym dwie pełnią wiodącą rolę (Szydłowo i Stara Łubianka). Wsie rozmieszczone swobodnie i równomiernie na terenie gminy są powiązane siecią transportową. Duży wpływ na rozwój poszczególnych miejscowości mają Wałcz i Piła, mniejsze – Trzcianka i Chodzież. Ośrodki te są zróżnicowane pod względem wielkości, liczby ludności, rodzajów i ilości usług i stanowią miejsce pracy dla wielu mieszkańców omawianej gminy. Każdy ośrodek różni się liczbą usług podstawowych i ponadpodstawowych, dostępem do infrastruktury technicznej, społecznej, sportowo-rekreacyjnej, liczbą atrakcji turystycznych. Nawet jeśli nie mamy dokładnej inwentaryzacji wymienionych aktywności, to można przyjąć (prawie bezbłędnie), że w różnorodności usług dominują niewątpliwie Piła i Wałcz, natomiast najmniejsze zainwestowanie charakteryzuje Trzciankę czy Złotów.

Wspomniany sieciowy i równomierny układ warunkowany jest wieloma czynnikami, które wymuszają obecny stan rozkładu przestrzennego miejscowości gminy. Bariere w rozwoju przestrzennym stanowią rozległe kompleksy dobrych jakościowo pól, rozlokowane na całej powierzchni gminy, które wraz z połaciami niewielkich łąk i fragmentami lasów tworzą spójną całość. Ważnym czynnikiem

w rozwoju gminy są dwie drogi biegnące w kierunku wschód–zachód: ekspresowa S10 relacji Szczecin–Toruń (lokalnie Wałcz–Piła) oraz krajowa 179 łącząca tereny zachodnie gminy z Piłą. Obie drogi dzielą gminę na trzy części, co sprawia, że dostępność o znaczeniu tranzytowym z ośrodków wiejskich gminy jest podobna. Istnienie wspomnianych przebiegów drogowych wytworzyło pasmo działalności usługowej i gospodarczej, które ulokowało się na terenach przyległych miejscowości. Dobra dostępność komunikacyjna i możliwości transportowo-spedycyjne uaktywniły inwestorów właśnie na wspomnianych terenach. Bliskość dużego ośrodka usługowo-gospodarczego, czyli Piły, sprzyjające warunki społeczno-mieszkaniowe i dostęp do szerszego wachlarza usług spowodowały wzrost zainteresowania osiedlaniem się na obszarze gminy Szydłowo.

Wsie gminy Szydłowo charakteryzują się małą różnorodnością funkcjonalną. W większości wsi dominuje funkcja związana z działalnością rolniczą. Szydłowo–Jaraczewo, ze względu na siedzibę władz samorządowych, pełni funkcję administracyjną i koncentruje najwięcej usług i działalności gospodarczej. Tu powstały też największe w gminie osiedla budownictwa mieszkaniowego. Choć gmina Szydłowo ma charakter rolniczy, to coraz większą rolę w jej gospodarce zaczynają odgrywać gospodarstwa rybackie w Krępku, Tarnowie, Zabrodziu, Róży Wielkiej i Gądku oraz turystyka (zwłaszcza w północno-wschodniej części gminy), zważywszy na bogactwo walorów przyrodniczych oraz stale rozbudowującą się bazę noclegową, gastronomiczną i handlową. Na turystów czekają hotele w Dobrzycy i Krępku, tworzące się gospodarstwa agroturystyczne w Zabrodziu, Tarnowie i Dobrzycy, Skrzatuszu, zaś dla amatorów

Ryc. 2. Szydłowo – ortofotomapa

Źródło: <https://www.google.com/maps/place/Szydłowo>.

biwakowania powstały pola namiotowe w Tarnowie, Kępisku i Zabrodziu. Punkty gastronomiczne usytuowane są w Dobrzycy, Szydłowie, Kępisku, Dolaszewie, Starej Łubiance, Tarnowie i Zabrodziu, a sklepy spożywczo-przemysłowe i jedna piekarnia w Szydłowie.

Wiele wsi ma historycznie ukształtowaną zabudowę koncentrującą się wokół zespołów dworskich czy folwarcznych. Są one objęte ochroną konserwatorską i ze względu na swoją wartość historyczną, kulturową i architektoniczną wymagają bezwzględnego utrzymania i ochrony. Nowo powstająca zabudowa nierzadko „obraca” historyczne układy. Niestety, choć lokalizuje się ona w większości wzdłuż dróg i w pobliżu centralnej części wsi, jednak często jest rozproszona. W formie zwartej występuje jedynie zabudowa historyczna, skupiona w historycznym ośrodku miejscowości. W przypadku dalszej zabudowy wsi należy dążyć do jej uzupełniania, co obniży

w przyszłości koszty eksploatacyjne sieci infrastruktury technicznej, uzasadni budowę nowych lub remonty istniejących dróg, a skupienie mieszkańców pozwoli na wytworzenie obszaru hierarchicznie ważnego, przestrzeni wspólnej publicznej, w której aktywność usługowa stanie się uzasadniona. Analiza kierunków koncentracji zabudowy poszczególnych miejscowości gminy wykazała, że w większości przypadków zabudowa mieszkaniowa koncentruje się wzdłuż dróg, natomiast formy aktywności gospodarczej oddalają się od niej.

Układ urbanistyczny analizowanych wsi oparty jest na różnych typach morfologicznych. Struktura ich jest spójna, proporcje wewnątrz międzybudynkowych właściwe, zachowane w ludzkiej skali. Budynki w danej wsi ustawione jednolicie (kaleńnicowo lub szczytowo). Walorem wsi są licznie zachowane budynki murowane z cegły i ich forma architektoniczna (czasem już otynkowane). Sposób

rozplanowania zagrody wsi szydłowskiej nie odbiega zbyt od układu zagrody XVIII–XIX-wiecznej. Budynek mieszkalny (względnie mieszkalno-inwentarski) ustawiano zazwyczaj od strony drogi wiejskiej, budynek inwentarski wznoszono w głębi działki (prostopadle do budynku mieszkalnego), a od strony pól – stodołę. W XIX w. w związku z reformami agrarnymi w budownictwie zagrodowym dokonały się poważne zmiany. Polegały one na dużej swobodzie w zakresie kształtowania budynków, posługiwaniu się w coraz większym stopniu materiałami ogniotrwałymi (cegłą, dachówką) dbaniu o staranność ich wykonania. Walorem wsi jest także detal architektoniczny (konstrukcyjny i użytkowy). Otwory okienne i drzwiowe, wątek ceglany, elementy konstrukcyjne budynków, gzymsy, nadproża, sposób łączenia materiałów dają wyraz historycznych zmian, uwidaczniają zasięg przebudowy wsi. Walorem wsi są także ciągi wjazdowe, które z dalekiej perspektywy ukierunkowane są w niektórych miejscowościach na bryłę kościoła (zarówno z ulic dojazdowych, jak i dróg polnych); z bliższej perspektywy funkcję naprowadzającą pełnią drzewa; wjazdy czasem nie są płynne, tzn. z otwartego krajobrazu wjeżdża się w ograniczone optycznie i przestrzennie wnętrza wsi (wykadowane przez wysoką zieleń, stodoły i zabudowę mieszkaniową). Cenną wartością wsi są również wyrażone w przestrzeni wyróżniki materialne (obiekty zabytkowe, układ pól, zieleń śródpolna, kształt wsi zgodny z pierwotnym układem lokacyjnym, materiał budowlany historycznej XVIII- i XIX-wiecznej zabudowy, sposób zabudowy, obiekty zagrody wiejskiej – stodoły, zieleń wysoka w obrębie obiektów sakralnych i folwarków).

W analizowanych wsiach znajduje się wiele współczesnych budynków mieszkalnych i gospodarskich z lat 70–90. ubiegłego wieku, bardzo odróżniających się od historycznej zabudowy, mocno kontrastujących z sąsiednimi wielkością, formą, kolorystyką elewacji, detalami architektonicznymi. W niektórych wsiach widoczna jest olbrzymia różnorodność ogrodzeń z betonowych półfabrykatów, z siatki ogrodzeniowej, murowanych, z blachy. Ten brak spójności widać nawet w jednym obejściu, bowiem brama wjazdowa na posesję bardzo często odbiega kolorystycznie, materiałowo, wielkościowo od reszty ogrodzenia. Ale są także posesje prywatne, które w większości ogrodzone są płotami drewnianymi, niskimi, ażurowymi, o podziale na ogół pionowym. Ich kolorystyka jest niekontrastująca, wtapiają się

w zieleń, która często stanowi dla nich tło lub je uzupełnia. Ogrodzenia w takiej wsi nie dzielą przestrzeni w sensie społecznym, lecz tylko technicznym, zachowana jest spójność materiałowa pomiędzy częścią publiczną a prywatną.

Analiza zmian struktury osiedli wiejskich powstałych po 1990 r. wykazała przekształcenia w różnych sferach. Kształt i zagospodarowanie osiedli wiejskich gminy Szydłowo nie są obecnie uzależnione od warunków glebowych, rzeźby terenu, nie nawiązują do istniejących form zainwestowania, brak w ich tworzeniu logiki, zachowania zasad kompozycji urbanistycznej, jednolitości architektonicznej. Jedyńm elementem porządkującym jest historyczny układ przestrzenny zabudowy, względem którego wieś kiedyś się kształtowała. Obecnie ulega ona przeobrażeniom. Na jej strukturę wpływają zaczęły doktryny urbanistyczne, nakazujące przestrzenną segregację funkcji. To one właśnie oddziałują na kierunki rozwoju i przekształcenia wiejskich obszarów czasami silniej niż obiektywne czynniki demograficzne i ekonomiczne, a także te tkwiące w istniejącej substancji.

Urbanizacja i związany z nią rozwój komunikacji, pojawienie się nowych materiałów budowlanych, postęp techniczny i technologiczny spowodował wzrost wpływów obcych, które szydłowska wieś musiała sobie przyswoić. Owe wpływy przyczyniły się do nieracjonalnego gospodarowania wartościami przyrody i do tworzenia nowych, acz niekorzystnych układów w stosunkach fizjograficznych. Rzadko kiedy dla ukształtowania krajobrazu mają znaczenie tereny będące pod ochroną, miejsca i budowle historyczne, miejsca wartościowe pod względem biologicznym i geologicznym, rzadkie i wyróżniające się w krajobrazie drzewa lub grupy drzew czy panoramy danej miejscowości. Miejscowościami, w których dominującą rolę w zagospodarowaniu pełni zieleń, są: Tarnowo, Zabrodzie, Krępsko, Dobrzyca, Zawada, Skrzatusz i Kłoda. Cennym elementem krajobrazu są dwa rezerваты przyrody. Oprócz terenów Puszczy nad Gwdą objętych ochroną w ramach sieci Natura 2000, w granicach gminy znajduje się rezerwat torfowiskowy „Smolary” utworzony w 1990 r., w którym przedmiotem ochrony jest naturalna roślinność torfowiskowa mechowisk, obfitująca w rzadkie gatunki mszaków, oraz – częściowo – rezerwat „Kuźnik” utworzony w 1959 r., w którym przedmiotem ochrony jest leśno-jeziorny krajobraz dwóch jezior rynnowych.

W pobliżu Skrzatusza znajduje się najwyższe wzniesienie północnej Wielkopolski – góra Dąbrowa o wysokość 207,1 m n.p.m., będąca doskonałym punktem widokowym nie tylko na teren gminy, ale i na dolinę Noteci oraz okoliczne miejscowości.

Elementem krystalizującym i formującym zabudowę osiedli wiejskich na terenie całej gminy jest komunikacja. Zauważono, że przy wyborze miejsca na lokalizację nieruchomości brana jest pod uwagę przepustowość drogi, jej nawierzchnia (utwardzona lub nie), umiejscowienie przystanku komunikacji autobusowej i/lub kolejowej itp.

Analizowane wsie szydłowskie cechuje dobra orientacja przestrzenna. Choć brak obszarów hierarchicznie ważnych, brak placów i miejsc publicznych, to cechą charakterystyczną jest współistnienie zieleni o różnorodnej formie i rodzajach. Historyczna część wsi skupiona jest na starym ruralistycznym układzie, natomiast nowo powstałe osiedla nie mają przemyślanego układu kompozycyjnego (budowane w oparciu o projekt architektoniczno-urbanistyczny dopasowany do działki inwestycyjnej), brakuje w nich dominant, otwarć widokowych, związku z otoczeniem, widoczny jest niedobór ekspozycji obiektów charakterystycznych pod względem widokowym, brakuje wjazdów i wyjazdów z osiedli. Te wspomniane osiedla zabudowują panoramy widokowe, zmieniają przebieg korytarzy ekologicznych, którymi wędrują dzikie zwierzęta. Na nowo powstałych osiedlach nie ma zorganizowanej zieleni, która na terenach zabudowy mieszkaniowej obniża atrakcyjność tej przestrzeni.

Wynika to nie ze złej woli, niewiedzy czy braku doświadczenia decydentów samorządów lokalnych sterujących rozwojem danego ośrodka czy nawet samych projektantów nowych przestrzeni, lecz presji, jaką wywierają właściciele gruntów oceniający kształtowany i sprzedawany teren jednostkowo i wyłącznie finansowo. To oni wywierają nacisk na sposób zabudowy i zagospodarowania terenu. Brak jest w kształtowaniu przestrzeni wizji całościowej, właściwie przemysłanej i zorganizowanej. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego powstają wybiórczo, wrywkowo, nie są powiązane ze sobą funkcjonalnie, programowo i organizacyjnie. Często pojedynczo tworzą indywidualny, zamknięty układ. Oczywiście trudno jest w jednostce już istniejącej, ulegającej ciągłym przekształceniom stworzyć jasną koncepcję całości, wykorzystując najnowsze osiągnięcia

zarówno urbanistyczne, jak i architektoniczne. Trudno jest także uwzględnić współczesne wymogi społeczno-ekonomiczne, odpowiednio rozplanować wszystkie elementy przestrzeni publicznej, stworzyć jasną strukturę funkcjonalną i morfologiczną czy zachować proporcje pomiędzy obszarami zurbanizowanymi i otwartymi. Łatwo natomiast o zmianę w krajobrazie (degradacja), zmianę w sposobie użytkowania gruntów, o zabudowę panoram widokowych i korytarzy przewietrzających, łatwo też wkracza się na obszary cenne przyrodniczo, chronione. Utrudnieniem w kształtowaniu ładu przestrzennego są niewątpliwie niespójne akty prawne pozwalające na swobodne formowanie przestrzeni zabudowanej, tej jeszcze niezabudowanej i obszarów przyrodniczych.

Ogólny wizerunek wsi oceniono jako poprawny. Układ ruralistyczny w większości wsi jest czytelny, orientacja dobra, wsie cechuje dobra jakość elementów zagospodarowania, otwartość mieszkańców, kontakt społeczny dobry. Widoczna jest jedność kompozycji przestrzennej i jej wewnętrzna zgodność. Wsie w ogólnym odbiorze dają poczucie bezpieczeństwa (przestrzenie są oświetlone, często spotkać można sąsiada, „obcy” są momentalnie zauważani). Najczęściej przestrzeń wsi jest estetyczna, czysta, ma właściwe proporcje i ludzką skalę, kolorystyka jest stonowana poza nielicznymi wyjątkami. Brak jest przestrzeni wspólnych, publicznych, integrujących mieszkańców. Czasem rolę tę pełni teren przykościelny, ale miejsca takie występują w gminie nielicznie. Przyjezdnym dedykowane są na ogół przestrzenie przeznaczone do parkowania i postoju, sklep spożywczy. Architektura tych elementów jest często niespójna, kolorystyka nieodpowiednia. Niewiele jest miejsc dających możliwość aktywnego wypoczynku. Trasy rowerowe czy spacerowe nie są połączone pomiędzy miejscowościami, brak miejsc spotkań.

Ustalenia ujęte w załączniku „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo”, dostępnym w złej rozdzielczości pod adresem: <https://bip.szydlovo.pl/studium.html>, określają przyszły kierunek funkcjonalnego rozwoju omawianej jednostki. Analiza owych ustaleń skłania do syntetycznych wniosków i nakreślenia wizji rozwoju gminy. Wyłaniają się bowiem trzy funkcjonalne obszary: północny mieszkaniowo-rekreacyjny oparty na licznie występujących terenach zieleni, centralny mieszkaniowo-gospodarczo-rolniczy i południowy mieszkaniowo-rekreacyjno-rolniczy. Ustalenia SUIKZP

Tabela 1. Cechy struktury funkcjonalno-przestrzennej osiedli wiejskich gminy Szydłowo wykształcone pod wpływem przemian społeczno-gospodarczych zapoczątkowanych w 1990 r.

Struktura zabudowy i sposób zagospodarowania w okresie...	
przed 1989	po 2020
<p>Struktura przestrzenno-funkcjonalna Strukturę funkcjonalno-przestrzenną tworzą tereny zabudowy mieszkaniowej i zagrodowej, użytki rolne, lasy oraz układ komunikacyjny w postaci głównej drogi.</p> <p>Formy zabudowy i sposób zagospodarowania terenu Pojawiająca się zabudowa uzupełnia układ przestrzenny starego osiedla, działka budowlana ma nieregularny kształt, a jej wielkość nie pozwala na swobodę w zagospodarowaniu. Osiedla charakteryzują się wiejskim podziałem przestrzeni (działka mieszkaniowa/zagrodowa wraz z zabudowaniami gospodarczymi położonymi wśród użytków rolnych). Zabudowa mieszkaniowa zwarta, uporządkowana, tworząca skupiska, lokalizowana wzdłuż drogi, liczba kondygnacji nie przekracza dwóch. Brak zabudowy wielorodzinnej. Przeciętnie około 40% budynków w miejscowości stanowi zabudowa gospodarcza. Brak rynku. Usługi podstawowe (handlowe) zlokalizowane wzdłuż drogi, nie tworzą ciągów handlowych, są pojedyncze i rozproszone. Ulice i zabudowa tworzą czytelny układ geometryczny, zapewniający dobrą orientację, brak dominant kompozycyjnych. Brak obszarów hierarchicznie ważnych. Widoczna postępująca dewastacja obiektów wskutek dynamicznie pogarszającego się stanu technicznego budynków i obiektów budowlanych</p> <p>Transport i system transportowy Układ komunikacyjny (główna oś i odchodzące od niej drogi dojazdowe) czytelny. Droga główna utwardzona, a pozostałe nieutwardzone i wąskie. Brak wydzielonych parkingów i oddzielenia ruchu kołowego od pieszego.</p>	<p>Struktura przestrzenno-funkcjonalna Strukturę funkcjonalno-przestrzenną tworzą tereny zabudowy mieszkaniowej, tereny usług (rozwój infrastruktury technicznej i społecznej), tereny działalności gospodarczej, tereny zieleni zorganizowanej, lasy, użytki rolne (ograniczenie areалу), rozbudowany układ komunikacyjny.</p> <p>Formy zabudowy i sposób zagospodarowania terenu Pojawiająca się zabudowa nie zawsze uzupełnia istniejącą już strukturę zabudowań. Występuje w formie pojedynczych obiektów lub zorganizowanych zespołów zabudowy. Podział terenu i uregulowania obowiązującego planu zagospodarowania przestrzennego uniemożliwiają swobodne wykorzystanie powierzchni działki. Wielkość działki dla zabudowy wolnostojącej wynosi 1000–1500 m², a dla rezydencjonalnej 2000–3000 m². Zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna (wolnostojąca, bliźniacza, szeregową, atrialną) i wielorodzinna, czasami blokowa, występuje w postaci zwartych i uporządkowanych skupisk, ale także w postaci pojedynczych, dość przypadkowo lokalizowanych obiektów. Liczba kondygnacji nie przekracza czterech. Występują pojedyncze zabudowania gospodarcze, zazwyczaj wykorzystywane do celów pozarolniczych. Brak rynku, brak „centrum”. Usługi rozproszone, nie tworzą ciągów handlowych. Układ ulic i zabudowy oraz dominanty kompozycyjne (kościół) tworzą czytelny układ geometryczny, zapewniający dobrą orientację. Brak obszarów hierarchicznie ważnych.</p> <p>Transport i system transportowy Układ komunikacyjny czytelny, składa się najczęściej z głównej drogi i ulic dojazdowych, których liczba i parametry techniczne gwarantować mają rozprowadzenie ruchu samochodowego. Drogi nieutwardzone w obrębie nowych inwestycji budowlanych. Miejsca parkingowe zlokalizowane w ramach poszczególnych posesji zabudowy jednorodzinnej oraz wzdłuż poszczególnych ulic. Występują pojedyncze ogólnodostępne parkingi. Na obszarze jednostek osadniczych przebiegają trasy transportu zbiorowego.</p>

Źródło: opracowanie własne.

wydają się poprawne, aczkolwiek ich realizacja może napotkać na pewne trudności. Rozwój północnej części gminy zależy wyłącznie od przyrodniczego potencjału tych terenów, a rekreacja i turystyka stanowi tło dla rozwoju, jest jego uzupełnieniem. Rejon ten

powinien zostać objęty szczególną ochroną i kontrolą, zważywszy na intensywny rozwój zabudowy mieszkaniowej. Dostępność zieleni i wód sprawia, że tereny te są bardzo atrakcyjne dla zabudowy mieszkaniowej, zważywszy na bliskość miasta Piły. Centralny obszar

stanowi zbiór miejscowości dobrze skomunikowanych z już ulokowanymi tam aktywnościami gospodarczymi i mających rezerwy terenowe na podobne funkcje. Południowy obszar zajęty jest przez niewielkie miejscowości, ale cechą charakterystyczną jest ich społeczne powiązanie. Ponadto tereny zlokalizowane na południe od drogi 179 zawierają pozostałości po dworach i folwarkach, liczne stawy, zadrzewienia śródpolne, aleje drzew. Należałoby bardziej wnikliwie

rozpoznać potencjały poszczególnych wsi i odnieść odkryte wartości do strategii rozwoju gminy. Na szczególną uwagę zasługuje miejscowość Skrzatusz i zlokalizowane tam sanktuarium, które zostało podniesione do godności bazyliki mniejszej w 2019 r. Niestety zagospodarowany teren sanktuarium nie współgra z przyległymi wiejskimi gruntami. Konieczne są inwestycje, aby jakość przestrzeni i jej wizerunek dopasować do „świętego miejsca”.

4. Refleksje młodych mieszkańców na temat wiejskich przestrzeni gminy Szydłowo

4.1. „Wieś, którą znam” – dziecięce mapy myśli

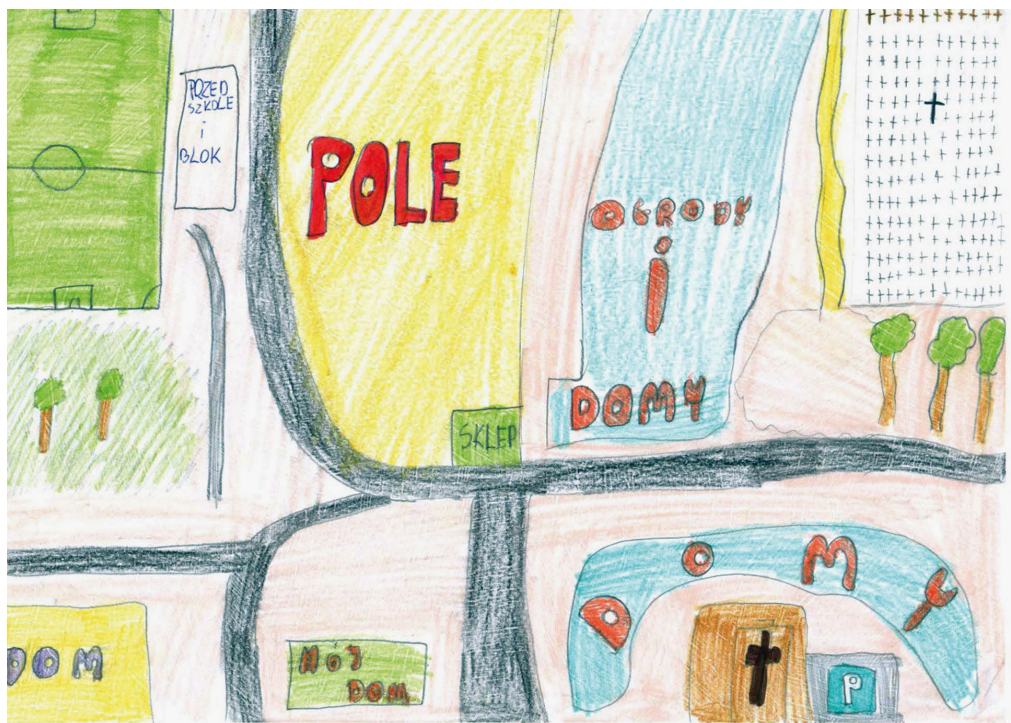
Uczniowie szydłowskich szkół podczas warsztatów plastycznych tworzyli rysunki na temat „Wieś, którą znam”. Zadanie to wykonali metodą *mind mapping* (dosł.: mapowanie myśli). Wykonując mapę myśli, zwiększa się efektywność pracy i zapamiętywania oraz aktywuje intuicję dzięki wykorzystaniu synergicznej współpracy obu półkul mózgowych (Farrand i in. 2002). Twórcy metody twierdzą, że podczas sporządzania notatek w sposób tradycyjny aktywna jest jedynie lewa półkula mózgu, odpowiedzialna za logiczne myślenie, linearność, analizę, słowa i liczby. Dzięki użyciu oprócz słów i symboli także kolorów, rysunków oraz efektu trójwymiarowości uaktywnia się prawa półkula mózgu odpowiedzialna za wyobraźnię, rytm, postrzeganie przestrzenne i kolory. W trakcie rysowania mapy myśli obie półkule synergicznie ze sobą współpracują.

W zajęciach plastycznych na temat „Wieś, którą znam” wzięło udział 44 uczniów klas 4–8 w wieku 9–15 lat. Wykonali oni rysunki, które stanowiły szczególnie rodzaj notowania (Tobiasz-Lis, Wójcik 2014). Większość osób rysowała dokładniej i skrupulatniej centralną część miejscowości, a im dalej od centrum, tym liczebność i szczegółowość elementów zagospodarowania stawała się mniejsza. We wszystkich rysunkach autorzy zwracali uwagę na miejsca dla nich istotne, pozwalające zaspokajać potrzeby, najczęściej związane z organizacją życia codziennego. Na planach umieszczano: sklepy, kościół, tereny rekreacyjne, miejsca centralne i społecznie ważne,

przystanki komunikacji autobusowej. Autorzy, zgodnie z prośbą moderatora, nadawali znaczenie miejscom/obiektom na mapie oraz oceniali poszczególne wybrane miejsca, nadając im wartości (funkcjonalne, użytkowe czy estetyczne). Takie relacje człowieka z miejscem psychologowie i geografowie utożsamiają z pojęciem „identyfikacyjnego potencjału”. Oczywiście są osoby mniej lub bardziej przywiązane do miejsca oraz w mniejszym lub większym stopniu potrzebujące miejsca do życia i mające poczucie tożsamości (Lewicka 2012).

Zajęcia plastyczne zgromadziły rysunki 10 miejscowości. Dzieci/młodzież rysowały: Starą Łubiankę (21 prac), Nową Łubiankę (4 prace), Tarnowo (2 prace), Chude (1 praca), Witankowo (1 praca), Skrzatusz (1 praca).

Na ogół osoby rysujące Starą Łubiankę zwracały uwagę na: kościół, rzekę, boisko, budynki mieszkalne, szkołę, sklep, pałac. Ale były także takie prace, które zaskoczyły dokładnością wypowiedzi rysunkowej. Dzieci nie tylko zaznaczały mniej istotne formy zagospodarowania, np. cmentarz, świetlice, pola uprawne, pocztę, kwiaciarnię, aptekę, fryzjera, stacje benzynowe (z cenami paliw), przydrożne pomniki, przystanki autobusowe, złom, opony, remizę, gospodarstwa, stodoły, niewielkie tereny leśne czy place zabaw, ale wyrażały opinie na temat sposobu zagospodarowania, dodając komentarz (Dominika G.). W Starej Łubiance dzieci zaznaczały miejsca nieprzyjemne i te o pozytywnym charakterze, nazywając je „dobre miejsca” i „złe miejsca”, dziury na drogach (Wojtek z klasy 6), a także brak chodnika. Zawsze opisywały nazwy ulic, a większość identyfikowała się

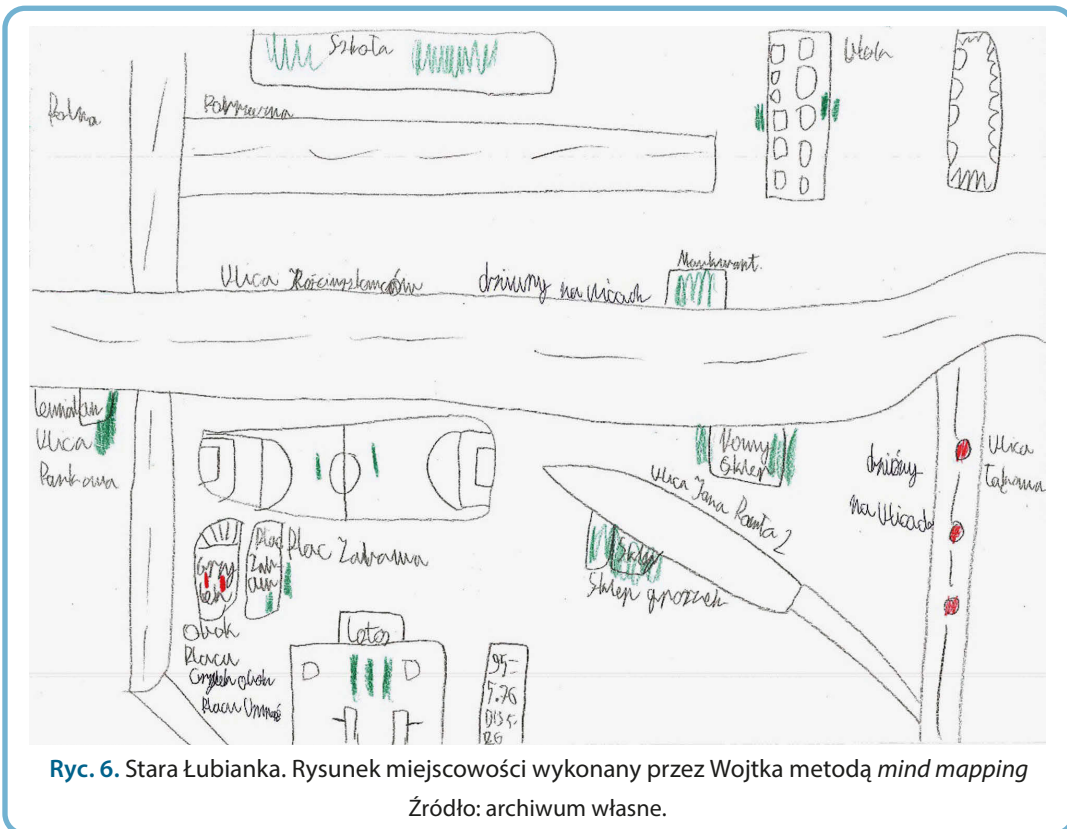
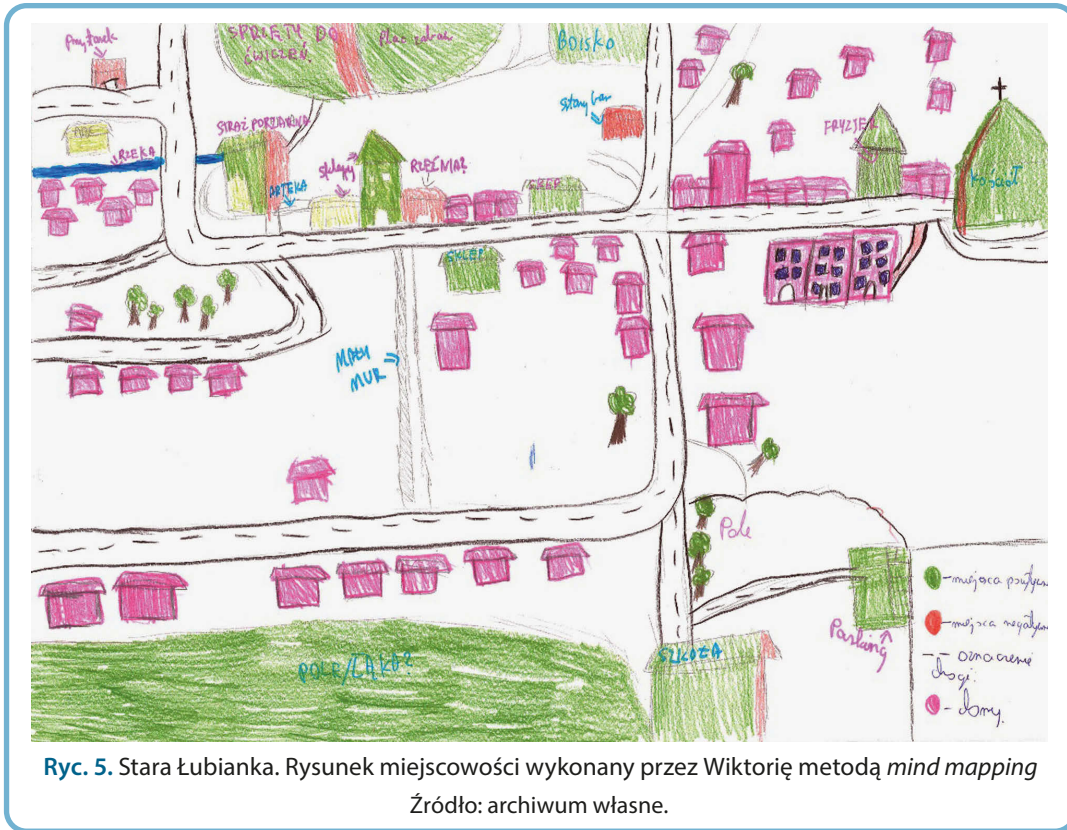
Ryc. 3. Pokrzywnica. Rysunek miejscowości wykonany przez ucznia metodą *mind mapping* (brak informacji o autorze)

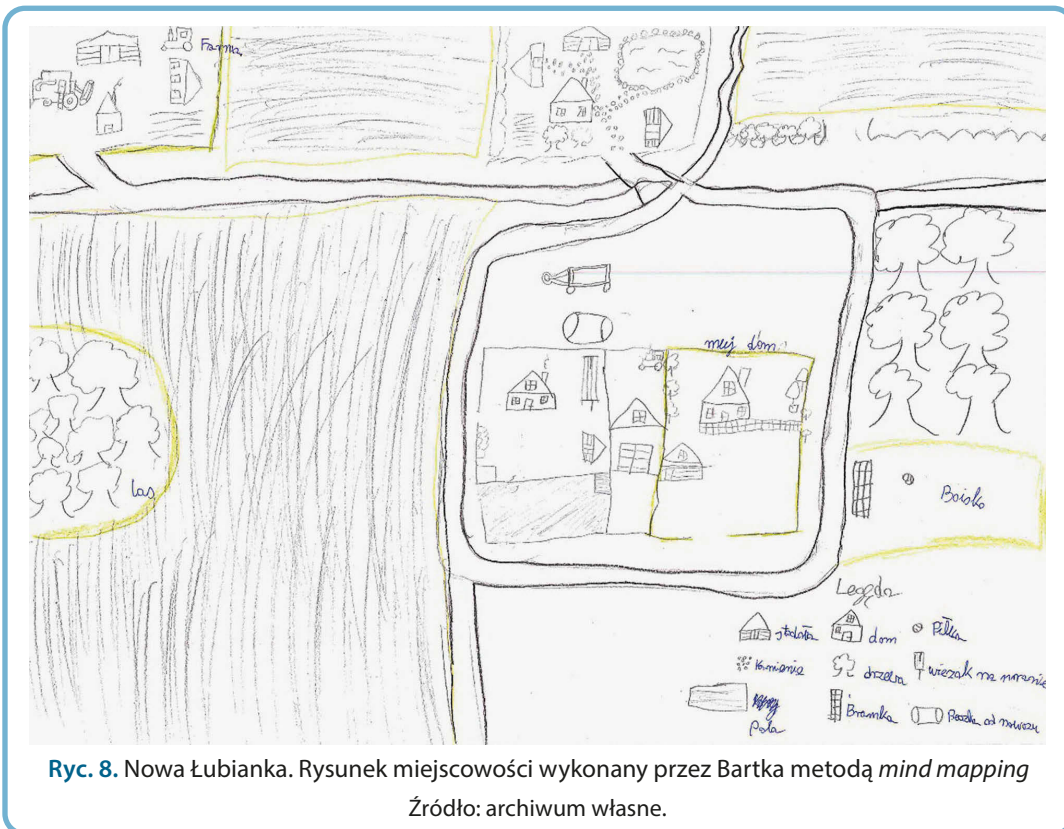
Źródło: archiwum własne.

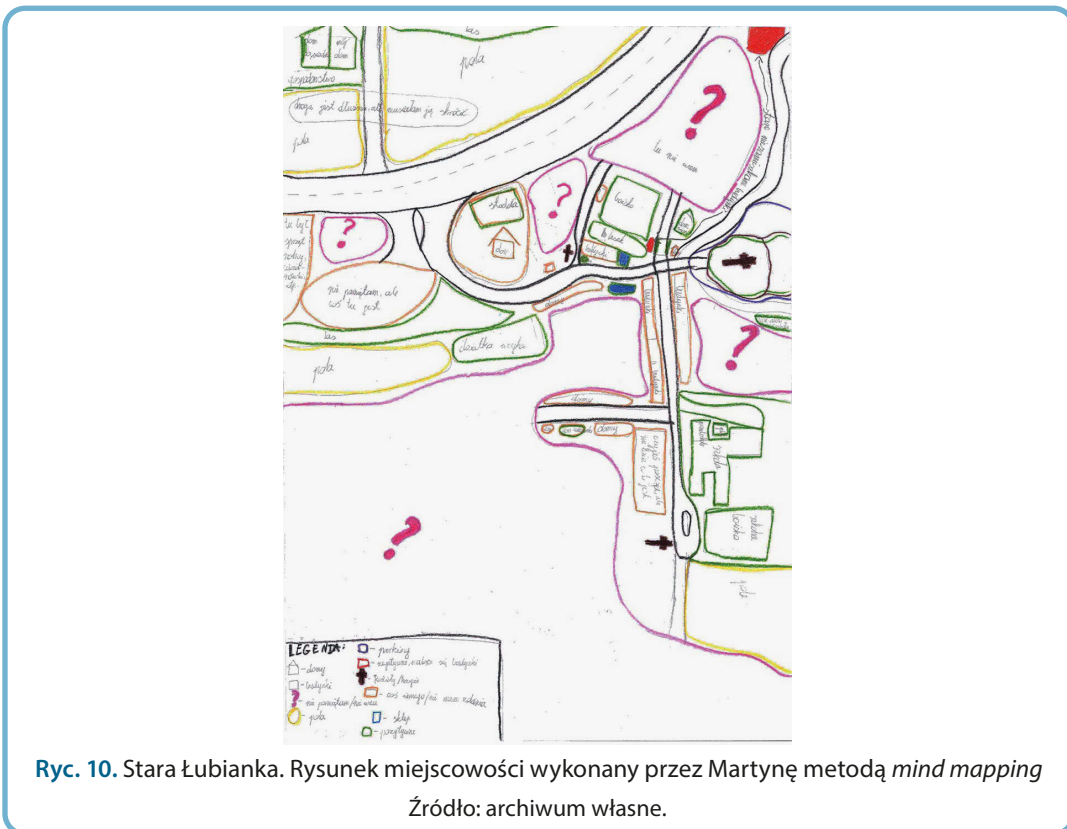
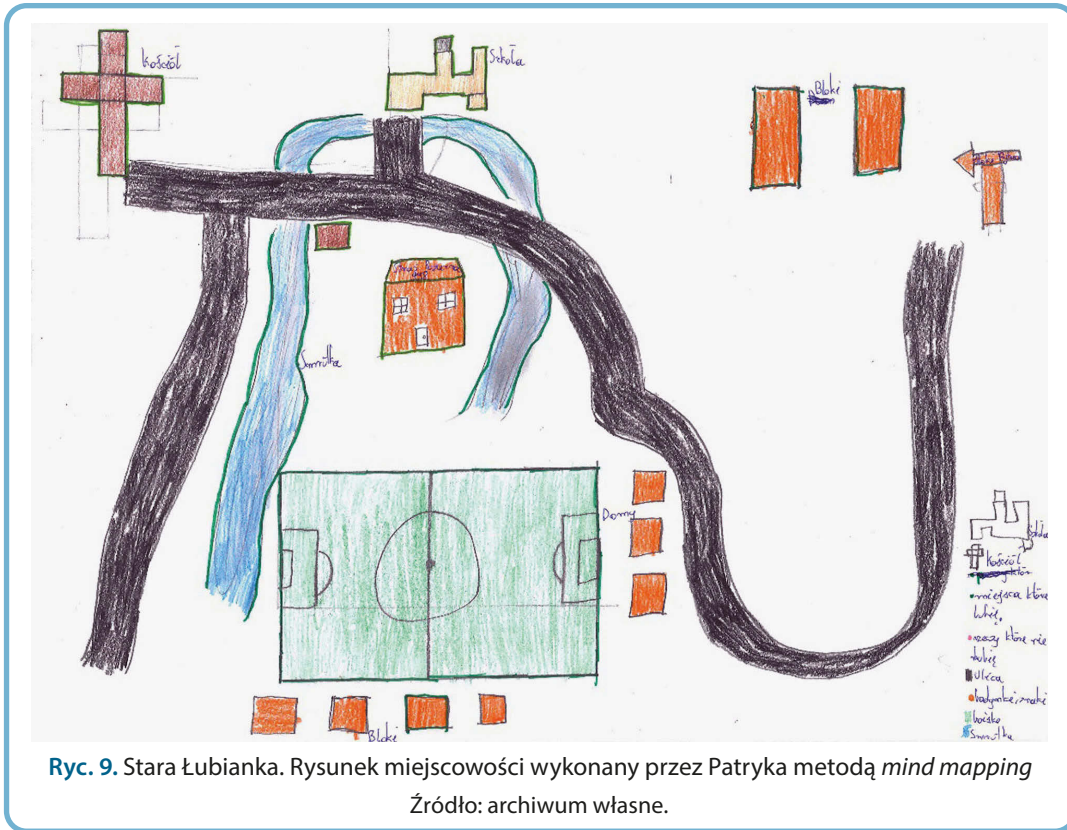

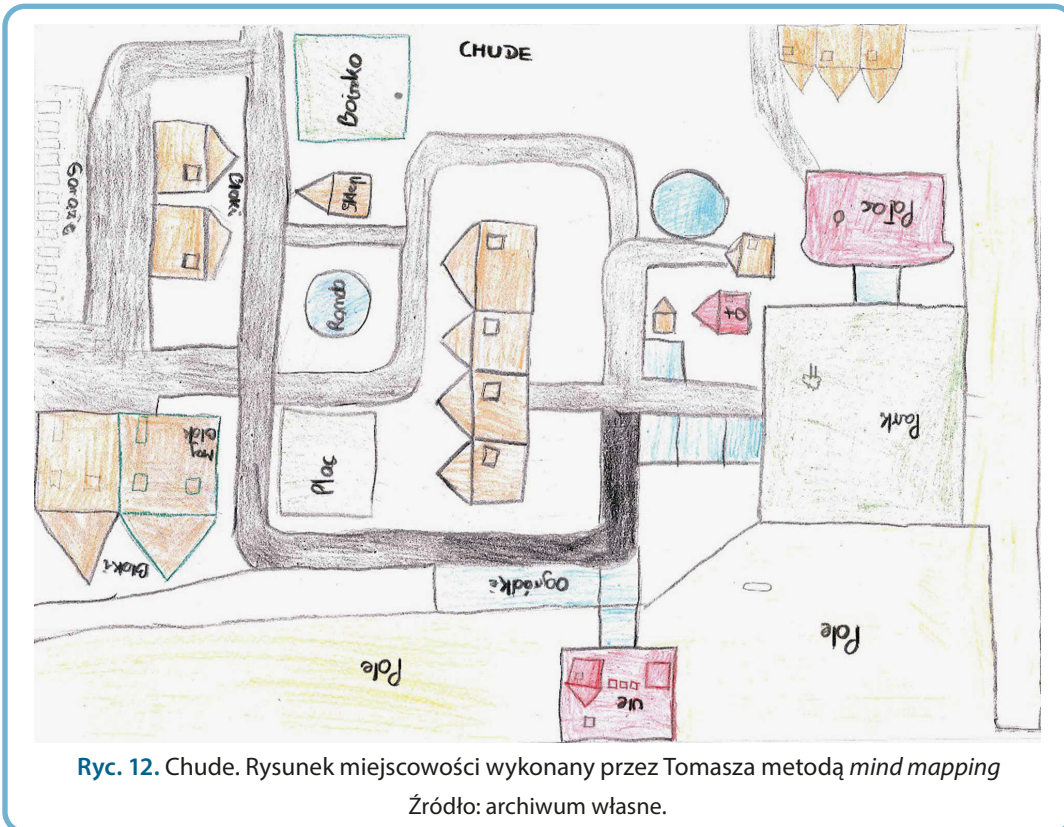
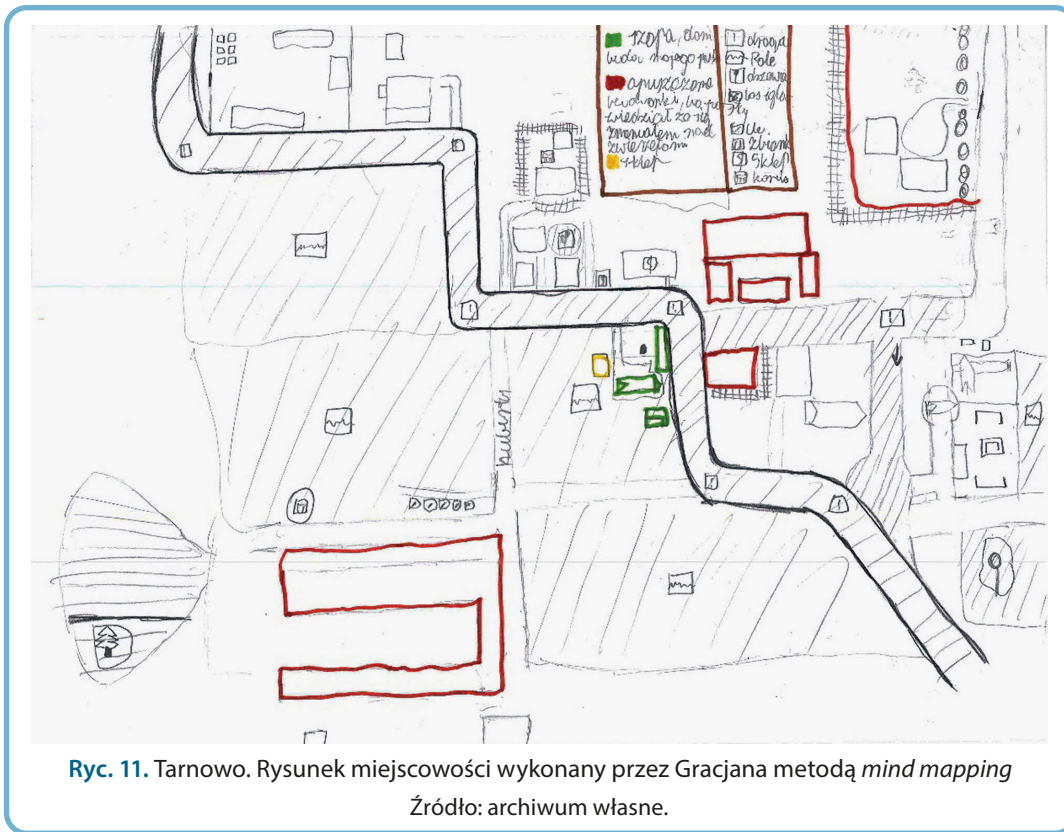
Ryc. 4. Skrzatusz. Rysunek miejscowości wykonany przez ucznia metodą *mind mapping* (brak informacji o autorze)

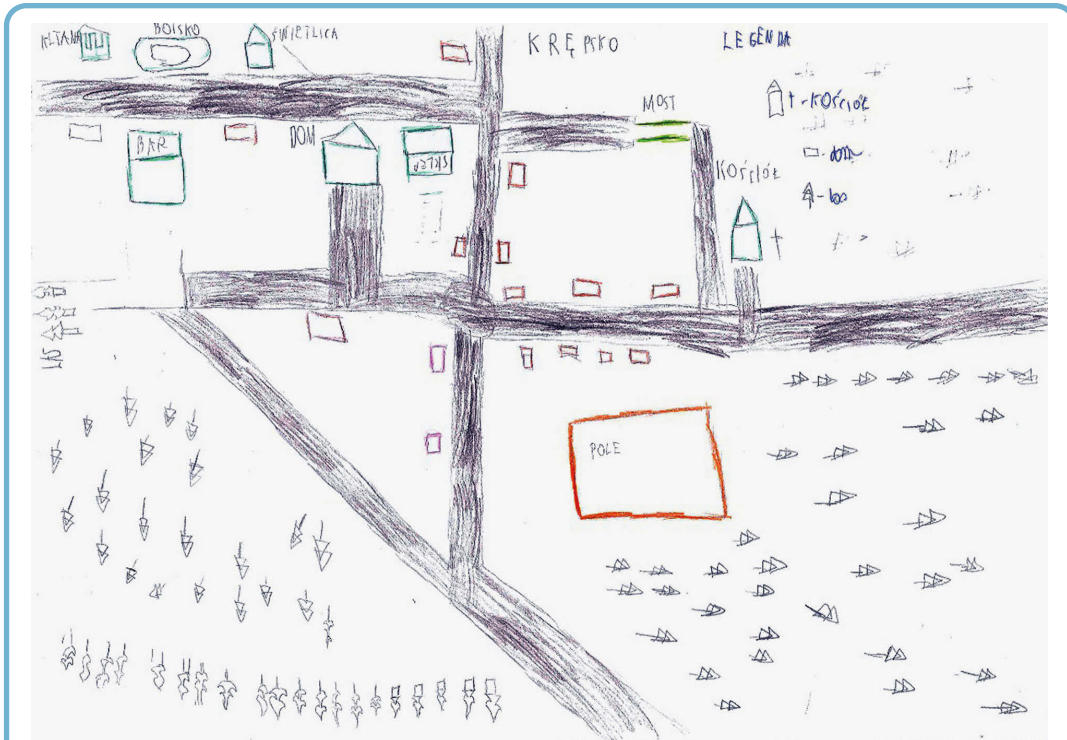
Źródło: archiwum własne.

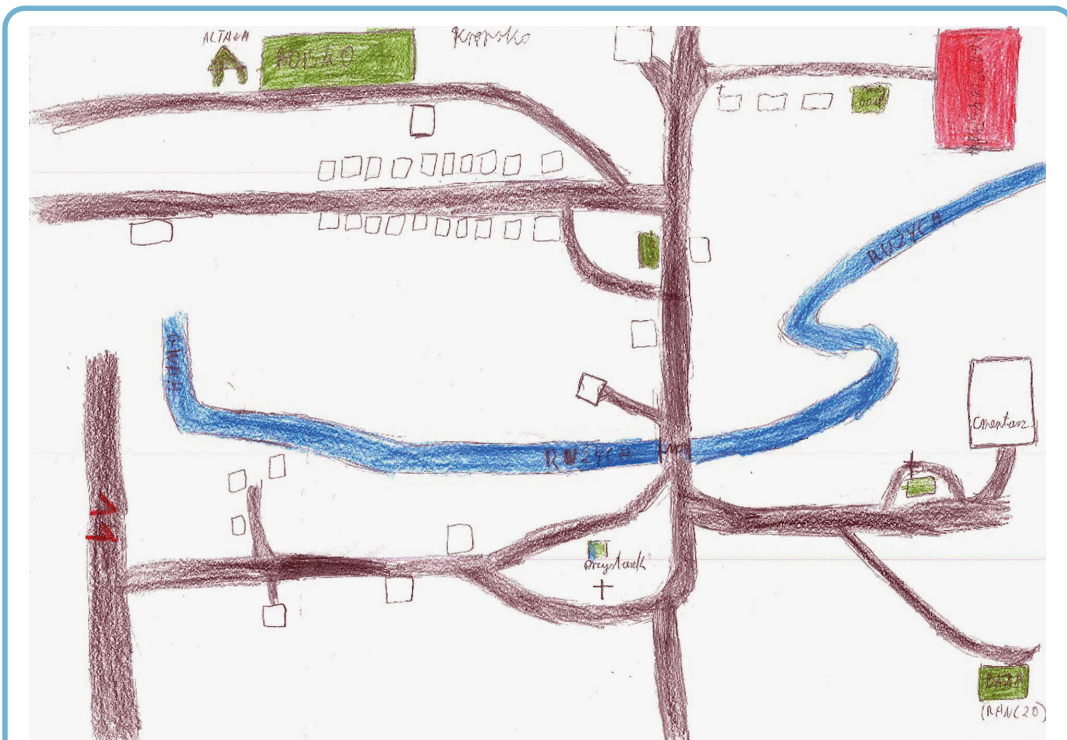

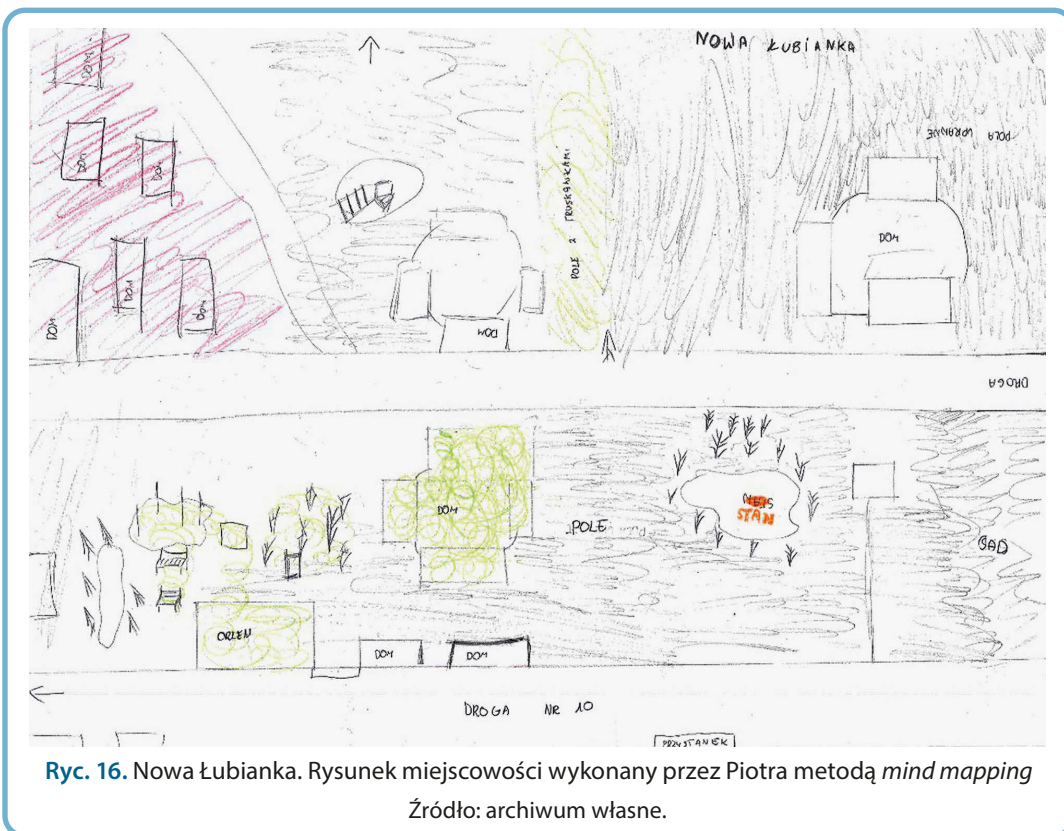
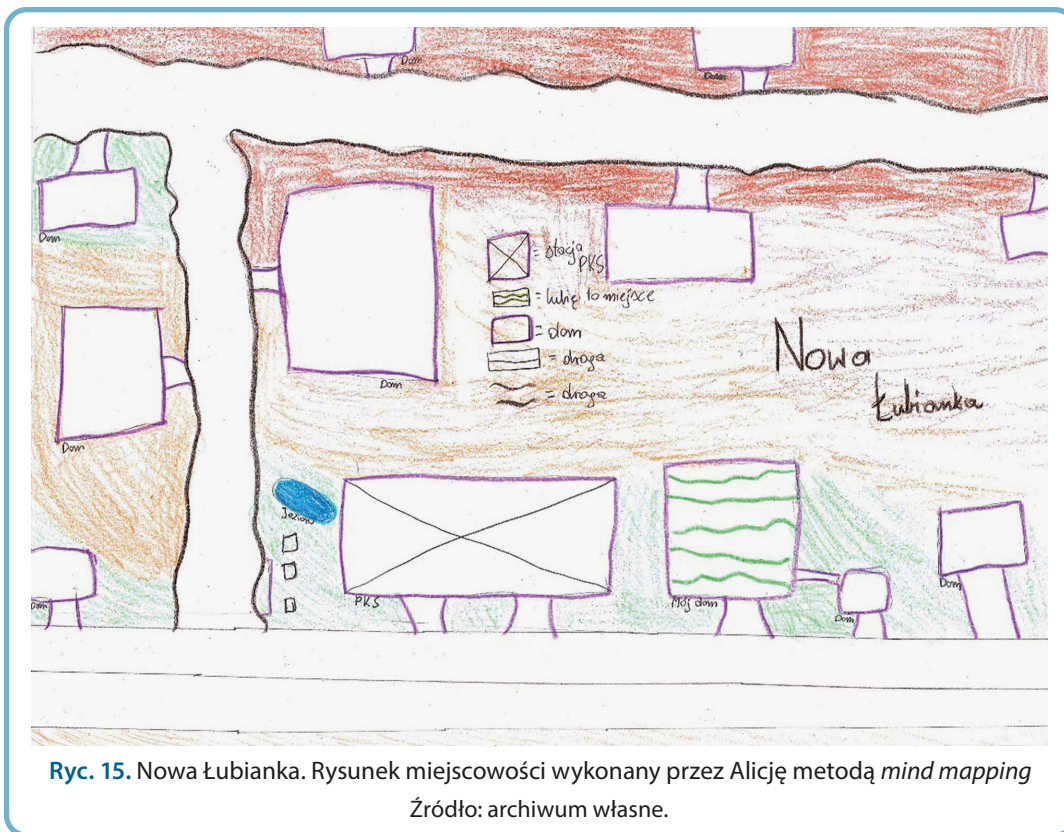

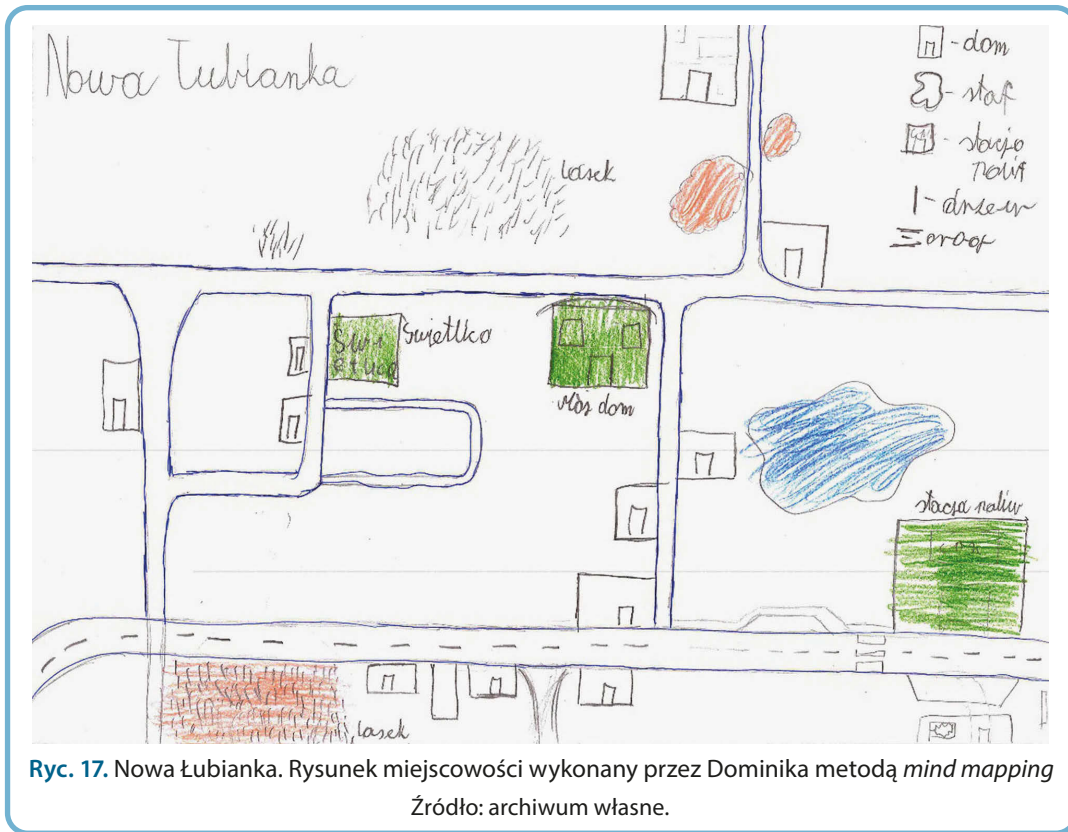

Ryc. 13. Krępsko. Rysunek miejscowości wykonany przez Daniela metodą *mind mapping*
Źródło: archiwum własne.

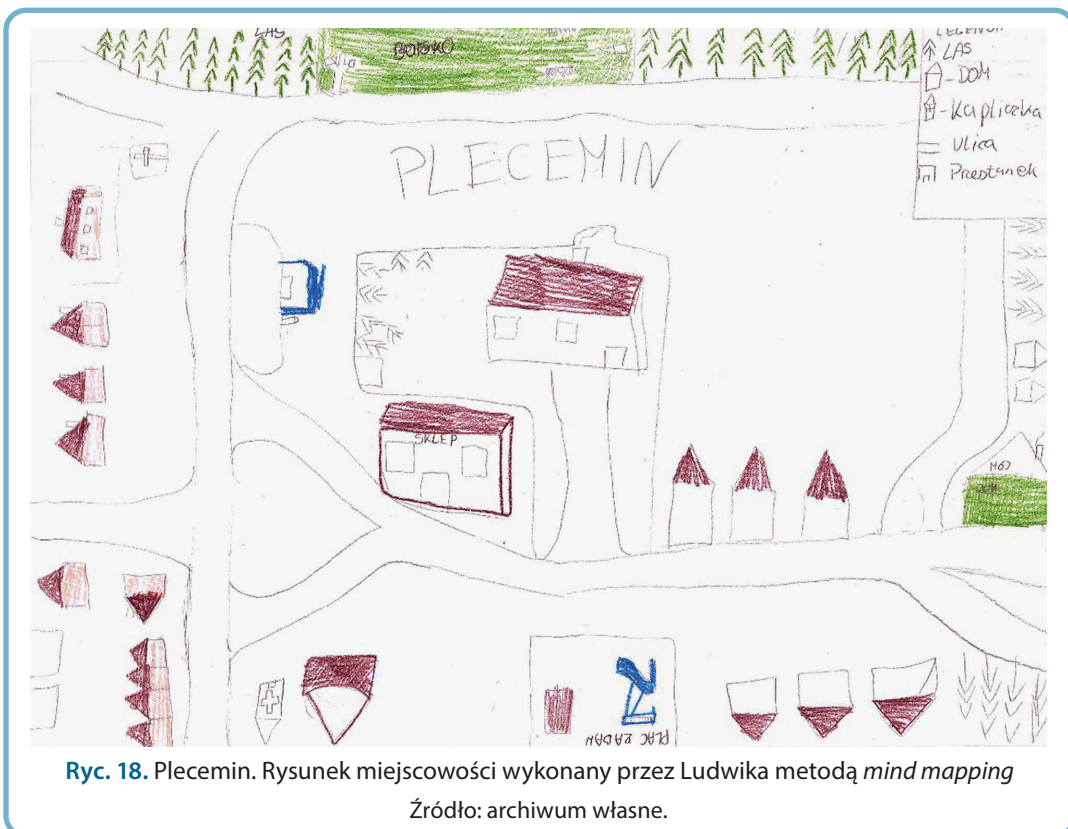

Ryc. 14. Krępsko. Rysunek miejscowości wykonany przez Filipa metodą *mind mapping*
Źródło: archiwum własne.

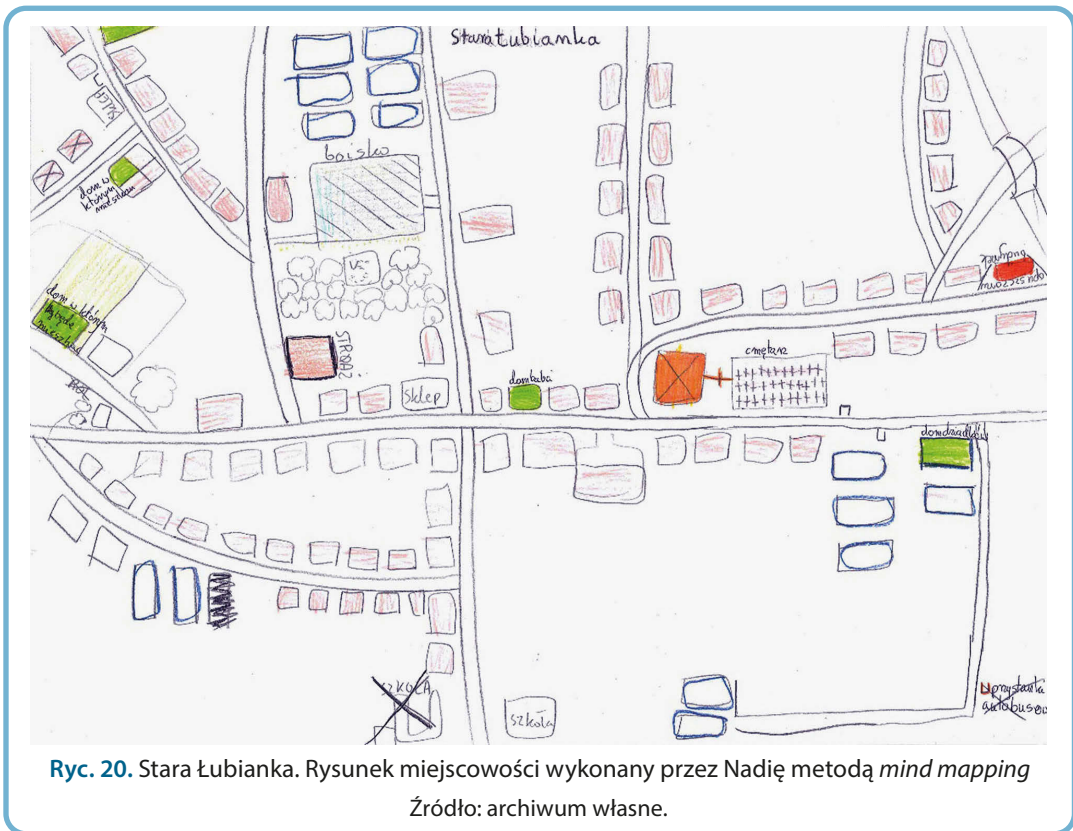
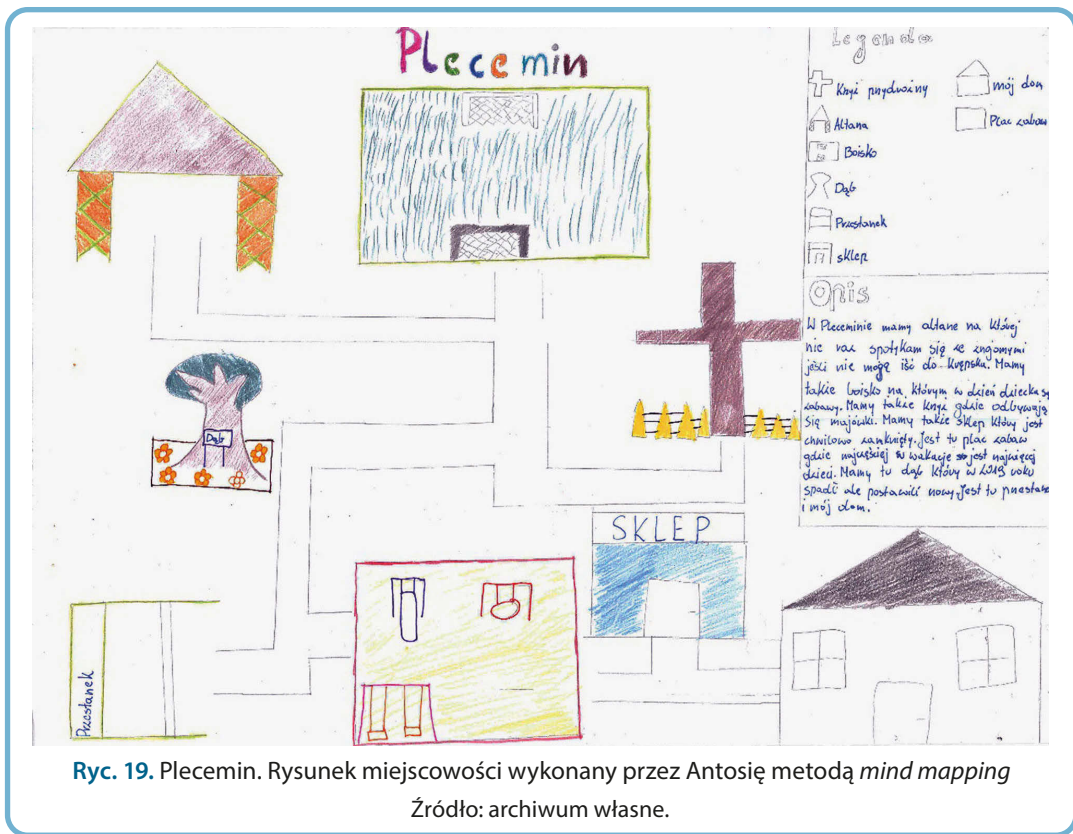

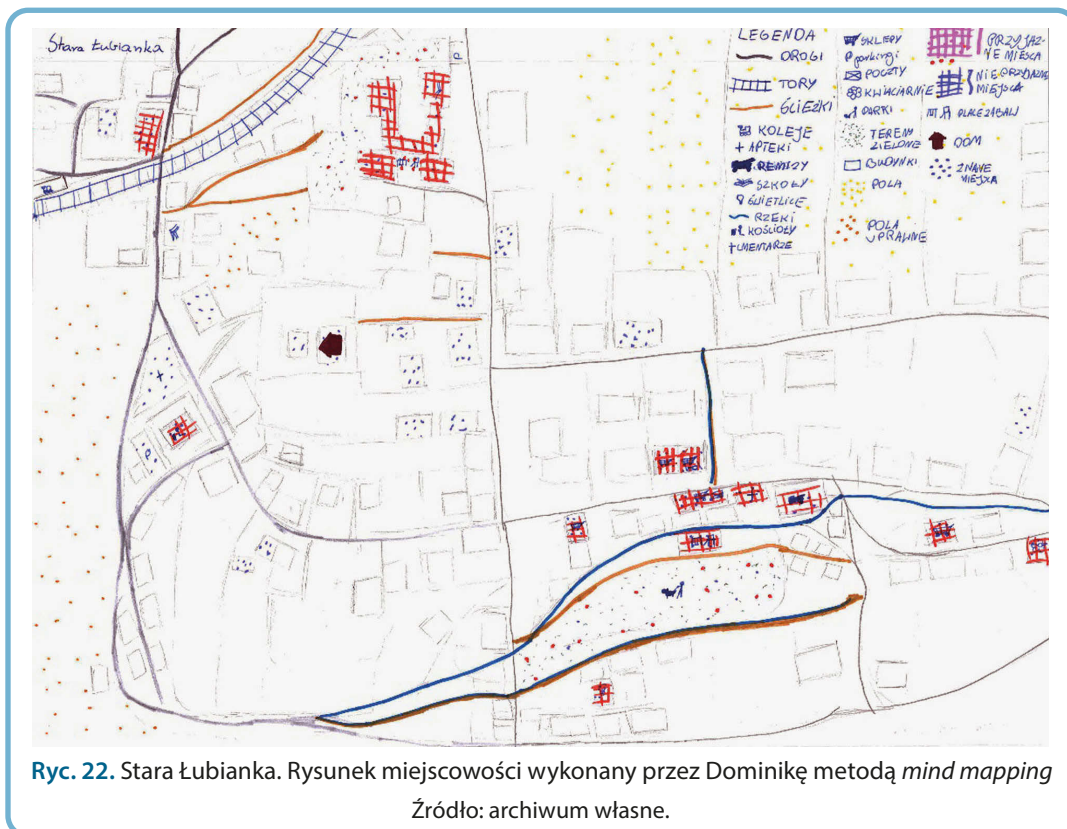

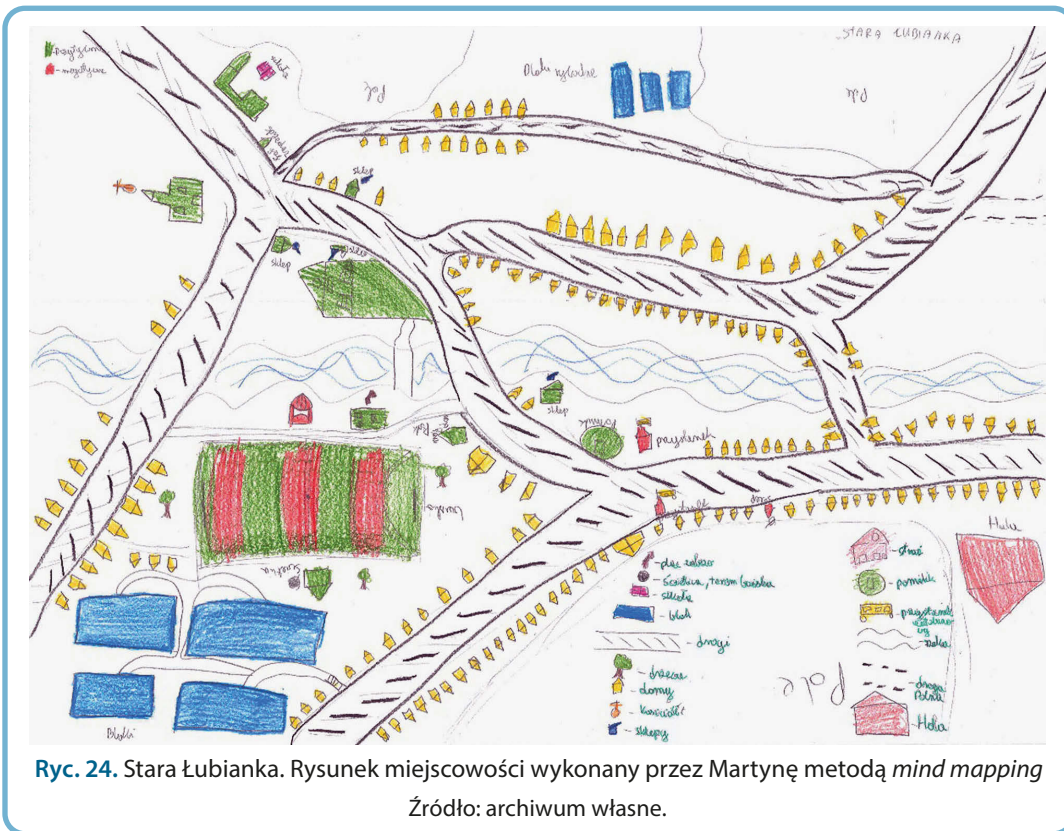
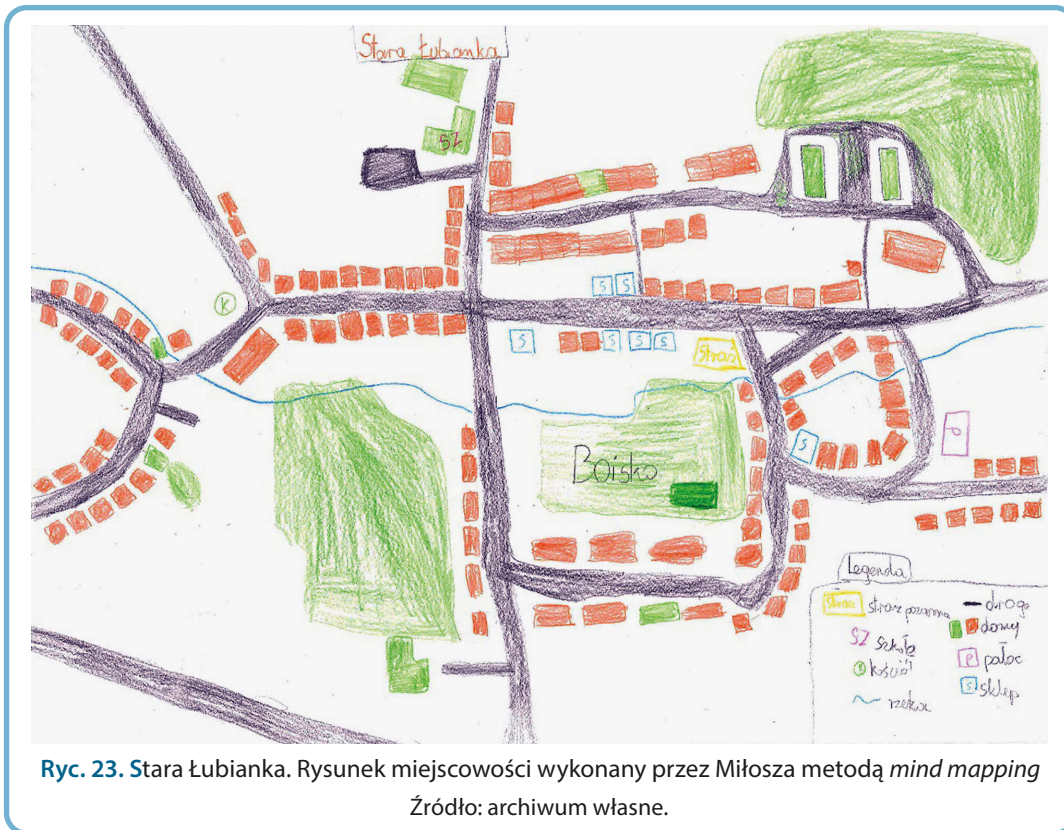
Ryc. 17. Nowa Łubianka. Rysunek miejscowości wykonany przez Dominika metodą *mind mapping*
Źródło: archiwum własne.

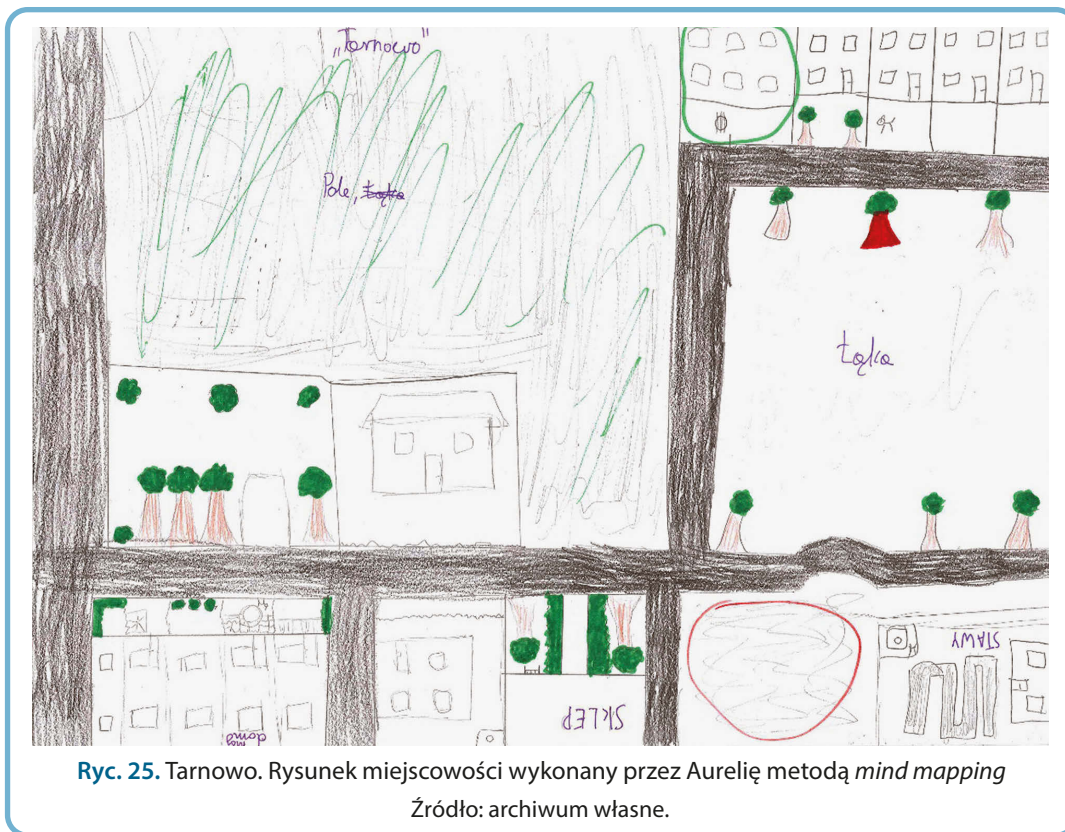

Ryc. 18. Plecemin. Rysunek miejscowości wykonany przez Ludwika metodą *mind mapping*
Źródło: archiwum własne.

Ryc. 25. Tarnowo. Rysunek miejscowości wykonany przez Aurelię metodą *mind mapping*

Źródło: archiwum własne.

z miejscem, które rysowała, umieszczając nazwy: „Mój dom”, „Dom dziadka”, „Dom Marceli”, „Moje podwórko”, „Dom, w którym mieszkam”, „Dom, w którym będę mieszkać”, „Dom mojego wujka”, „Dom moich sąsiadów” (Aleksandra z klasy 6, Nadia z 6B). Rysunki były bardzo ekspresyjne, kolorowe, wymowne i odważne w prowadzeniu kreski, co pokazuje pewność siebie, odwagę w wyrażaniu opinii i precyzyjne określanie elementów zagospodarowania. Odwaga rysunkowa młodych mieszkańców gminy Szydłowo, wręcz brak ograniczeń w zaznaczeniu miejsc, na których nie pamiętali, co było, nie przeszkodziły w obrazowym wyrazie zagospodarowania wsi (Martyna z 6B).

Prace dotyczące Nowej Łubianki były 4. Na planie wsi znalazły się: stacja paliw, świetlica, staw, przystanek autobusowy, a także pola, lasy i zabudowania. Szczegółowość wypowiedzi graficznych młodych ludzi była bardzo duża – zaznaczali oni pola uprawne, pole z truskawkami, sady, drogę nr 10 (Piotr z 6A). Widoczny był nawet rozkład zagród wraz z rozmieszczeniem budynków mieszkalnych, gospodarczych i gospodarskich (Bartek z 6B). Każda praca miała legendę lub opis elementów bezpośrednio na planszy. W jednej pracy pojawiała się nawet

strzałka północy dla określenia kierunku. Dojrzałość merytoryczna dzieci z klasy 6A (Alicji i Piotra) i 6B (Dominika i Bartka) jest nad wyraz wysoka i wręcz zaskakująca dla oceniającego te dziecięce prace.

Miejscowość Krepesko oceniona została przez 5 uczniów, którzy zaznaczali na mapie: boisko, przystanek, cmentarz, agroturystykę, rzeczkę, altanę, kościół, most, świetlice, sklep, a także łąkę i park. Zaznaczali też ławki w parku, różnicowali kolorystykę domów (Karol z 6A), określali charakter miejsca poprzez określenia „miejsca komfortowe”, „miejsca mało komfortowe” i „miejsca niekomfortowe” (Julia D.). Stopniowanie odczuć względem miejsc ukazuje dużą wrażliwość i wnikliwość w ocenie przestrzeni wiejskiej, rzadko spotykaną nawet u dorosłych oceniających.

Wieś Tarnowo, położona w północnej części gminy, jest miejscowością bardzo urozmaiconą pod względem zagospodarowania oraz krętą z uwagi na układ komunikacyjny. Dwie młode osoby oceniły miejscowość i graficznie na kartce zazaczyły: sklep, zbiornik wodny, drogi, drzewa (z podziałem na zieleń liściastą i iglastą). Ilość elementów zagospodarowania, które narysowali Gracjan i Aurelia, ukazuje dużą spostrzegawczość u młodych mieszkańców,

a idealne wręcz odwzorowanie rzeczywistych form na mapie wskazuje na dokładność i umiejętność orientacji w terenie. Nawet liczba progów zwalniających na drodze i ich lokalizacja rozmieszczone zostały perfekcyjnie.

Miejscowość Chude w pobliżu Nowej Łubianki została narysowana przez jedną osobę, tj. Tomka K. z 6B. W kolorowej interpretacji wsi znalazły się: pałac, kościół, park, bloki mieszkalne, garaże, ule, ogródki, stawy, sklep i boisko. Na uwagę zasługuje zastosowana przez Tomasza kolorystyka, która w 90% jest zgodna z rozporządzeniem dotyczącym sposobu opracowania mpzp (miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego). Budynki zaznaczone zostały na pomarańczowo, tereny zielone na kolor zielony, pola na żółty, zbiorniki wodne na niebiesko, a drogi na szaro. To cenna praca z uwagi na czytelność przekazu, konsekwencję w rysowaniu i zachowany w całej pracy pomysł na graficzną interpretację zadania.

Wsie Płytnica i Witankowo także zostały narysowane przez 1 osobę. Ponieważ to niewielkie miejscowości, zakres informacji przestrzennych w tych pracach nie był duży. Nikola i Bartek w prosty i czytelny sposób zaprezentowali najważniejsze elementy zagospodarowania, określając położenie domów, zieleni, ulic, użytków rolnych.

Szydłowo, choć to największa miejscowość w gminie, narysował jedynie Mikołaj z 6A. Zawarł on w swoim opracowaniu: stację benzynową, sklep, boisko, niewielki las, cmentarz, kościół, teren wojskowy i zabudowania. Zwrócił także uwagę na infrastrukturę techniczną, zaznaczając: drogę asfaltową, drogę polną (nieutwardzoną), tory kolejowe, most, połączenie (skrzyżowanie) torów i drogi. Szkoda, że autor nie zdążył narysować całej miejscowości, a jedynie jej fragment. Widać, że właściwie zaplanował miejsce na narysowanie całej struktury Szydłowa, jednak czas ograniczył plan wsi do fragmentu w południowo-wschodniej części.

Ostatnią narysowaną przez uczniów szydłowskich szkół wsią jest Plecemin. Choć miejscowość ta nie należy administracyjnie do gminy, dzieci chodzące do szkoły w Starej Łubiance chętnie uczestniczyły w warsztatach plastycznych. Antosia, podobnie jak Ludwika i Michalina, narysowała sklep, plac zabaw, krzyż, przystanek, kapliczkę, boisko, altanę i otaczający miejscowość las. Dziewczynki zwróciły jednak jeszcze uwagę na dąb, który w 2019

r. przewrócił się i w jego miejsce mieszkańcy zasadzili nowy.

Przeźrenie wiejska nie jest anonimowa, nie jest „niczyja”. Tu ludzie, w przeciwieństwie do mieszkańców miast, bardzo identyfikują się z wiejską przestrzenią, z poszczególnymi elementami zagospodarowania. Współpraca sąsiedzka i lokalny patriotyzm dają siłę twórczą mieszkańcom, potrafią się oni zorganizować w pożądanym celu.

W warsztatach wzięło udział wiele osób, jednak te przytoczone w publikacji prace uznano za najbardziej trafione w przekazie informacyjnym i graficznym. Niestety wiele prac nie zostało podpisanych przez autora lub imię i nazwisko było nieczytelne, co także miało wpływ na wybór prac do publikacji.

4.2. Przestrzenie publiczne gminy miejscem dla dzieci i młodzieży (wyniki ankiet)

Dzieci i młodzież to szczególna grupa odbiorców wiejskich przestrzeni. Mają swoje wymagania, preferencje, potrzeby, które powinny być objęte wyjątkową troską w procesie tworzenia czy zmian sposobu zagospodarowania wspomnianych terenów. Osoby młode poszukują często miejsc umożliwiających im społeczną aktywność pozadomową nacechowaną interakcją. Wówczas występujące relacje i komunikacja międzyludzka są podstawą do aranżacji miejsca integracji, w którym wyrażenie emocji czy uczuć stanowić będzie spełnienie potrzeb (Klimczuk 2017).

Najbardziej znane wyrazy bliskoznaczne do słowa integracja to: złączenie, zleppek, ześrodkowanie, zespolenie, zintegrowanie, scalanie, umocnienie, scalenie, połączenie, komasacja, konsolidacja, kombinacja, unia, zjednoczenie, synteza, koncentracja, unifikacja, konsolidowanie, powiązanie, fuzja, jednoczenie (<https://synonim.net/s%C5%82ownik-wyraz%C3%B3w-bliskoznacznych>), co uzmysławia zakres zagospodarowania terenów o funkcjach integracyjnych. Miejsca te powinny:

- pozwolić na swobodne włączanie się osób do grupy społecznej;
- umożliwić uczestnictwo osób bez konieczności wyrzeczenia się (przez jedną lub obie strony) swojej tożsamości, rozumianej jako role społeczne, wartości, normy, zwyczaje, tradycja, światopogląd czy język;

- umożliwić zdobycie wiedzy o danym społeczeństwie;
- dać poczucie jedności społeczeństwa, mając na względzie historię, język, tradycje i religię;
- pozwolić na swobodę wypowiedzi (przy zachowaniu zasad bezpieczeństwa i kultury zachowania);
- umożliwić rozwój kapitału społecznego (poszerzyć umiejętności i wzmocnić motywację do współdziałania, rozbudzić kreatywność podczas aktywności z czasie wolnym oraz ukierunkować na rozwiązywanie problemów społecznych).

Aby dowiedzieć się, jaką rolę w życiu młodzieży pełnią wiejskie przestrzenie społeczne, czy takowe występują w poszczególnych sołectwach gminy Szydłowo, czy ich sposób zagospodarowania umożliwia realizację potrzeb tej grupy wiekowej – przeprowadzono ankietę w trzech szkołach podstawowych zlokalizowanych na terenie gminy. W ramach projektu współpracowały następujące ośrodki oświatowe: Szkoła Podstawowa im. Bohaterów Wyzwolenia Ziemi Wałeckiej (ul. R. Leszczyńskiego 1, Skrzatusz), Zespół Szkół im. Władysława Stanisława Reymonta (ul. Polna 8, Stara Łubianka) oraz Zespół Szkół im. Janusza Korczaka (Szydłowo 43, Szydłowo) (wyk. 1). Oprócz wypełnienia ankiet uczniowie dwóch szkół podjęli się wykonania zadania podczas zajęć plastycznych. Zrealizowali oni dwie grupy zagadnień: „Wymarzone miejsce integracji” oraz „Wieś, którą znam” (realizacja za pomocą metody mapy myśli⁴). Aktywność tych dzieci i młodzieży została ujęta w formie graficznych map zaprezentowanych w dalszej części tej publikacji.

Ogółem w ankiecie wzięło udział 256 dzieci w wieku 9–15 lat, w tym 55,5% stanowiły dziewczynki (142 osoby), a 44,5% chłopcy (114). Ankietę utworzono na platformie Google i składała się z 17 ponumerowanych pytań.

Z uwagi na lokalizację miejsca edukacji i jednocześnie identyfikację z miejscem pobytu większość uczniów odnosiła swoje spostrzeżenia do miejscowości, z których pochodzą. Liczba ankiet z poszczególnych miejscowości była adekwatna do liczby

⁴ Do tworzenia *mind map* używa się rysunków i krótkich haseł. Mapa powinna być przejrzysta, czytelna, kolorowa, zwracająca uwagę na najważniejsze rzeczy – istotne dla twórcy. Należy pamiętać, że najlepsze będą pierwsze skojarzenia, które przychodzą do głowy. Wykreuj swój własny styl tworzenia map myśli. Umieszczaj na mapie myśli nie tylko same fakty, ale także problemy, skojarzenia itp.

The image shows a Google Forms survey interface. At the top, there are tabs for 'Pytania', 'Odpowiedzi', and 'Ustawienia'. Below the tabs is a colorful illustration of a village square with a playground, a pond, and people. The main title of the survey is 'Wiejskie przestrzenie publiczne gminy Szydłowo – miejscem dla dzieci i młodzieży'. Below the title is a paragraph explaining the purpose of the survey: 'Celem ankiety jest rozpoznanie i uzmysłowienie dzieciom i młodzieży ich własnych potrzeb związanych ze sposobem zagospodarowania miejsc wspólnych i integrujących społecznie, które są/będą zlokalizowane w ich miejscowościach. Ankieta traktuje się jak spotkanie i wspólną pracę nad tworzeniem przestrzeni publicznej. Proszę o odpowiedzi na poniższe pytania, bo ta właśnie aktywność daje możliwość wspólnego działania i podejmowania decyzji związanych z miejscem Waszego zamieszkania. UWAGA - ankieta jest anonimowa, dlatego można 'szaleć' w szerokości przy odpowiedziach - wszystko co Wam leży na sercu :)'.

The survey contains three questions:

1. Do której chodzisz szkoły?
 - SP im. Bohaterów Wyzwolenia Ziemi Wałeckiej (ul. R. Leszczyńskiego 1, Skrzatusz)
 - ZS im. Władysława Stanisława Reymonta (ul. Polna 8, Stara Łubianka)
 - ZS im. Janusza Korczaka (Szydłowo 43, Szydłowo)
2. Ile masz lat? *

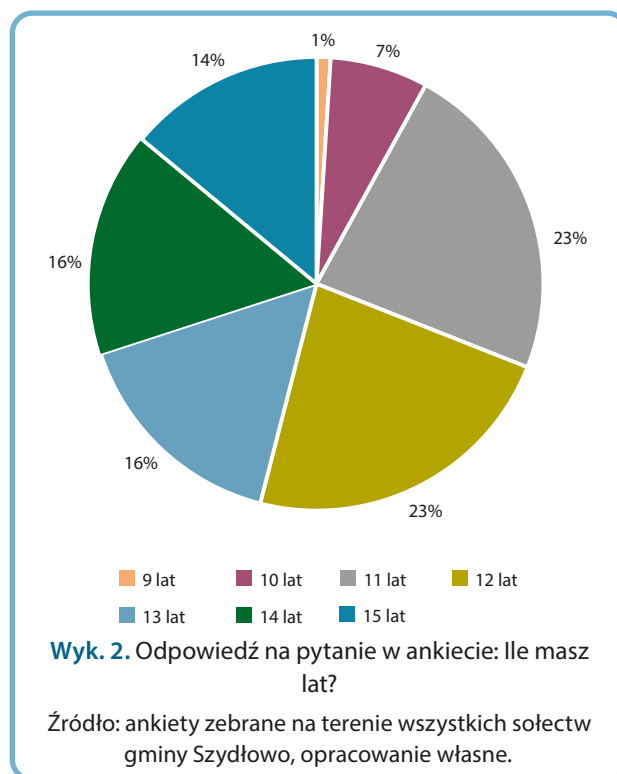
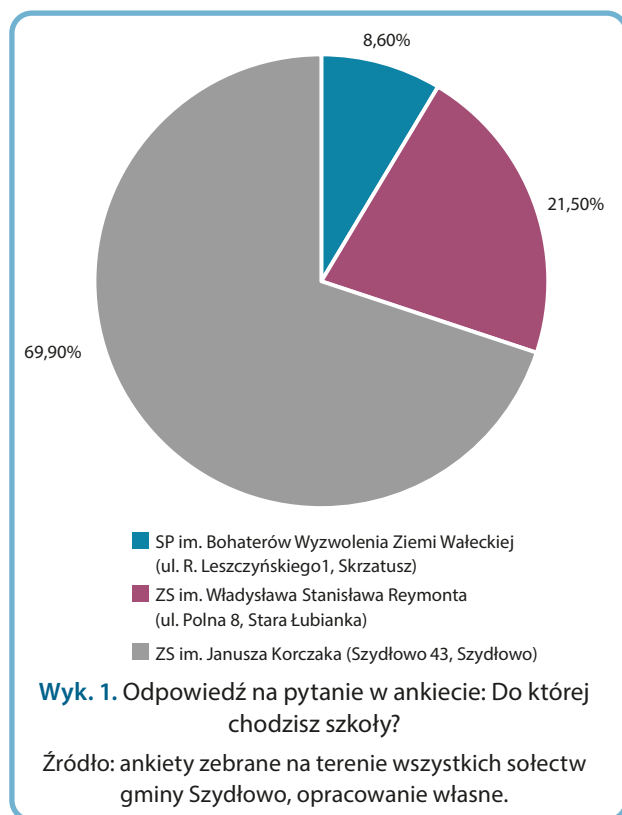
Tekst krótkiej odpowiedzi
3. Płeć *
 - Kobieta
 - Mężczyzna

Ryc. 26. Grafika pierwszej strony ankiety, którą wypełniali uczniowie

Źródło: <https://docs.google.com/forms/d/1Bxl-k4eyukeC6jhCKiZr8W6NVU4iyVqwkGaVJi1LhUs/edit>.

mieszkańców i liczby dzieci pochodzących z poszczególnych wsi (ryc. 26).

W ankiecie wzięły udział nastolatki i młodzież, których strukturę wiekową ukazuje wykres 2. Z trzech szkół wypełniło ankiety 256 uczniów, a spośród nich ponad 69,5% stanowiły osoby w wieku 11, 12, 13, 14 i 15 lat. Opinia nastolatków na temat miejsca swojego zamieszkania jest niezwykle ważna, bowiem wówczas kształtują się emocje, nastawienie do rzeczywistości i jej indywidualny odbiór. Wczesna faza dorastania (nazywana także wczesną adolescencją), czyli wiek obejmujący okres od 11/12 (46% respondentów) do 14/15 (także 46% ankietowanych) roku życia, to szczególnie ważny czas w życiu nastolatka. Wyznacza definitywny koniec dzieciństwa i wejście w fazę życia związaną z gwałtownymi na początku oraz głębokimi w dalszej perspektywie zmianami w zakresie funkcjonowania biologicznego (fizycznego), psychicznego i społecznego. Nastolatek w tym wieku określa siebie, aczkolwiek jest to również ta faza rozwoju, w której ujawniają się emocje, często w formie wycofania, trudności z wykorzystywaniem posiadanych kompetencji, braku rozeznania we

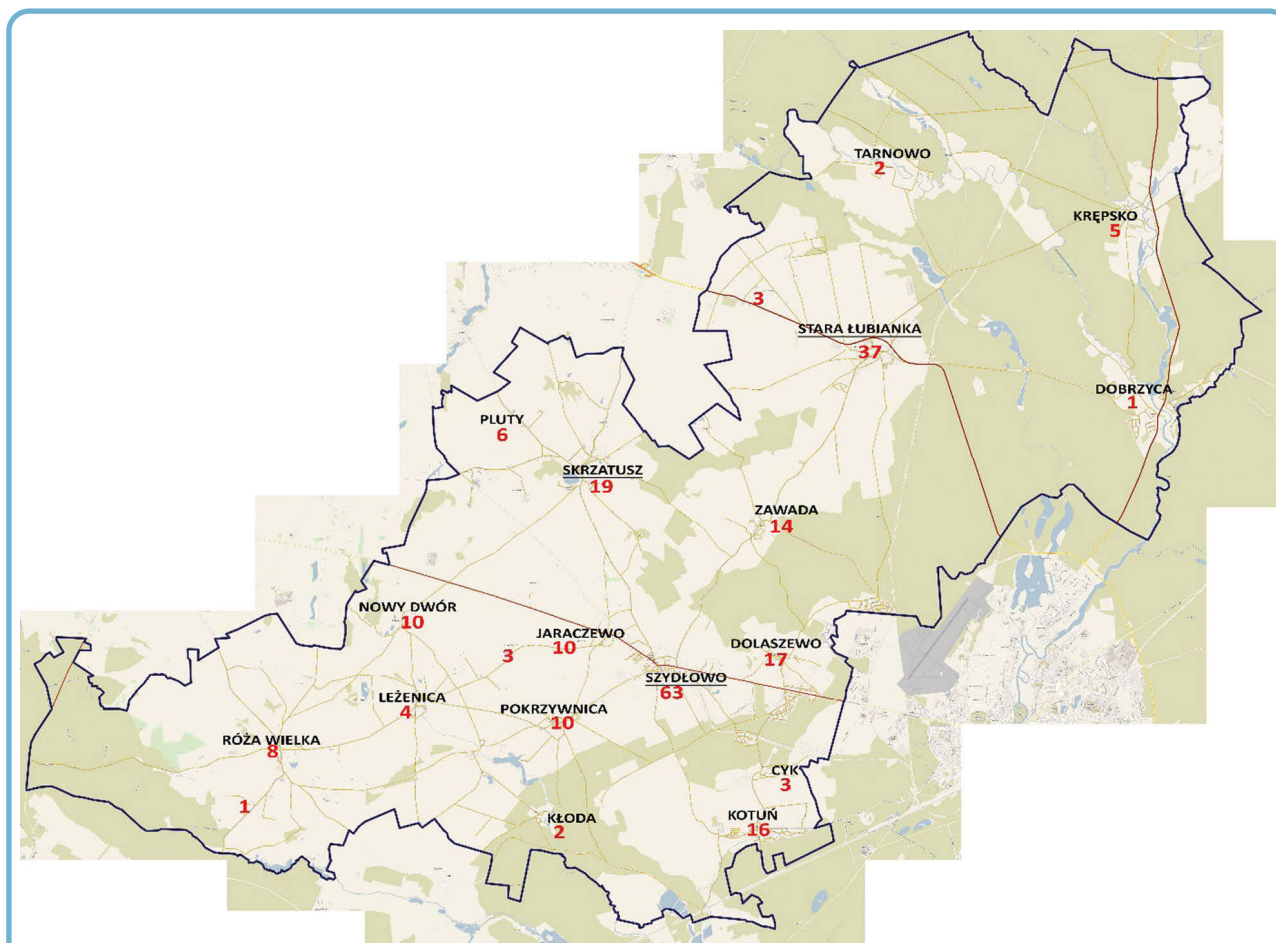
własnych przeżyciach i możliwościach (Piotrowski i in. 2014). Niezwykle cieszy liczba respondentów, bowiem podjęcie wyzwania przez dzieci w tym wieku i sprostanie odpowiedziom na pytania ankiety uwiadcza dużą ich odpowiedzialność i odwagę.

Młodych mieszkańców gminy Szydłowo poproszono o wymienienie pozytywnych i negatywnych aspektów charakteryzujących miejscowość, w której żyją. Wśród pozytywnych zespołów cech znalazły się te związane ze środowiskiem przyrodniczym, z warunkami zamieszkania oraz jakością życia w społeczności wiejskiej. Należy zaznaczyć, że 85% respondentów zwracało uwagę właśnie na elementy z tych wymienionych zespołów. Młodzi respondenci wymieniali: czyste powietrze, dużą różnorodność i ilość zieleni, rozległość pól, dostępność lasów i łąk. Wyrażali pozytywne opinie na temat krajobrazu, widoków, kolorystyki kwiatów. Doceniali bliskość „natury” i cieszyli się jej walorami. W kwestii warunków zamieszkania oceniali dostęp do sklepów, świetlicy, klubu, marketów, przystanków komunikacji autobusowej. Nie umknął ich uwagi dostęp do placów zabaw, boisk, siłowni. Mieli negatywne opinie co do jakości elementów zagospodarowania, ale doceniali fakt, że powyższe miejsca spędzania wolnego

czasu są. Bardzo cenne uwagi poczynili młodzi respondenci na temat mieszkających we wsi ludzi – sąsiadów. Relacje z nimi ocenili na najwyższym poziomie, uważają, że mieszkańcy są mili, mają dużo rówieśników, a „brak tłumów” świadczy o docenieniu mieszkania na wsi.

Wśród negatywnych zespołów cech znalazły się te związane z estetyką zamieszkania i dostępnością do dóbr i usług. Młodzież w wypowiedziach była oburzona brakiem czystości na ulicach swoich miejscowości i zwracała uwagę na śmieci, dziury w drogach, brudną szkołę, opuszczone i niszczące budynki, zaniebane przystanki, zbyt szybką jazdę kierowców (samochodów przez wieś), smród z pól, nietrzeźwe osoby w parkach i na ulicach. W przykładach negatywnych cech swoich sołectw wyróżniali: brak progów zwalniających na jezdniach, szczekające i biegające luzem psy, brak chodników i ścieżek rowerowych, ograniczony dostęp do obiektów sportowych, zniszczone place zabaw, wymagające remontu altany, nieuporządkowaną zielen, zbyt małą liczbę autobusów oraz najważniejszy dla nich – brak Internetu.

Młodzież szydłowskich szkół zapytano także o przestrzeń doświadczaną i znaczącą – o „swoje miejsce”, w którym najczęściej spędza czas. Wśród

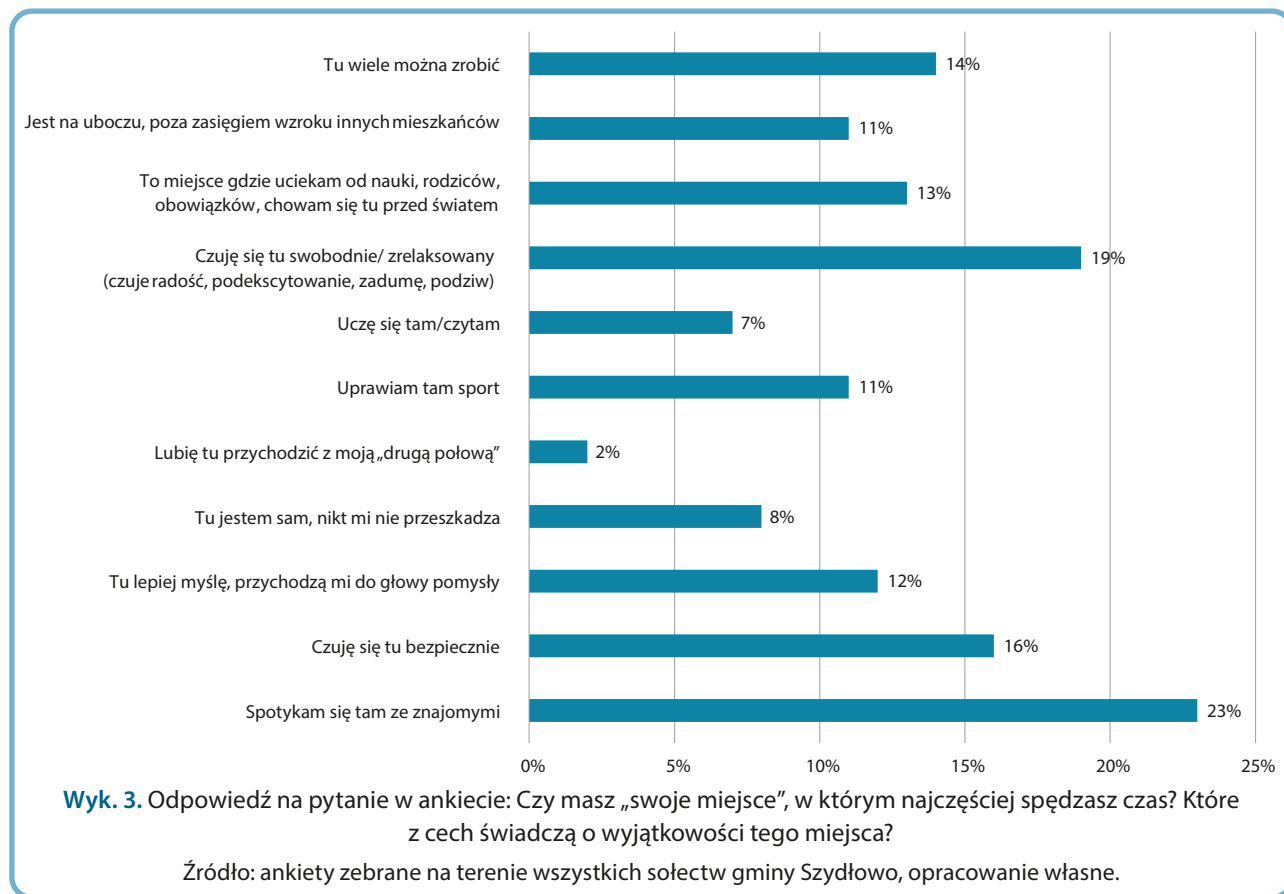
Ryc. 27. Liczba ankiet wypełnionych przez uczniów zamieszkujących poszczególne miejscowości gminy Szydłowo. Lokalizacja szkół znajduje się w 3 miejscowościach (Szydłowo, Stara Łubianka, Skrzatusz)

Źródło: ankiety zebrane na terenie wszystkich sołectw gminy Szydłowo, opracowanie własne (pozostała liczba ankiet dotyczyła miejscowości leżących poza gminą Szydłowo).

odpowiedzi ankietowanych znalazło się 18 punktów: dom wskazało 31% respondentów, plac zabaw 9%, rampę 9%, altanę 6%, boisko 5%, lasek 5%, pole 4%, podwórko 4%, bazę 3%, osp 2%, staw 2%, menelownię 1%, ulicę 1%, przystanek 1%, park 1%, koło szkoły 1%, za garażami 1%. Niewiele ponad 14% respondentów oznajmiło, że nie mają miejsca, w którym aranżują wolny czas. Oznacza to, że co 7 młoda osoba nie znajduje dla siebie miejsca, w którym czuje się wyjątkowo dobrze, w którym może odpocząć i przemyśleć najtrudniejsze sprawy i które stanowi bezpieczną oazę. Geograf Agnew (1987) wymienia trzy podstawowe aspekty miejsca: 1) lokalizację (*location*) – *miejsce daje się określić za pomocą obiektywnych współrzędnych na powierzchni ziemi*; 2) materialny kształt miejsca (*locale*), czyli konkretną formę tworzącą miejsce; 3) znaczenie miejsca (*sense of place*), czyli subiektywny

i emocjonalny stosunek człowieka do miejsca. Miejsce to zatem „znacząca lokalizacja”. Oprócz określenia miejsca lokalizacji ankietowanych poproszono także o nazwanie „swojego miejsca”, co wykazało olbrzymią relacyjność młodych ludzi i ich miejsc. Pojawiające się w odpowiedziach nazwy: kreatywne kółeczko (albo depresyjne, gdy jestem smutny), krzaki szpiegowskie, magiczna kraina w lesie, menelownia, krzaki wietnamskie, kapselplac, ukryta wieś, miejsce sportmena, gaming room, ambona – świadczą o związkach emocjonalnych i kulturowych użytkowników z miejscem. Na pewno są oni fizycznie oswojeni z miejscem, nawiązali więzi społeczne (np. z kolegami, którzy też są użytkownikami danej przestrzeni) i zapewne mają wspomnienia związane z danym miejscem.

Młodzi obywatele gminy Szydłowo wypowiedzieli się także w kwestii problemów występujących

w miejscu zamieszkania, tych, które przeszkadzają im w życiu codziennym. Spośród 256 ankietowanych 23% nic nie przeszkadza. Niestety prawie 200 dzieci wyraziło swoje negatywne opinie na temat funkcjonującej komunikacji (połączeń autobusowych), jakości dróg, zbyt dużego ruchu i nieostrożności kierowców, hałasów, zanieczyszczeń powietrza, braku chodników i tras rowerowych, braku miejsc integracji społecznej, braku sklepu. Ale najwięcej wskazań odnosiło się do trzech problemów: dużej liczby pijanych i zaniedbanych dorosłych (nazywanych żułami), czekających, groźnych i swobodnie biegających psów oraz braku Internetu. O ile ostatni z wymienionych jest natury inwestycyjnej, to dwa wcześniejsze wymagają działań wychowawczo-społecznych i opiekuńczych. Wyeliminowanie wspomnianych problemów wymaga działań wielu instytucji (samorządowych, stowarzyszeń, a zwłaszcza tych związanych z pomocą społeczną). Przykładowe wypowiedzi dzieci prezentowane są poniżej (odpowiedź na pytanie: Co Ci najbardziej przeszkadza w Twojej miejscowości?):

„W mojej miejscowości przeszkadza mi to, że jak są dzieci na placu zabaw, to siedzą tam dorośli i piją”

„Problemem jest powszechne spożywanie alkoholu w miejscach publicznych np. przystanki autobusowe i sektory przy boisku sportowym”

„Upici ludzie późnymi godzinami w nocy krzycą i się tłuką i mnie budzą”

„Ludzie, którzy przeklinają”

„Altanka na boisku, bo przesiadują w niej dorośli i starsza młodzież, którzy spożywają alkohol i inne rzeczy przy placu zabaw i go zaśmiecają”

„Ludzie, którzy kłócą się obok”

„Nie ma innego miejsca, gdzie mogę czuć się swobodnie i spotykać się tam z moimi przyjaciółmi”

„Brak bezpiecznego miejsca do zabawy”

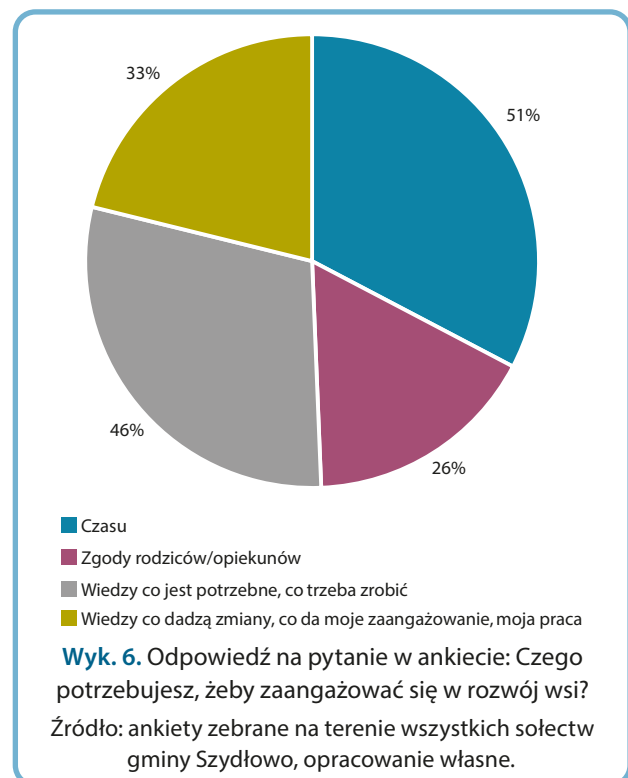
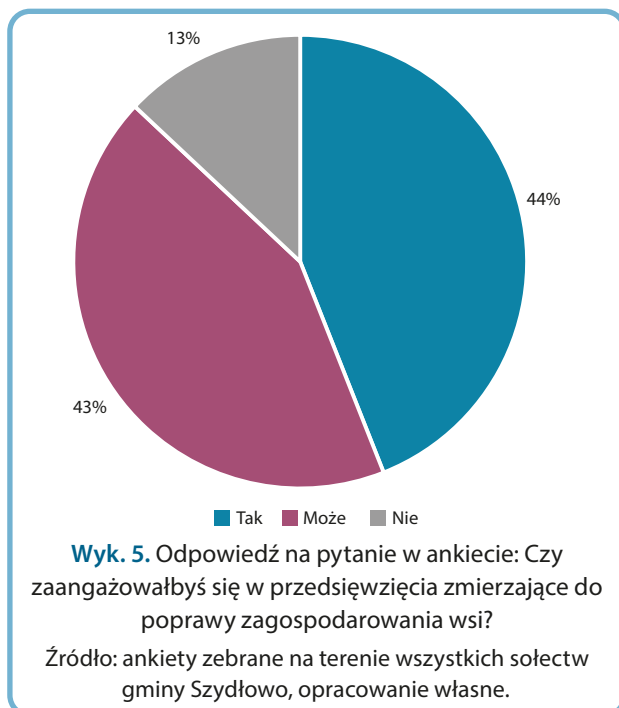
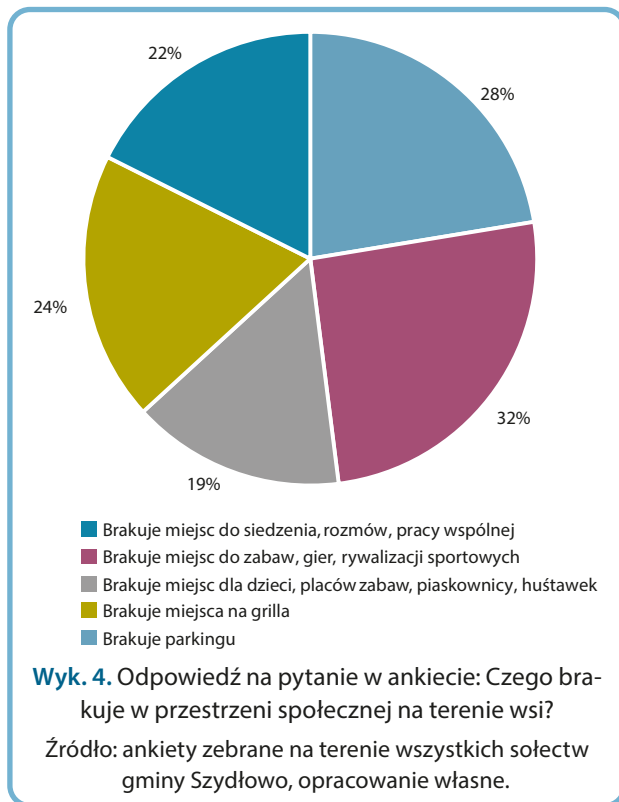
„Dziury w drogach, brak przejść dla pieszych”

„Ruch, dosłownie milion samochodów”

Młodzi mieszkańcy gminy Szydłowo są bardzo spostrzegawczy i oceniają przestrzeń nie tylko pod kątem realizacji swoich potrzeb, ale także odnoszą się do wymagań szerszej grupy odbiorców. Aż 70% osób z analizowanej grupy uznało, że w miejscowościach,

które zamieszkują, są przestrzenie, które można przeznaczyć na cele społeczne, integracyjne. W niektórych wsiach takie miejsca już istnieją, ale w wielu dopiero się tworzą. Prawie 19% respondentów nie wie, czy takie przestrzenie wspólne są. Natomiast 11% sądzi, że ich nie ma. Zachodzi więc potrzeba aranżacji miejsc integracji społecznej, których wyposażenie i sposób zagospodarowania będzie spełniał wymagania i preferencje mieszkańców szydłowskich miejscowości. Według dzieci i młodzieży takie miejsca wymagają zmian funkcjonalnych i doinwestowania. Z badań wynika, że 83% ankietowanych uważa, iż brakuje miejsc do zabaw, gier, rywalizacji sportowych, 28% zauważa niedobory miejsc do siedzenia, rozmów, pracy wspólnej, natomiast 24% brakuje miejsca na grilla. Spora liczba osób (22% ankietowanych) chciałaby, aby w pobliżu przestrzeni społecznej zlokalizowano miejsca parkingowe. Problem parkowania na ulicy/chodnikach jest znaczący w wielu miejscowościach w gminie. Pojedyncze osoby zwracały uwagę na niedobory śmietników, huśtawek, siłowni na świeżym powietrzu, boisk.

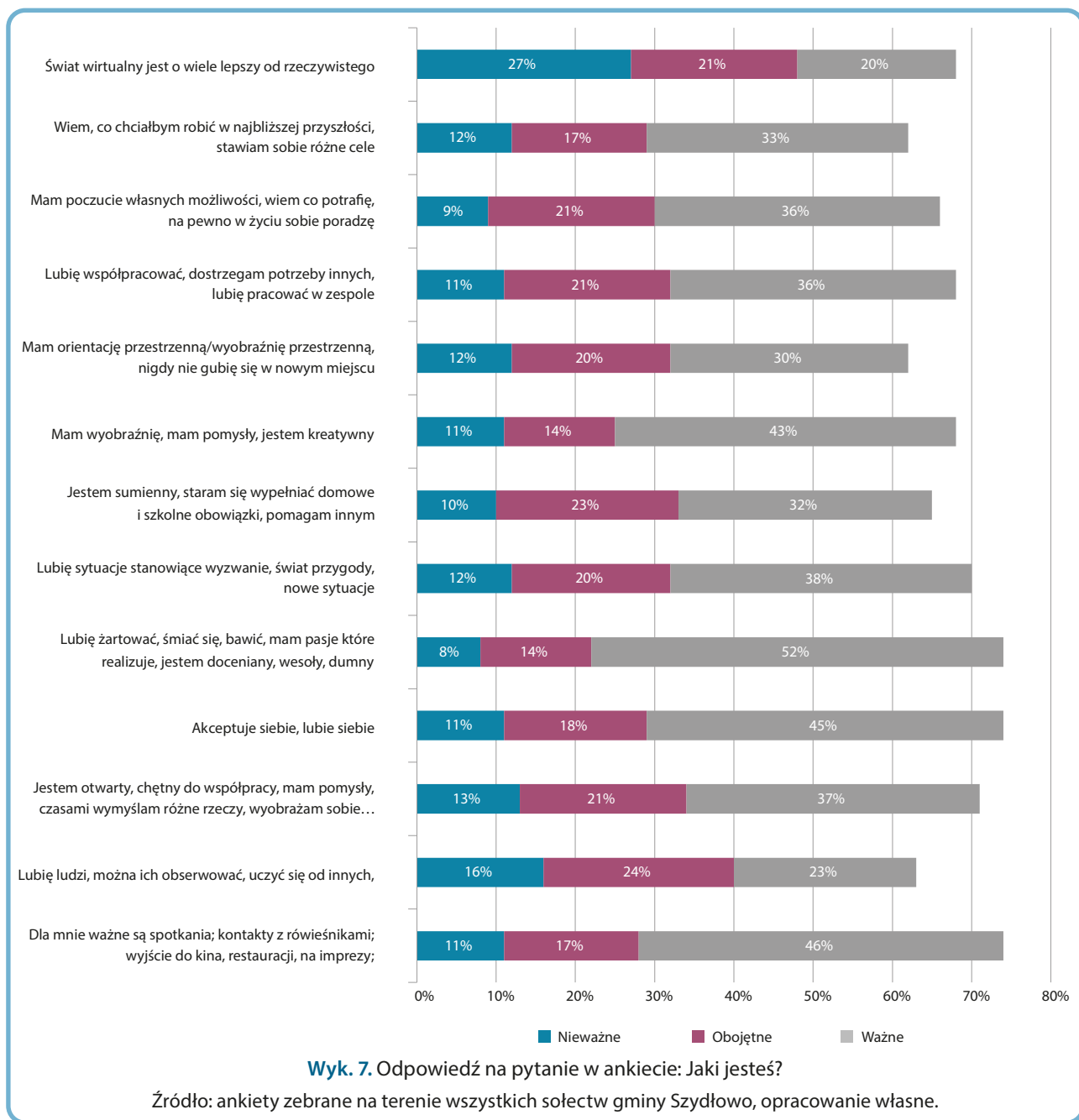
Grupie młodych ludzi biorących udział w badaniu zadano pytanie o przyszłość miejscowości, w której mieszkają. Na ogół respondenci są zadowoleni z miejsca zamieszkania i sądzą, że nie trzeba zbytnio

inwestować (zmieniać) w strukturę miejscowości. Raczej zauważalne są doraźne problemy/potrzeby, które nierzadko utrudniają codzienne życie już od wielu lat. Do grupy inwestycji koniecznych i priorytetowych młodzi ludzie zamieszkujący gminę Szydłowo zaliczyli remonty budynków i dróg, sprzątnięcie terenów publicznych i rekultywację stawów. Doraźne czynności są potrzebne przy odmalowaniu bloków mieszkalnych i remontach placów zabaw.

Młodzież niechętnie angażuje się w życie społeczne i zagospodarowanie przestrzenne swoich

miejscowości, ma często inne priorytety. Zdarza się czasami, że młodzi nie wiedzą o terminach wiejskich wydarzeń czy możliwych sposobach pomocy. Komunikatywność społeczna i informowanie młodych osób o potrzebnych zmianach, ich zasięgu i efektach może wpłynąć na ich decyzje i zaangażowanie w proces przekształceń miejscowości. Z badań wynika, że czas jest podstawą zaangażowania młodych ludzi w życie społeczności wiejskiej, a dodatkowo brak wiedzy, co jest potrzebne i co należy zrobić, niweluje chęci i siłę aktywności.

Dzieci i młodzież zostali poproszeni o ocenę samego siebie i dokonanie wskazań w danym stwierdzeniu, co jest ważne, nieważne lub obojętne dla młodego człowieka (wyk. 7). Szydłowska młodzież jest bardzo zabawna i z poczuciem humoru, akceptuje i lubi siebie oraz wie, co w życiu jest ważne. Ponad 1/3 ankietowanych wie, co będzie robiła w przyszłości. Nie jest dla nich ważny świat internetowy, są zdystansowani względem ludzi, aczkolwiek mają świadomość, że wiele się od innych można nauczyć.

4.3. Dziecięco-młodzieżowy obraz miejsc integracji społecznej

W ramach realizowanego projektu KSOW 5/2021 jednym z elementów rozpoznania potrzeb, preferencji i wymagań mieszkańców gminy Szydłowo względem przestrzeni społecznych były ankiety z grupą dzieci i młodzieży wszystkich trzech szydłowskich szkół. Dzieci wzięły także udział w warsztatach plastycznych, jednak zaangażowali się w nie uczniowie dwóch ośrodków: Zespołu Szkół im. Władysława Stanisława Reymonta w Starej Łubiance oraz Zespołu Szkół im. Janusza Korczaka w Szydłowie. Zrealizowali oni dwie grupy zagadnień: „Wymarzone miejsce integracji” oraz „Wieś, którą znam”.

Narysowanie wymyślonemu miejsca integracji jest dużym wyzwaniem, bowiem wyobrażenie miejsca wiąże się z określeniem jego cech przestrzennych, takich jak odległość między elementami małej architektury, kierunki oraz relacje pomiędzy użytkownikiem a elementami zagospodarowania. To często wyobrażony opis terenu, któremu przypisujemy określoną nazwę i funkcję, a także właściwości percepcyjne, takie jak wartość afektywna (są to zasady, które określają nasze postawy na podstawie uczuć i emocji – istnieją różne wartości afektywne, wśród których można wymienić między innymi miłość, przyjaźń, szacunek, uczciwość, cierpliwość, zaangażowanie, zaufanie) i afordancje (sposobności oddziaływania na obiekty środowiska, związane z ich charakterystykami oraz zdolnościami percepcyjnymi, doświadczeniem i ogólnymi umiejętnościami działania danej jednostki).

„Wymarzone miejsce integracji” narysowało 46 uczniów Zespołu Szkół im. Władysława Stanisława Reymonta w Starej Łubiance (uczniowie pozostałych szkół w gminie nie podjęli tematu). Z uwagi na lokalizację szkoły najwięcej prac dotyczyło miejscowości,

w której się ona znajduje. Poniżej przedstawiono kilka prac na ten temat. Analiza treści, które prezentują, świadczy o dużych potrzebach związanych z miejscem integracji. Na rysunkach odnajdziemy elementy zagospodarowania odnoszące się do funkcji sportu i rekreacji (boisko do koszykówki/siatkówki, stoły do ping-ponga, skatepark, huśtawki, plaża, boisko/orlik, ławki, miejsce na ognisko, altany), a także funkcji gastronomicznej: kawiarnie, pizzeria, lodziarnia, kebab.

Ilość wskazań pokazuje, że najbardziej potrzebną formą zagospodarowania są obiekty sportowo-rekreacyjne. Potwierdza to rosnące zapotrzebowanie młodzieży wiejskiej na infrastrukturę umożliwiającą uczestnictwo w sporcie powszechnym, nieformalnym, nastawionym na czerpanie przyjemności i odprężenie psychiczne. Ważne, aby ta infrastruktura była ogólnodostępna i nieodpłatna, bez konieczności rywalizacji.

Tereny i obiekty sportowe można zasadniczo podzielić na infrastrukturę formalną i nieformalną. Do infrastruktury formalnej zaliczyć można przede wszystkim te tereny i obiekty, które były projektowane i realizowane z myślą o funkcji sportowo-rekreacyjnej, a więc od początku dedykowane były aktywności fizycznej. Infrastruktura formalna może służyć zarówno sportowi dla wszystkich, jak i sportowi kwalifikowanemu. Należą do niej np. stadiony i hale widowiskowo-sportowe, szkolne sale gimnastyczne, boiska, korty tenisowe, pływalnie, place zabaw, ścieżki rowerowe, skateparki, parki ze strefami do rekreacji ruchowej, siłownie w budynkach i plenerowe, ścianki wspinaczkowe i inne, budowane i zagospodarowywane intencjonalnie dla celów sportu. Infrastruktura formalna nie zawsze jest dostępna i nie zawsze występuje w bezpośrednim miejscu zamieszkania, dotyczy to zwłaszcza obiektów sportowych. Natomiast do ogólnodostępnych i bezpłatnych formalnych urządzeń sportowych należą urządzenia zewnętrzne i tereny sportowe, takie jak: place zabaw, skateparki, siłownie plenerowe, ścieżki rowerowe, trasy turystyczne, boiska osiedlowe, udostępnione boiska szkolne.

Sport i rekreacja na obszarach wiejskich obecne są także w przestrzeniach niededykowanych tym funkcjom. Wyróżnić tu można dwie kategorie przestrzeni. Po pierwsze, aktywności odbywają się w przestrzeniach publicznych, na podwórkach, na placach, na ulicach, przy wykorzystaniu elementów

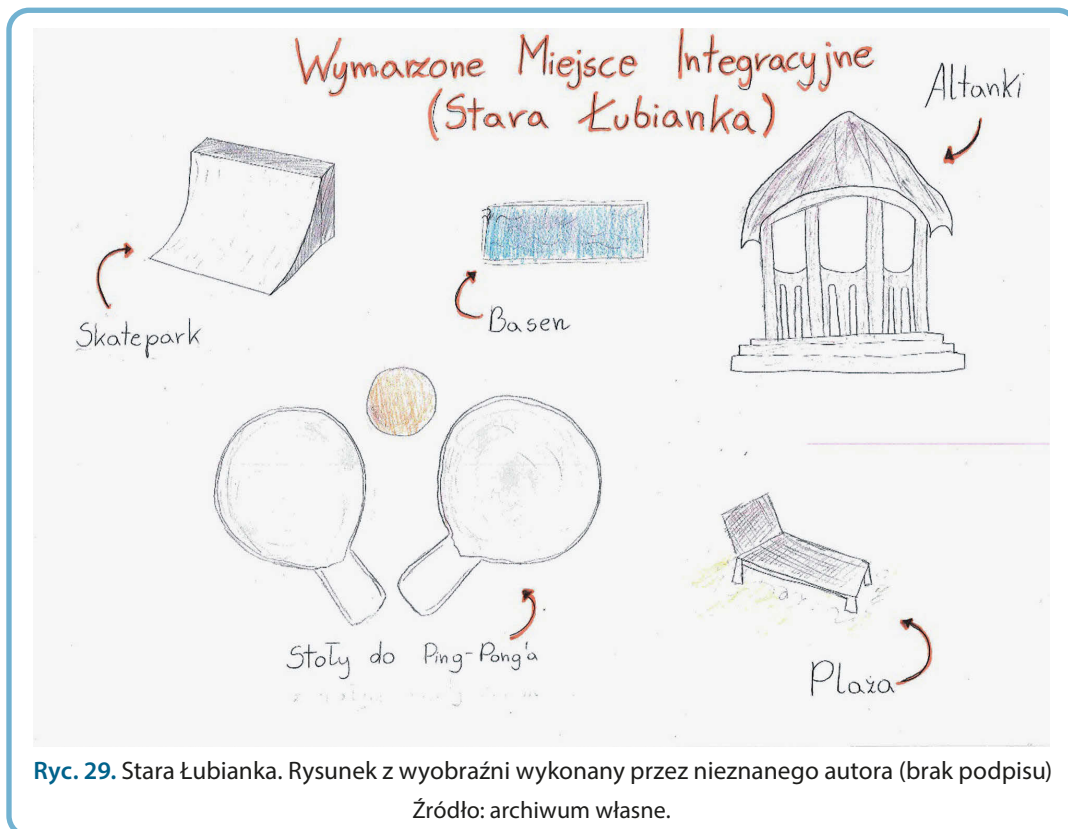
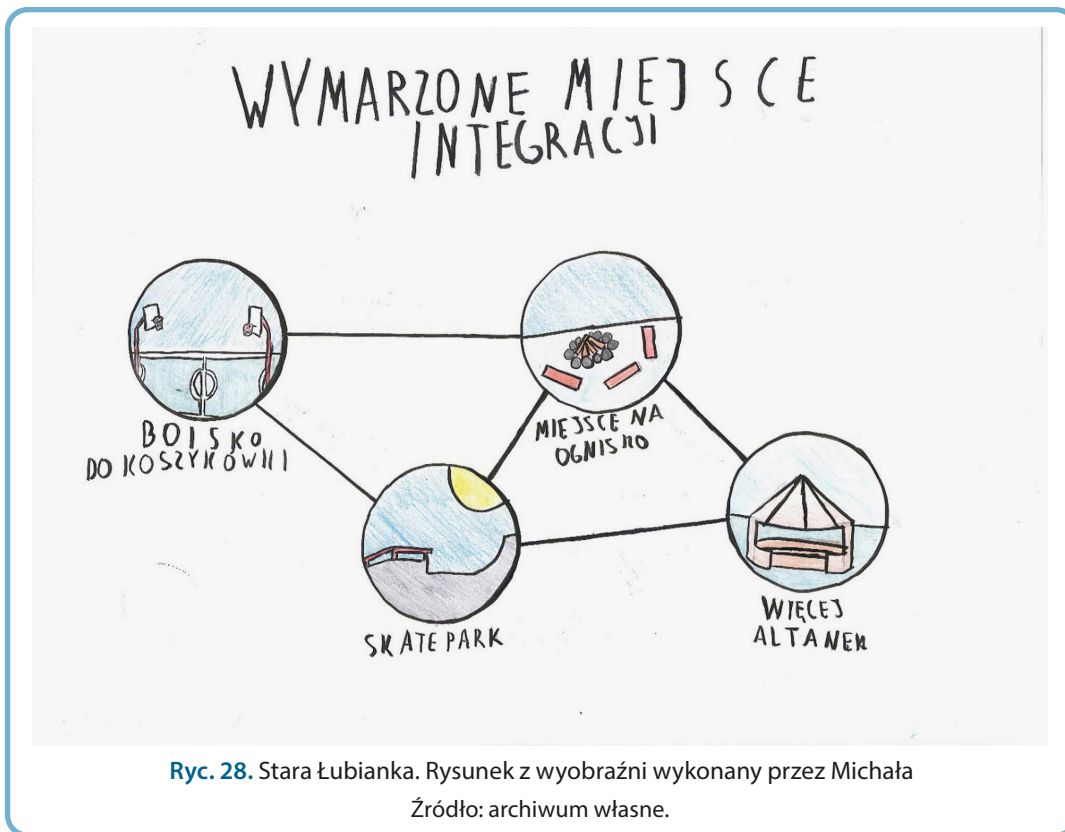
architektonicznych, małej architektury, fragmentów budynków (np. posadzki placu, poręczy schodów, samych schodów, pochylni, murów, ścian budynków, ramp, ławek). W takich przestrzeniach obecność sportu nie zawsze jest akceptowana, choć coraz bardziej powszechna. Po drugie, sport obecny jest w przestrzeniach, które w nieformalny i oddolny sposób przystosowane zostały do potrzeb poszczególnych aktywności (np. w formule DIY – *Do It Yourself*). Główną cechą tej infrastruktury jest jej oddolny charakter. Często są to przestrzenie odzyskane, przywrócone wsi ze stanu zdegradowania, nieużytku, zagospodarowane przez grupy młodzieży, subkultury (np. deskorolkowe), poszukujące własnej tożsamości i miejsc umożliwiających wyrażanie siebie. Mogą to być np. oddolnie tworzone skateparki w nieużytkowanych przestrzeniach pod mostami czy wiaduktami, „dzikie” tory dla bmx-ów w lasach. Miejscom tym nadawane jest nowe znaczenie, a użytkownicy utożsamiają się z nimi, wprowadzając np. elementy sztuki ulicznej, graffiti czy innych wyznaczników wizualnych, graficznych. Takie oddolne działania widoczne są nie tylko w miastach, ale także na obszarach wiejskich.

Warte uwagi jest australijskie podejście do kształtowania otwartych, ogólnodostępnych terenów zabaw i rekreacji, w które wyposażane są osiedla mieszkaniowe, parki miejskie czy fragmenty przestrzeni publicznych. Przede wszystkim tereny te nie segregują użytkowników w zależności od wieku. Zarówno dzieci, jak i dorośli mogą czuć się pełnoprawnymi gośćmi. Drugą cechą jest wysoka atrakcyjność krajobrazowa i traktowanie tych obiektów jako spójnych elementów szerszych założeń krajobrazowych. Projektowanie założeń rekreacyjnych i placów zabaw traktowane jest jako sztuka kształtowania krajobrazu, a nie jako zgłoszenie budowlane polegające na ustawieniu katalogowych elementów placu zabaw. Indywidualne traktowanie projektowe jest bardziej kosztowne, ale przynosi znacznie korzystniejsze efekty wizualne, estetyczne, buduje ład przestrzenny i pozwala na utożsamianie się użytkowników z przestrzenią poprzez jej wyjątkowość i niepowtarzalność. Dzięki takiemu podejściu można w pełni wykorzystać istniejące walory naturalne, zróżnicowanie terenu, istniejącą roślinność oraz lokalne materiały budowlane, związane np. z historią miejsca. Wyposażanie w małą architekturę, ławki, fontanny, urządzenia zabaw dla dzieci, miejsca do ćwiczeń dla dorosłych, miejsca relaksu, zakątki krajobrazowe sprawia, że

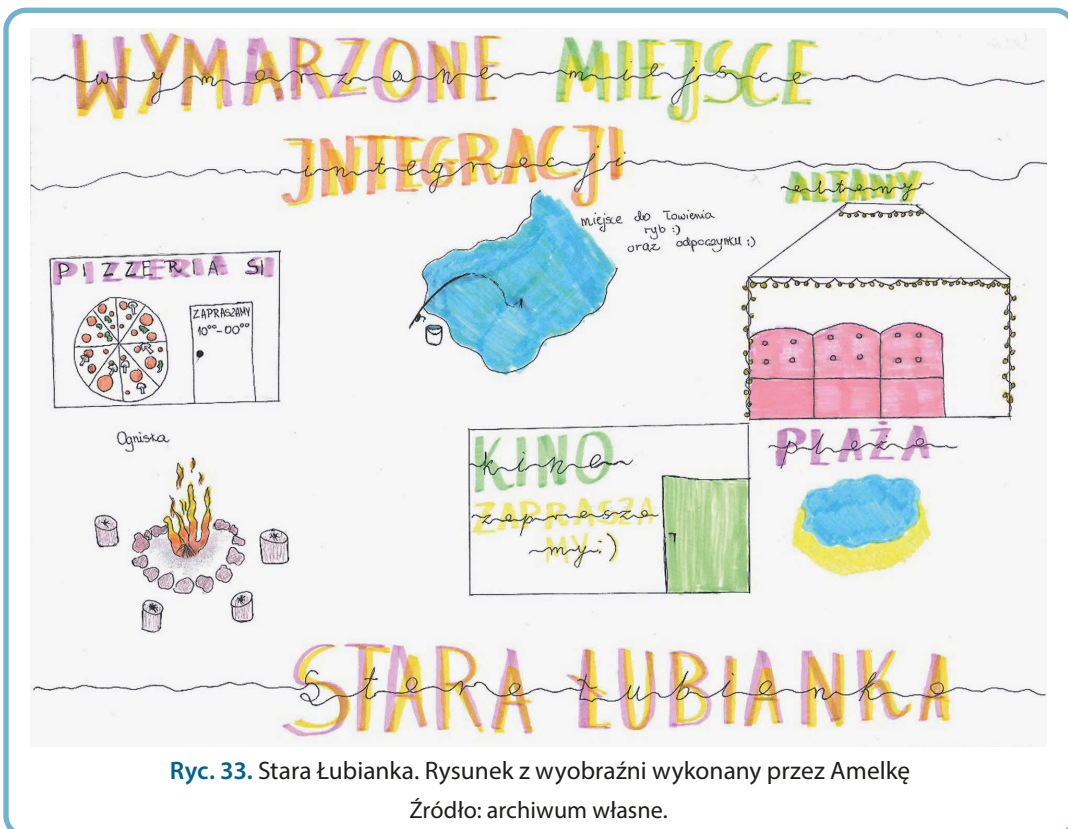
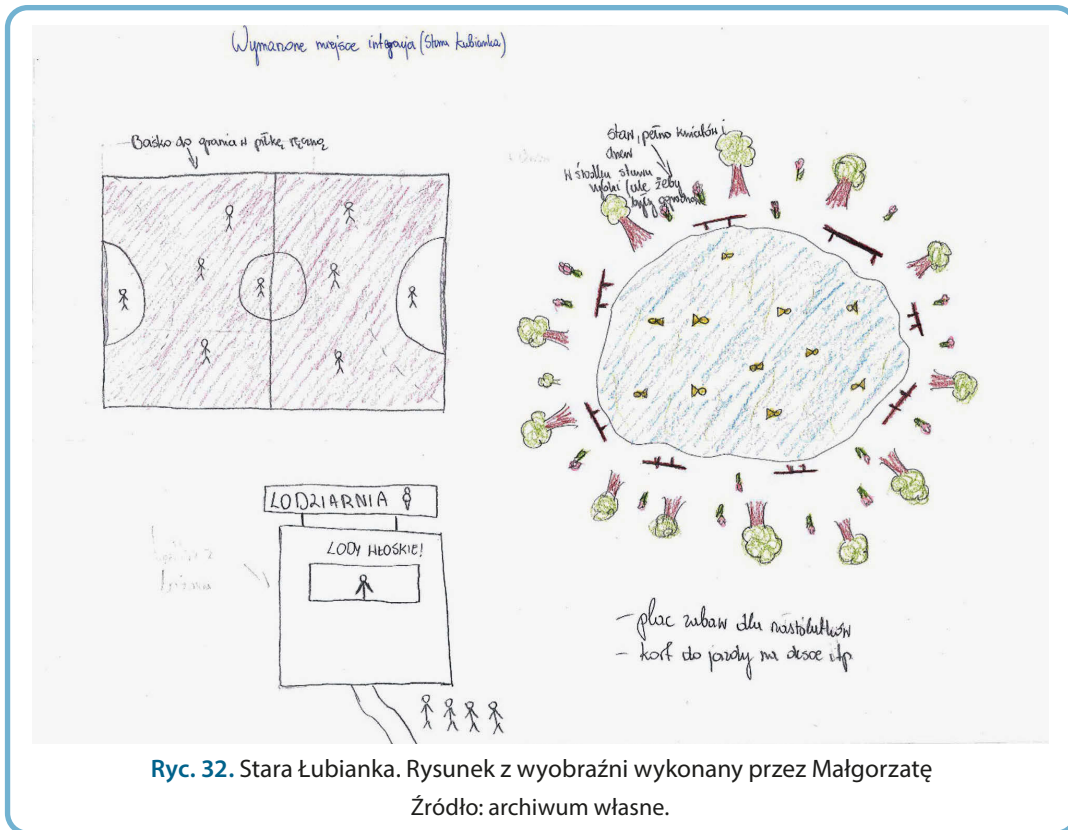
miejsca te są przyjazne zarówno dla małych, jak i starszych dzieci, młodzieży, dorosłych i osób starszych (Kostrzewska 2016). Wielofunkcyjne tereny aktywności, przeznaczone dla użytkowników w różnym wieku, całych rodzin, sprzyjają integracji, wzmocnieniu więzi międzypokoleniowych, pozwalają także rodzicom na dawanie przykładu dzieciom – w jaki sposób ćwiczyć, jak się ruszać, jak wspólnie się bawić. Z kolei dzieci, które pozytywne wzorce ruchowe czerpią od rodziców i razem z rodzicami uczestniczą w rekreacji ruchowej i sporcie, w przyszłości znacznie częściej będą kontynuować aktywny tryb życia, niż osoby, które takich wzorców nie wyniosły z domu.

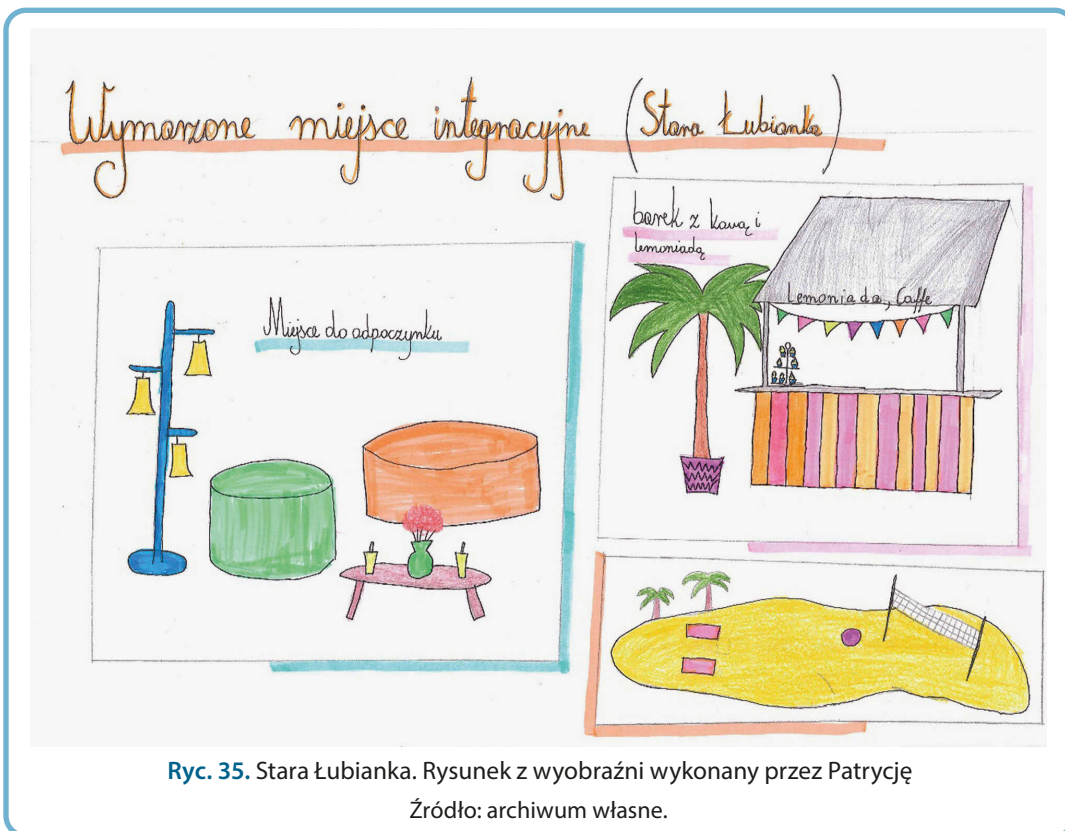
Z rysunków dzieci i młodzieży szydłowskich szkół wynika też potrzeba miejsc wielofunkcyjnych, takich, które łączą tereny i obiekty sportowe z rekreacyjnymi. Najczęściej wiejskie przestrzenie społeczne stanowią pojedyncze działki lub zbiór łączonych nieruchomości gruntowych, co nierzadko nawet wymusza lokalizację takich różnorodnych form zagospodarowania.

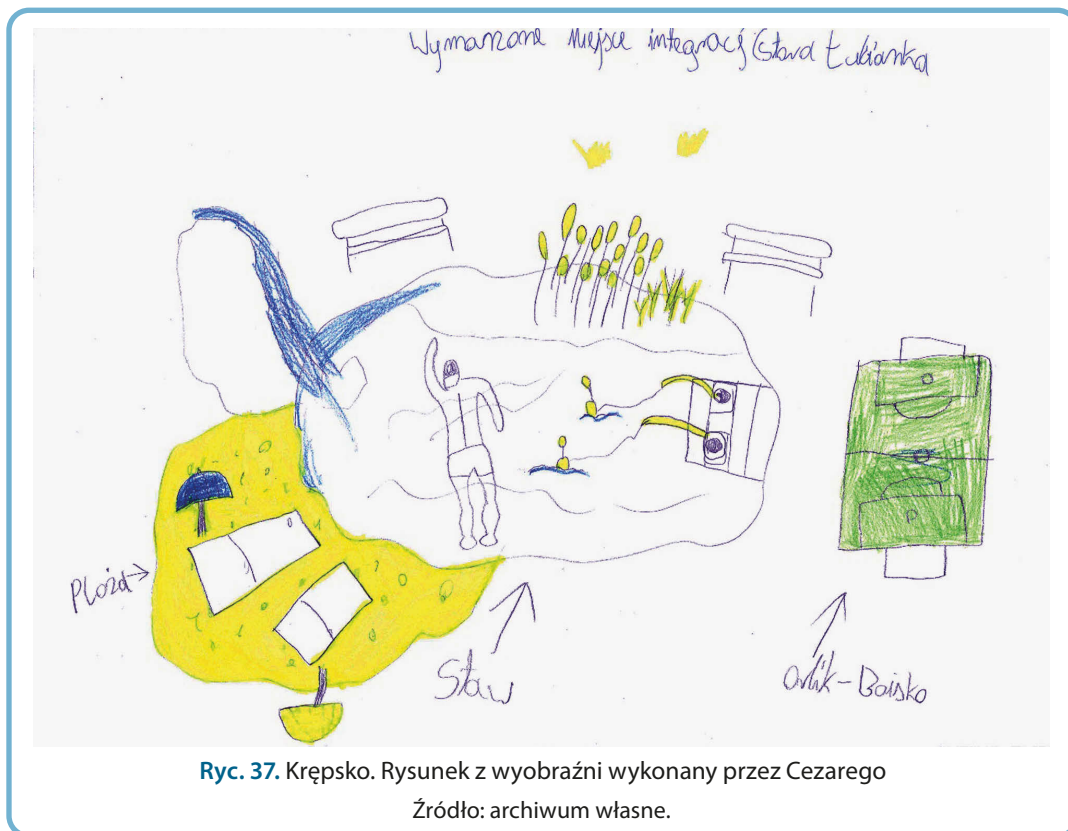
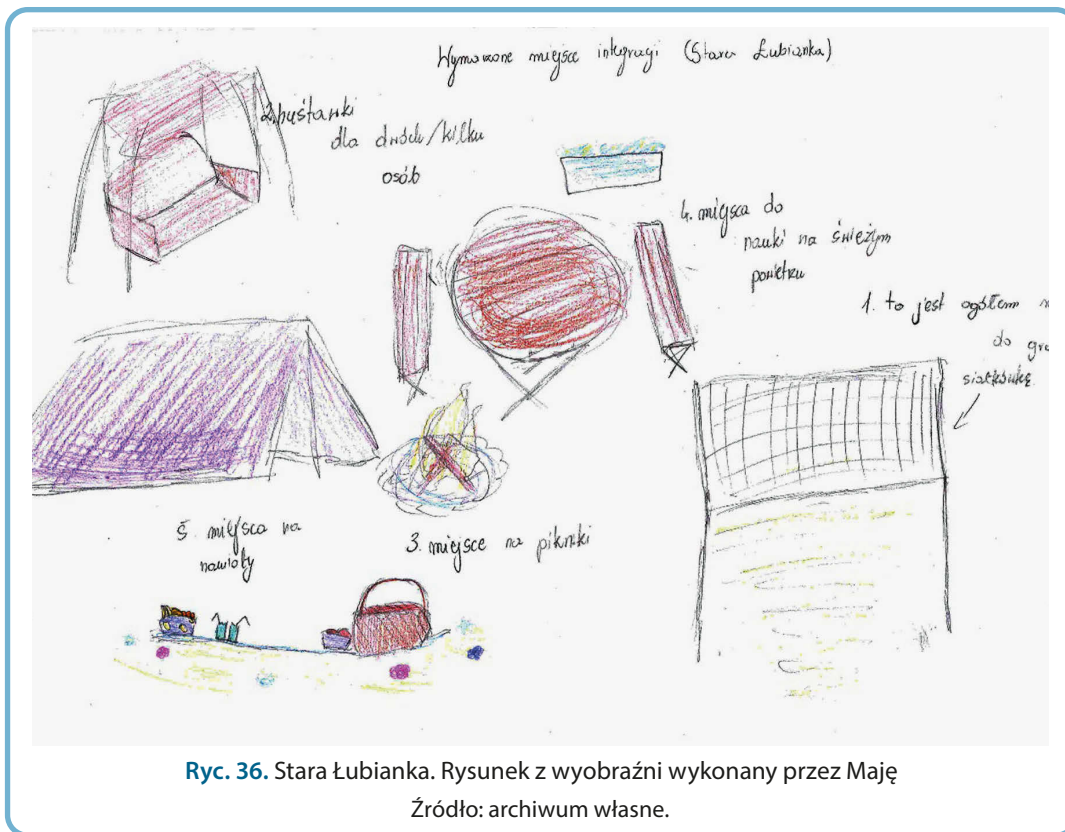
O ile dla najmłodszych dzieci nie jest kłopotliwa aranżacja przestrzeni aktywności ruchowej i rekreacyjnej, to przestrzeń o podobnym przeznaczeniu dla nastolatków i młodzieży wymaga analizy i oceny potrzeb wspomnianej grupy wiekowej zamieszkującej dany teren. Dla tej grupy charakterystyczne jest separowanie się od świata dziecięcego, a jednocześnie negacja świata dorosłych, podejmowanie alternatywnych, „ulicznych” form aktywności. Jeśli młodzi ludzie nie są zrzeszeni w klubach sportowych i nie poświęcają się konkretnej dyscyplinie sportowej, do najczęściej spotykanych form ich aktywności należą: jazda na deskorolce, rolkach, hulajnogach wyczy nowych, bmx-ach, streetball (koszykówka uliczna), parkur, piłka nożna (w różnych, nieformalnych odmianach). Przyglądając się współczesnym realizacjom przestrzennym przeznaczonym do uprawiania tych sportów, można zauważyć łączenie przestrzeni sportu i sztuki ulicznej (street-artu), ale w taki sposób, aby przestrzeń mogła podlegać ciągłym przekształceniom. Można to osiągnąć poprzez wprowadzenie elementów mobilnych (np. przesuwanych elementów skateparku, ruchomych bramek, koszy do koszykówki czy siatek, które można rozstawiać w dowolnych miejscach, w zależności od potrzeb, pomysłów na grę, liczby użytkowników), przygotowanie ścian (murów, elementów ogrodzeń) i posadzek w taki sposób, aby można było je ozdabiać graffiti, malować, tworzyć murale.

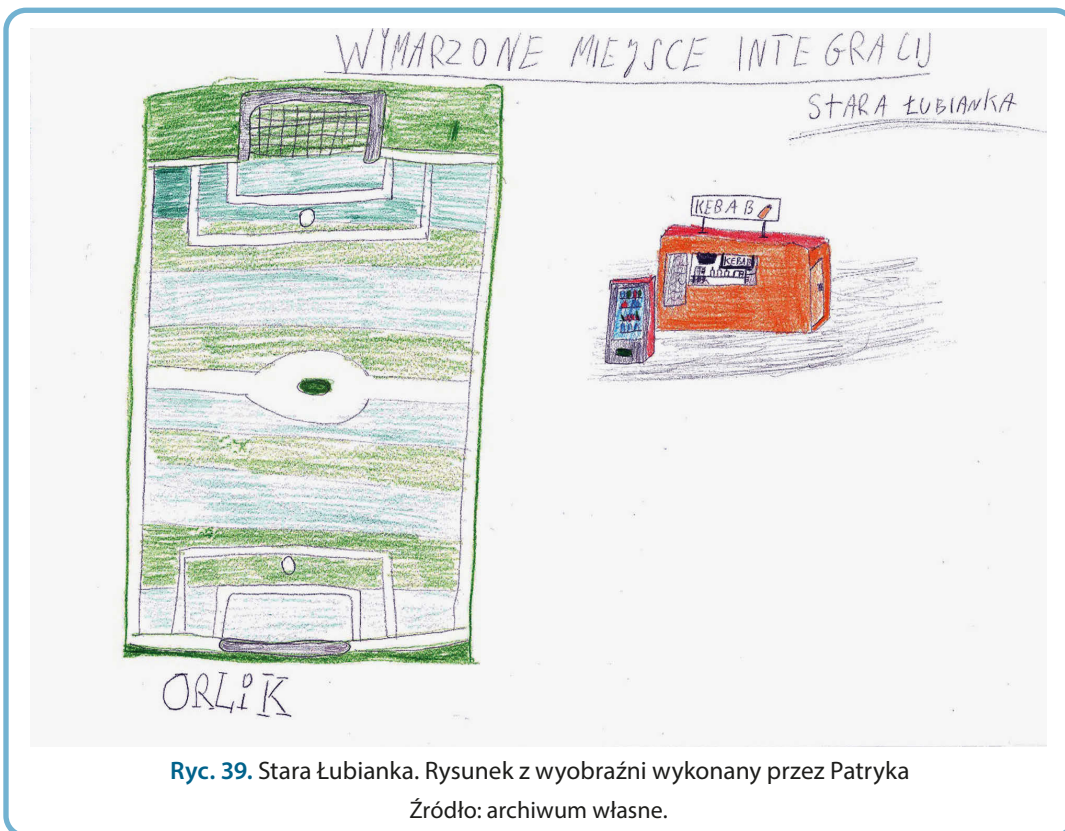
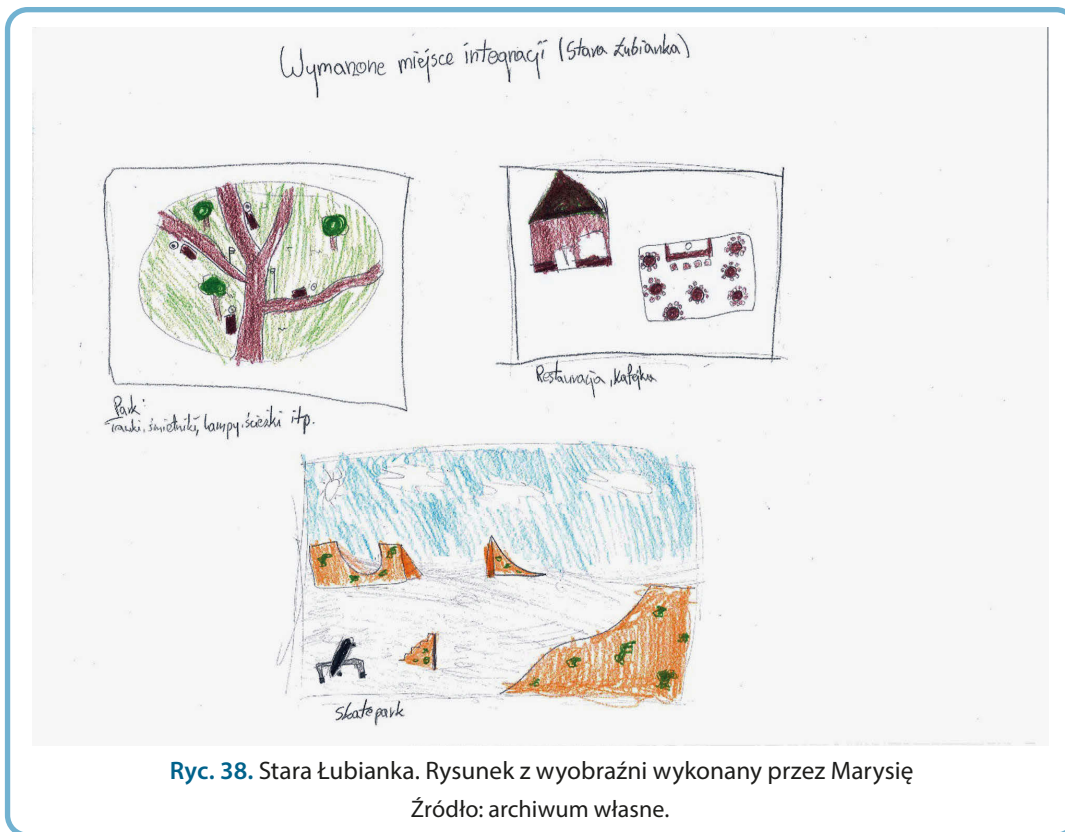

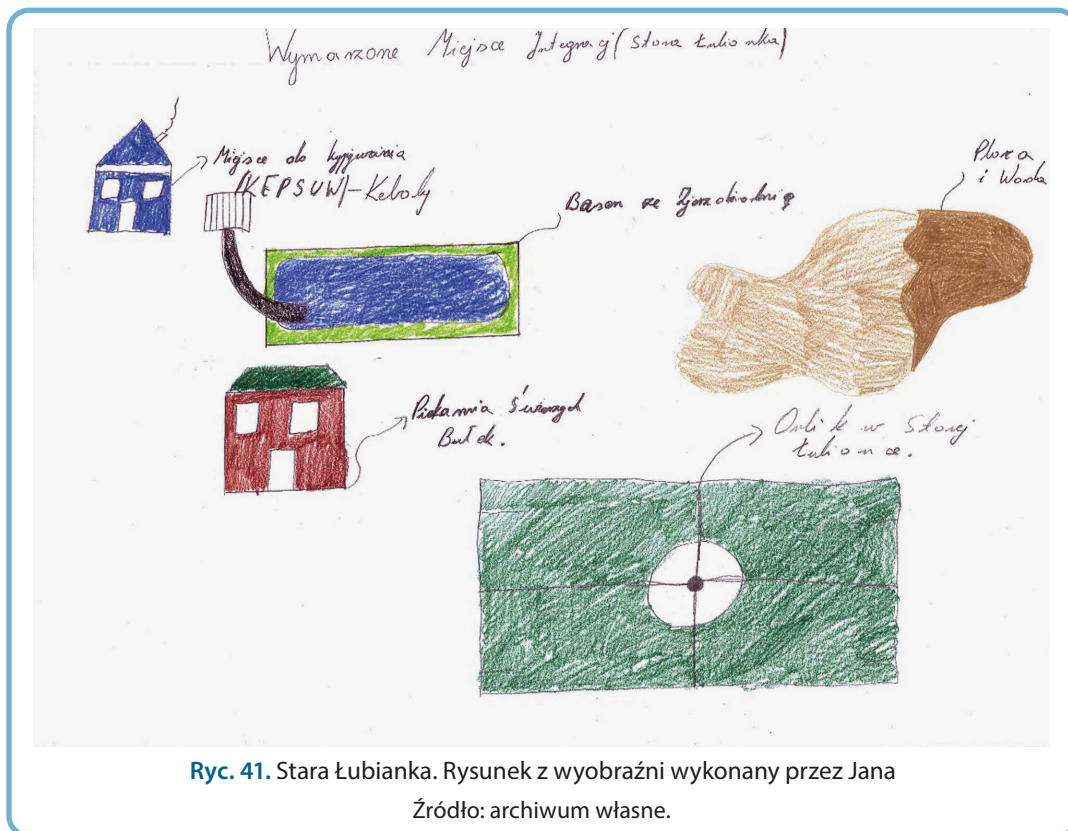
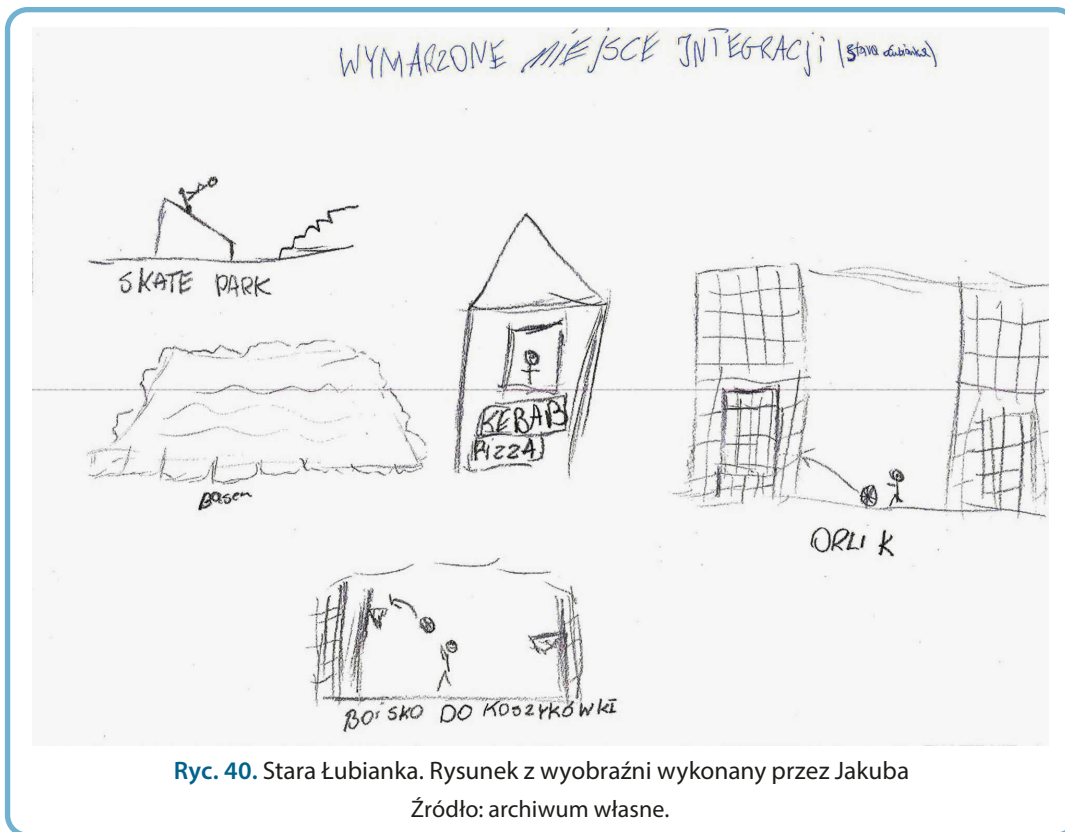

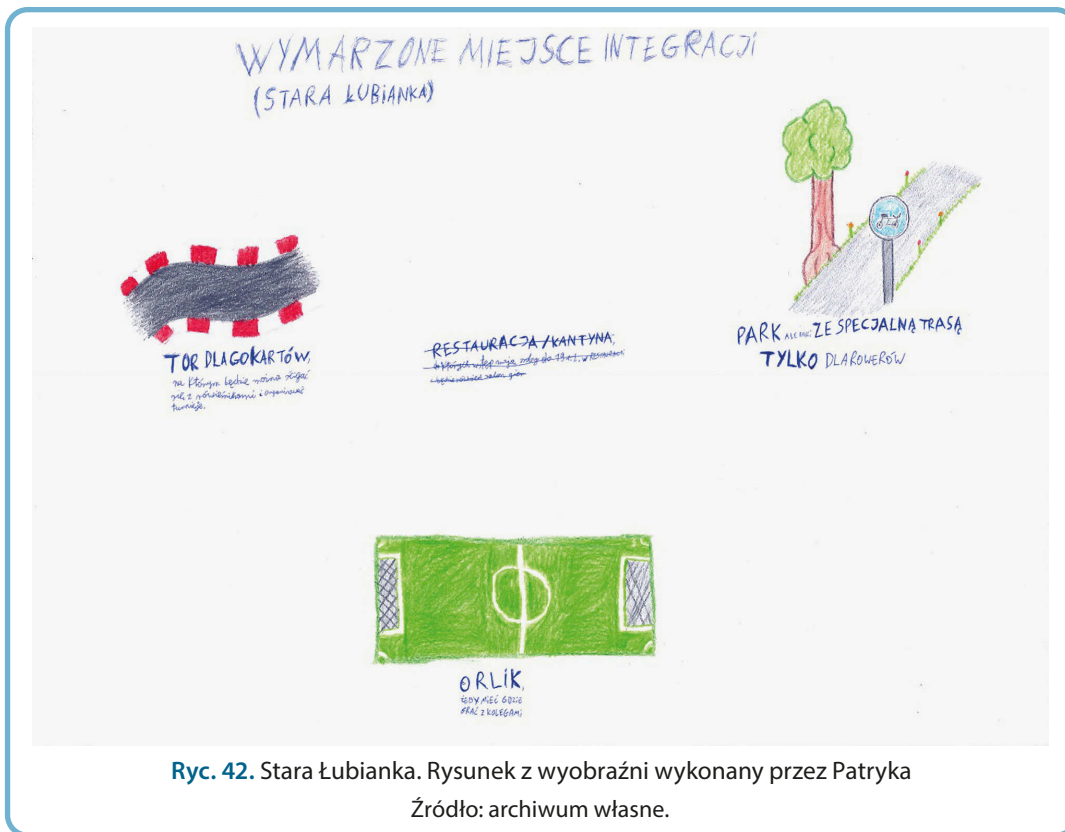

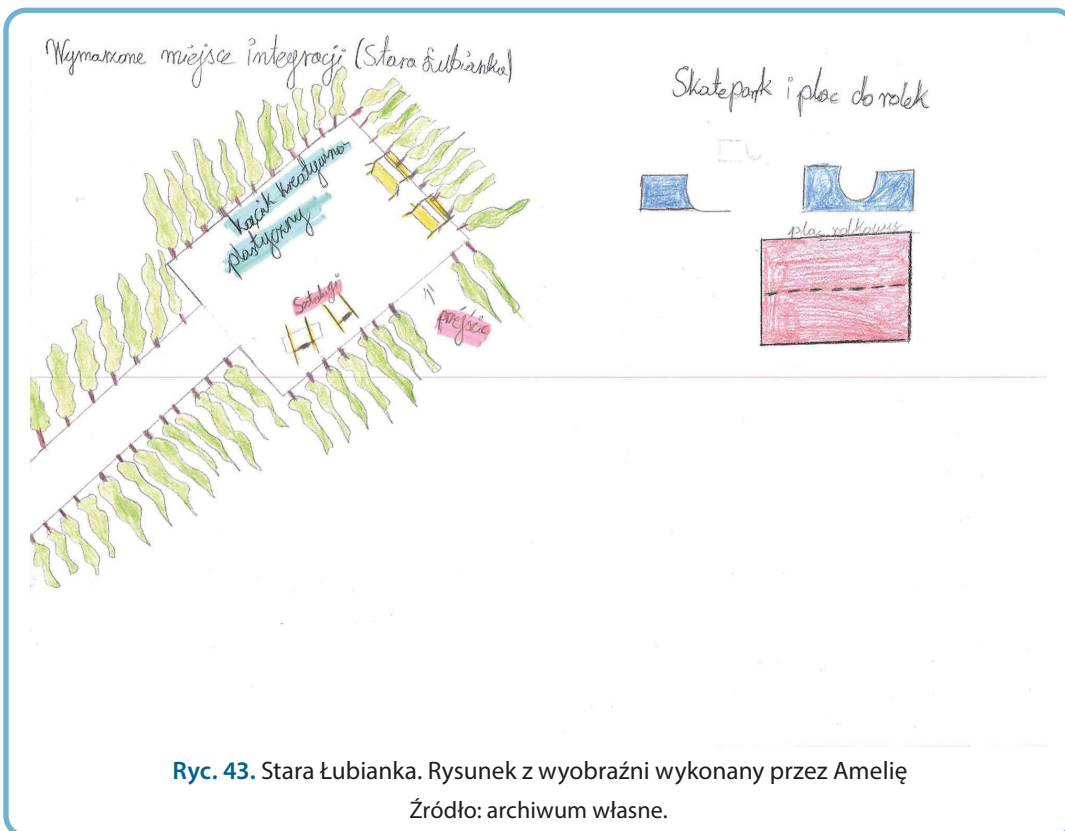

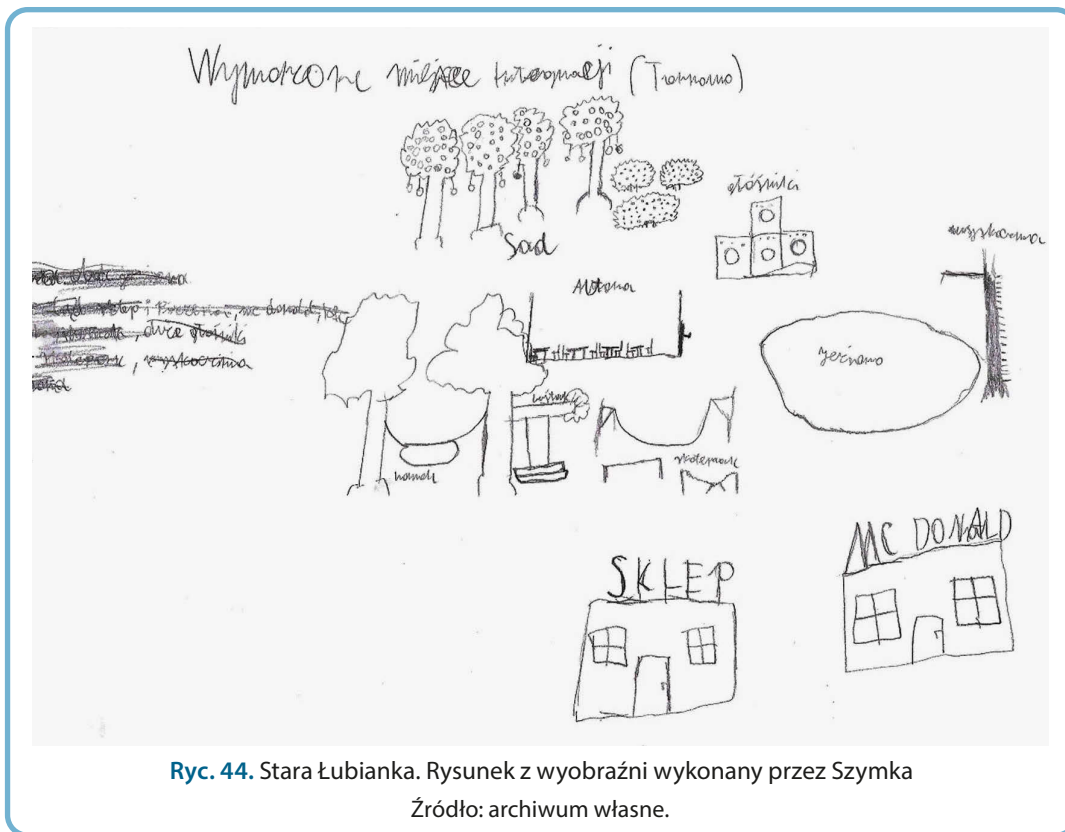

Ryc. 42. Stara Łubianka. Rysunek z wyobraźni wykonany przez Patryka
 Źródło: archiwum własne.

Ryc. 43. Stara Łubianka. Rysunek z wyobraźni wykonany przez Amelię
 Źródło: archiwum własne.

Kolejnym wyzwaniem są tereny i urządzenia sportowo-rekreacyjne dla dorosłych. Do ogólnodostępnych urządzeń dla tej grupy wiekowej należą przede wszystkim: boiska, tereny parkowe umożliwiające podejmowanie wybranych aktywności, siłownie plenerowe, stacje do ćwiczeń gimnastycznych. Europejskie trendy ukazują zmianę w sposobie aranżacji przestrzeni sportowo-rekreacyjnych. Coraz popularniejsze staje się projektowanie placów zabaw dla dorosłych, z dostosowanymi do wagi i wzrostu zjeżdżalnikami, huśtawkami, przepłotniami czy innymi urządzeniami. Do najczęściej wykorzystywanych przestrzeni dla celów sportowych zaliczyć można ścieżki rowerowe, trasy rekreacyjne i ciągi pieszce umożliwiające jogging. Warto jest wyposażać te przestrzenie w stacje ćwiczeń, źródła wody – wzorem rozwiązań australijskich. Oczywiście miejsca ćwiczeń (dla każdej grupy wiekowej) powinny zapewniać, przynajmniej w części, intymność i możliwość schowania się przed wzrokiem gapiów. Dorośli to także rodzice małych dzieci – aranżacja urządzeń powinna uwzględniać obecność małych dzieci w wózkach (zacienione, zaciszne miejsca, w których dzieci mogą spać, podczas gdy ich rodzice ćwiczą). Urządzenia dla dorosłych warto planować także w taki sposób, aby rodzice mieli możliwość obserwacji swoich dzieci, które bawią się np. na położonym obok placu zabaw.

O ile każda grupa wiekowa powinna mieć właściwie zaaranżowane miejsce rekreacji, o tyle ważne jest, aby w przestrzeniach publicznych znalazły się także urządzenia integrujące i ułatwiające kontakt i wzmacniające relacje. Dlatego przestrzeń społeczna powinna:

- być spójnym krajobrazowo założeniem przestrzennym, wpisanym w lokalny kontekst, a jego głównym celem powinno być promowanie aktywnego stylu życia, zachęcanie mieszkańców do spędzania czasu w niezwykle atrakcyjnej i zróżnicowanej przestrzeni;
- proponować wiele form aktywności, aby każdy z okolicznych mieszkańców znalazł coś dla siebie, przy czym przestrzeń ta sprzyjać winna nie tylko aktywnym formom rekreacji, ale także odpoczynkowi, rozmowom, nieformalnym spotkaniom;
- integrować lokalną wspólnotę i włączać do aktywności wszystkich, bez względu na wiek, płeć, sprawność fizyczną, status ekonomiczny;

- wzmacniać doznania zmysłowe, a zróżnicowana roślinność powinna być dobrana pod kątem zapachów, kolorów, faktur.

Główne problemy, jakie występują w polskich przestrzeniach publicznych pełniących funkcje sportowe i rekreacyjne, to najczęściej niedoinwestowanie, zły stan techniczny urządzeń (np. stare, zniszczone nawierzchnie boisk, brak siatek w bramkach na boiskach), skromne wyposażenie, brak dbałości o integracyjną funkcję rekreacji, brak rozwiązań wielofunkcyjnych, brak spójności przestrzennej, brak projektowania przestrzeni jako formowania krajobrazu, nieuwzględnianie kontekstu miejsca, a zamiast tego jest sztafepowe wyposażenie w urządzenia z katalogów i supermarketów budowlanych. Kolejnym niezmiernie istotnym problemem jest powszechnie występujący brak dostępności do istniejących szkolnych urządzeń sportowych, często dobrej jakości. Wiele szkół nie zgadza się na udostępnianie obiektów lokalnej społeczności, która pozbawiona jest innych miejsc rekreacji i integracji. Niedostateczne wyposażenie obszarów mieszkaniowych w ogólnodostępne urządzenia sportowe i rekreacyjne zaobserwować można szczególnie na nowych osiedlach deweloperskich wznoszonych w ostatnich kilkunastu latach (jest to również widoczne na obszarach wiejskich). Od połowy lat 90. XX w. przestały bowiem w Polsce obowiązywać normatywy urbanistyczne, które do tej pory zapewniały planowanie proporcjonalnych do liczby mieszkańców na osiedlu terenów zieleni, rekreacji i sportu. Dlatego, nieco paradoksalnie, to wielopłytowe osiedla z okresu PRL, z lat 70. i 80., są lepiej wyposażone w te funkcje, chociaż często są one zaniedbane, stare, niespełniające wymogów bezpieczeństwa. Oceniając stan ogólnopolskiej infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, można stwierdzić, że jej stan ilościowy nie jest zły, natomiast gorzej z jakością. Kluczową kwestą wydaje się także udostępnianie szkolnych obiektów sportowych lokalnym społecznościom oraz poprawa jakości tych istniejących i doposażenie ich w taki sposób, aby mogły pełnić rolę wielofunkcyjnych, integrujących przestrzeni ważnych dla wspólnot sąsiedzkich. Do tego należałoby zadbać o właściwe połączenia ścieżkami rowerowymi i ciągami pieszymi miejsc zamieszkania, rekreacji i edukacji.

5. Koncepcje zagospodarowania miejsc integracji społecznej w wybranych wsiach gminy Szydłowo

Integracja społeczna związana jest z socjologią i naukami społecznymi. „Słownik języka polskiego PWN” (2008) podaje dwie definicje z omawianego zakresu. Pierwsza wskazuje, że integracja społeczna to proces scalania się, zespalania zachodzący na różnych szczeblach społecznych, tj. na poziomie małych grup, stowarzyszeń i organizacji średniego zasięgu, klas i warstw oraz na poziomie państwa, społeczeństwa i narodu, wyrażający się częstością kontaktów, ich intensywnością oraz wspólnotą wartości i idei. Druga definicja uzmysławia, że integracja społeczna to proces dostosowywania się do siebie zachowań ludzi w grupie oraz pozytywny skutek tego procesu wyrażający się w powstaniu jakiegoś systemu społecznego. Słownik przytacza także pochodzenie słowa „integrować” <niem. *integriren*>, co oznacza łączyć w całość, składać, dopełniać, jednoczyć, scalać.

Tworzenie miejsc integracji społecznej to proces projektowy, którego elementami pośrednimi są wizja w terenie, rozmowy i dyskusje z mieszkańcami oraz przełożenie wyników pracy z tych dwóch etapów na wizualną, techniczno-architektoniczną wizję sposobu zagospodarowania danego integracyjnego miejsca.

Miejsca integracji można utożsamiać z przestrzenią społeczną, gdyż powinny być powszechnie dostępne i zazwyczaj nieodpłatnie, to fizyczna lub niefizyczna przestrzeń, którą może użytkować każda jednostka społeczna. Przestrzeń społeczna to teren o szczególnym znaczeniu dla zaspokajania potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych. Aby jednak spełniała ona warunki „miejsc integracji”, musi być tak zagospodarowana, by umożliwiać i zachęcać do

częstych kontaktów pozwalających na relacje społeczne lub realizację jakiegoś społecznego celu.

Gmina Szydłowo składa się z 20 sołectw, jednak koncepcje zagospodarowania przestrzennego wykonano dla przestrzeni umiejscowionych w 11 wsiach. Ich wybór nie był przypadkowy. Wynikał on z obserwacji w terenie, podczas której poszukiwano gminnych niezagospodarowanych działek przeznaczonych wstępnie na społeczne zagospodarowanie. W procesie wyboru tych przestrzeni brała też udział społeczność wiejska, która samodzielnie zgłosiła potrzeby w zakresie aranżacji wewnątrz wiejskich i stworzenia miejsc, w których ludzie mogliby się spotykać, rozmawiać, bawić itp. Także samorząd lokalny wziął udział w procesie wyboru miejsc integracji, wskazując potencjalne miejsca wymagające projektu, oczywiście wybór ten był uwarunkowany opiniami mieszkańców.

Wybór miejsc został więc skonsultowany z mieszkańcami poszczególnych miejscowości, którzy określili swoje potrzeby związane z zagospodarowaniem wskazanych terenów. Czasem rozmowa na temat sposobu zagospodarowania odbywała się wyłącznie przy udziale sołtysa, jednak ponieważ osoba ta jest przedstawicielem lokalnej społeczności, jej sugestie co do aranżacji przestrzeni traktowano jako zdanie ogółu. Należy jednak zaznaczyć, że podczas prac projektowych uwzględniono potrzeby nie tylko dorosłej społeczności danej miejscowości, ale także wyniki ankiety wykonanej przez dzieci oraz wnioski z analizy graficznych dziecięco-młodzieżowych interpretacji miejsc integracji. Koncepcja zagospodarowania powinna przecież uwzględniać potrzeby wszystkich grup społecznych.

Zanim jednak rozpoczęto proces projektowy, dokonano analizy i oceny potencjału tych wybranych miejsc. Skorzystano z dwóch narzędzi analitycznych, tj. inwentaryzacji urbanistycznej (pozwalającej na zbadanie elementarności danej przestrzeni) i dyferencjału semantycznego. Inwentaryzacja urbanistyczna to metoda badań składników materialnych jednostki osadniczej. Jej celem jest badanie części składowych (elementów) jakiejś całości, składników nadających danej przestrzeni odrębną cechę, właściwość, spełniających w przestrzeni zurbanizowanej określone zadanie. Inwentaryzacja wspomnianych elementów pozwala na analizę i ocenę funkcji, rozmieszczenia i poprawności zagospodarowania przy uwzględnieniu potrzeb mieszkańców, które ta przestrzeń powinna zaspokajać. Drugim narzędziem wykorzystanym w analizie potencjału terenu był dyferencjał semantyczny (*semantic differential*), technika służąca ocenie subiektywnych znaczeń konotacyjnych poszczególnych słów (tu: związanych z oceną jakościową przestrzeni społecznej). Dyferencjał semantyczny jest formatem pytania (stosowanym głównie w socjologii) służącym do badania oceny jakiegoś zjawiska. Zbudowany jest na skali, która zazwyczaj zawiera od 5 do 7 punktów (w tym projekcie zastosowano 5-stopniową skalę). Osoba oceniająca daną przestrzeń musi dokonać oceny danego zjawiskami, wybierając natężenie dwóch przeciwnych zagadnień (cech), np. bardzo pozytywne i bardzo negatywne. Najprostszą formą analizy jest wykreślenie profilu graficznego porównywanych obrazów. Powstaje on w wyniku połączenia linią wartości liczbowych, jakie uzyskał badany obiekt (lub dana cecha) na każdej ze skal ewaluacji. W tym celu oblicza się następujące statystyki: wartość średnią dla każdej pary kontrastowych cech oraz odchylenie standardowe od owych średnich, a także syntetyczny wskaźnik oceny cechy w postaci średniej obliczonej łącznie dla wszystkich par cech ewaluatywnych. Dyferencjał, choć to metoda wykorzystywana przez socjologów, wymaga „dostosowania” do potrzeb danego badania. Dlatego w analizie sposobu zagospodarowania przestrzeni dokonano oceny ośmiu wartości (funkcjonalność, praktyczność, niezawodność, trwałość, bezpieczeństwo, czytelność, estetyczność i wrażliwość). Dla każdego analizowanego miejsca wykreślono profil graficzny dla 40 cech jakościowych przy

5-stopniowej skali dyferencjału. Naniesione na profil subiektywne oceny użytkowników danej przestrzeni wykazały istotność każdej z wyróżnionych w badaniu cech. Obliczenia statystyczne uwidoczniają również, która wymieniona powyżej wartość cechuje badany obszar. Jeśli, w efekcie, dany obszar ma wysoką ocenę jakościową, wówczas pretenduje on do zintensyfikowanego rozwoju, dodatkowych środków finansowych czy szczególnego zainteresowania władz (decydentów rozwoju tej przestrzeni). Ma i będzie to miało szczególne znaczenia dla kierunku i intensywności procesu odnowy wsi.

W projekcie wzięły udział następujące ośrodki (ułożono je alfabetycznie): Cyk, Jaraczewo, Kotuń, Leżenica, Nowy Dwór, Pluty, Róża Wielka, Skrzatusz, Stara Łubianka, Szydłowo oraz Tarnowo. Liczba przestrzeni przeznaczonych do zagospodarowania w poszczególnych miejscowościach nie była jednokowa. We wsiach Kotuń, Róża Wielka, Skrzatusz i Tarnowo zgłoszono po dwa tereny wymagające wsparcia projektowego.

W tej części opracowania ujęto wyniki analizy i oceny wybranych miejsc gminy Szydłowo, a następnie w oparciu o efekty rozmów z mieszkańcami i rezultaty przeprowadzonych ankiet zaprezentowano koncepcje zagospodarowania 15 miejsc integracji społecznej. Koncepcje te spełniają wymagania mieszkańców, a aranżacja wybranych przestrzeni ma być zaczątkiem dla poprawy relacji sąsiedzkich i wzmocnienia spójności społecznej.

5.1. Analiza i ocena sposobu zagospodarowania wybranych przestrzeni publicznych gminy Szydłowo

Udział w projekcie zgłosiło 11 miejscowości. Ich rozmieszczenie na terenie gminy jest równomierne. Inwentaryzacja wybranych miejsc ze szczególnym zrozumieniem ich elementarności oraz analiza dyferencjału semantycznego pozwoliła na określenie wartości omawianych przestrzeni społecznych. Poniżej przedstawiono końcowy syntetyzujący opis wartości/potencjału wybranych miejsc uszeregowanych alfabetycznie.

Cyk (jedna przestrzeń publiczna)

Wieś zlokalizowana w południowo-wschodniej części gminy Szydłowo, oparta na układzie komunikacyjnym o nawierzchni utwardzonej i drogach pobocznych gruntowych. Układ dróg tworzy kwartały zabudowy mieszkaniowo-gospodarczej. Zabudowania typowo wiejskie, jednolite, brak dysonansów. Zieleń uzupełnia budynki, od południa tereny zieleni leśnej ograniczają rozwój w tym kierunku. Miejscowość z licznymi ciekami wodnymi, skupiona wokół ciągów komunikacyjnych.

Terenem przeznaczonym na cele społeczne jest działka nr 57, zlokalizowana w centrum wsi, przy drodze łączącej Kotuń z miejscowością Dolaszewo. Działka obecnie niezagospodarowana, stanowiąca nieużytek, lekko wznosząca się w kierunku zachodnim. Znajdują się tam słupy elektroenergetyczne niskiego napięcia. Występująca zieleń (drzewa i krzewy) jest przypadkowa i umiejscowiona wzdłuż

dróg, przez co tworzy naturalny „parawan” osłaniający od komunikacyjnych uciążliwości. Dojazd możliwy od przyległej drogi gruntowej od strony wschodniej. Wzdłuż południowej granicy znajduje się pas oddzielający własność. Na południowo-wschodnim szczycie nieruchomości znajduje się trafostacja. Obecna forma użytkowania gruntu daje poczucie spójności krajobrazowej i należy ją zachować w trakcie realizacji nowych form zagospodarowania. Z kolei wszechobecna zieleń oraz pola i nieużytki stwarzają poczucie jedności krajobrazowej.

Ocena jakościowa omawianej przestrzeni za pomocą dyferencjału semantycznego wykazała konieczność poprawy funkcjonalności terenu (wprowadzenie miejsc do siedzenia oraz służących za schronienie, budowa dróg wewnętrznych połączonych z placami oraz aranżacja wnętrza obiektami małej architektury ułatwiającymi aktywność mieszkańców), dokonania uzupełnień w celu poprawienia praktyczności terenu (wprowadzenie elementów

Szydłowo - System Informacji Przestrzennej
skala 1 : 500

Niniejszy wydruk nie stanowi dokumentu w rozumieniu przepisów prawa.
Wydrukowano w serwisie szydlowo.e-mapa.net dnia 2021-10-31 21:16:37

strona 1

Ryc. 46. Cyk. Lokalizacja wybranej przestrzeni publicznej (gmina: Szydłowo, obręb: CYK; ident.: 301906 2.0076.57)

Źródło: System Informacji Przestrzennej gminy Szydłowo, podkład ortofotomapa (<https://szydlowo.e-mapa.net/>).

Tabela 2. Ocena przestrzeni publicznej w miejscowości Cyk (działka nr 57) w oparciu o narzędzie dyferencjału semantycznego. Do tabeli wprowadzono końcowe oceny wynikające z badania socjologicznego

Wartość wyznacznika oceny jakościowej: 1 oznacza niską wartość (negatywna wartość), a 5 bardzo wysoką (pozytywna wartość)

Kryteria oceny	Wyznaczniki oceny jakościowej	Wartość wyznacznika oceny
funkcjonalność	– możliwość odpoczynku	1
	– możliwość schronienia	1
	– możliwość poruszania się i komunikacji (dostępność komunikacyjna)	1
	– możliwość aktywności pozadomowej (place zabaw, ciągi piesze)	1
	– występowanie miejsc zgromadzeń (ulice i place)	1
praktyczność	– dobre warunki (oświetlenie, przewietrzanie, nasłonecznienie)	4
	– dobre wyposażenie w sieć infrastruktury technicznej	3
	– szybki dostęp do terenów zieleni i rekreacji, wypoczynku	4
	– szybki dostęp do usług	3
	– prawidłowy (niekolizyjny) przebieg dróg i ścieżek	2
	– dobry dostęp do elementów małej architektury (ławek, kubłów na śmieci)	1
	– fizyczny układ przestrzenny elementów ułatwiający kontakt społeczny	1
	– ergonomiczność elementów zagospodarowania	1
	– poprawne właściwości środowiska (brak zanieczyszczeń, brak hałasu)	3
	– istnienie miejsc do chodzenia, stania i siedzenia	1
	– możliwość swobodnego poruszania się osób starszych, niepełnosprawnych i dzieci	1
niezawodność	– stan techniczny urządzeń, obiektów, elementów zagospodarowania	1
trwałość	– okres zachowania cech użytkowych przez elementy zagospodarowania przestrzennego	1
bezpieczeństwo	– poczucie przynależności społecznej	1
	– poczucie przynależności do miejsca	1
	– poczucie bezpieczeństwa publicznego	1
	– istnienie miejsc, które gromadzą, integrują, zapraszają	1
czytelność	– łatwość orientacji w terenie	3
	– jedność kompozycji przestrzennej i jej wewnętrzna zgodność	1
	– istnienie systemu symboli i zrozumiałych znaków informacyjnych (tablice informacyjne)	1
estetyczność	– odpowiednia skala architektoniczna (ludzka)	1
	– umiarkowana i łagodna kolorystyka	3
	– czystość	3
	– właściwe proporcje	3
	– zachowanie rytmu	2
wrażliwość	– odczucia i emocje związane z pobytem w przestrzeni	4
	– wrażenia wynikające z użytkowania dóbr zlokalizowanych w przestrzeni	3

zagospodarowania, które umożliwią kontakt społeczny i użytkowanie tej przestrzeni przez osoby starsze i niepełnosprawne). Należy tę nową działkę wyposażyć w elementy małej architektury (ławki, kubły na śmieci) oraz zapewnić mieszkańcom w nowo projektowanej przestrzeni dobry stan techniczny

urządzeń, obiektów, elementów zagospodarowania, poczucie bezpieczeństwa. Nowo powstała przestrzeń musi być czytelna dla użytkowników i łatwa w poruszaniu się. Ważne, aby spełniała potrzeby różnych grup wiekowych.

Jaraczewo (jedna przestrzeń publiczna)

Wieś w centralnej części gminy Szydłowo, zlokalizowana przy drodze wojewódzkiej 179. Układ dróg tworzy kwartały zabudowy mieszkaniowo-gospodarczej. Miejscowość nie jest rozbudowana, wszystkie drogi o znaczeniu lokalnym są połączone skrzyżowaniem z drogą wojewódzką. Zabudowania mieszkaniowe o charakterze miejskim zajmują część środkową wsi, rozchodząc się na zewnątrz miejscowości w kierunku północnym i południowym. Aktywność gospodarcza w postaci większych przedsiębiorstw usytuowana w zachodniej części. Wieś bogata w zielenią wysoką.

Terenem przeznaczonym na cele społeczne jest działka nr 77/3 w centrum wsi. Znajduje się tu altana, grill i niewymiarowe boisko do gry w piłkę siatkową. Niezorganizowany parking położony jest w strefie

wejściowej (samochody w nieuporządkowany sposób parkują na trawniku). Walorem wspomnianej działki jest starodrzew i staw, który obecnie jest bardzo zarośnięty. Działka o dużym potencjale rekreacyjnym z uwagi na położenie, dobry dojazd, wielkość i kształt, urozmaiconą rzeźbę terenu i obecność zbiornika wodnego. W pobliżu znajduje się świetlica wiejska i plac zabaw dla dzieci. Obecna forma zagospodarowania współgra architektonicznie i funkcjonalnie z otaczającymi formami urbanistycznymi, daje poczucie spójności krajobrazowej, a możliwości przyrodniczo-przestrzenne stwarzają szansę ciekawej aranżacji architektoniczno-urbanistycznej. Analizowany teren zawiera akcent hierarchicznie ważny w postaci altany, znajdującej się w centralnej części. Miejsce to należy wzmacniać poprzez właściwą aranżację i różnorodność zieleni. Widoczne jest tu powiązanie funkcjonalne z salą wiejską i placem zabaw zlokalizowanymi przy wjeździe od strony południowej, także z zabudowaniami sąsiadującymi i zielenią w północnej części terenu. Kolorystyka elewacji i dachów w tej części neutralna, niekrzykliwa, monochromatyczna. Obszar charakteryzuje się dobrą czytelnością wnętrza (linia zabudowy uzupełniona zielenią oraz ciągła płaszczyzna ogrodzeń świadczą o dużej zwartości wnętrza, a właściwa kolorystyka i pionowe linie płotów hamują wzrok, przez co wnętrze jest przyjazne dla użytkownika). Ta zwartość ogranicza niestety orientację względem stron świata (północ-południe), ponadto pokrój drzew, występowanie zieleni w postaci krzewów, gęsty rytm drzew bardzo zacienia przestrzeń, dlatego teren ten nie należy do bardzo jasnych i wyrazistych.

Ocena jakościowa omawianej przestrzeni za pomocą dyferencjału semantycznego wykazała konieczność poprawy funkcjonalności terenu w kontekście poruszania się po nim, bezpieczeństwa i dostępności miejsc znajdujących się w głębi przedmiotowej nieruchomości. Brak możliwości poruszania się osób niepełnosprawnych stwarza ograniczenia w sferze praktycznej. Brak spójności elementów zagospodarowania, ich niewielka liczba i przypadkowość rozmieszczenia sprawiają wrażenie braku pomysłu na aranżację tej przestrzeni. Jest to niewątpliwie przestrzeń o czytelnych granicach, wnętrzu wywołującym pozytywne odczucia. To jakby oddalone od codzienności miejsce, spokojne i umożliwiające kontakt z przyrodą.

Ryc. 47. Jaraczewo. Lokalizacja wybranej przestrzeni publicznej (gmina: Szydłowo, obręb: JARACZEWO; ident.: 301906 2.0073.77/3)

Źródło: System Informacji Przestrzennej gminy Szydłowo, podkład ortofotomapa (<https://szydlowo.e-mapa.net/>).

Tabela 3. Ocena przestrzeni publicznej w miejscowości Jaraczewo (działka nr 77/3) w oparciu o narzędzie dyferencjału semantycznego. Do tabeli wprowadzono końcowe oceny wynikające z badania socjologicznego

Wartość wyznacznika oceny jakościowej: 1 oznacza niską wartość (negatywna wartość), a 5 bardzo wysoką (pozytywna wartość)

Kryteria oceny	Wyznaczniki oceny jakościowej	Wartość wyznacznika oceny
funkcjonalność	– możliwość odpoczynku	5
	– możliwość schronienia	5
	– możliwość poruszania się i komunikacji (dostępność komunikacyjna)	2
	– możliwość aktywności pozadomowej (place zabaw, ciągi piesze)	4
	– występowanie miejsc zgromadzeń (ulice i place)	5
praktyczność	– dobre warunki (oświetlenie, przewietrzanie, nasłonecznienie)	4
	– dobre wyposażenie w sieć infrastruktury technicznej	4
	– szybki dostęp do terenów zieleni i rekreacji, wypoczynku	4
	– szybki dostęp do usług	3
	– prawidłowy (niekolizyjny) przebieg dróg i ścieżek	3
	– dobry dostęp do elementów małej architektury (ławek, kublów na śmieci)	4
	– fizyczny układ przestrzenny elementów ułatwiający kontakt społeczny	5
	– ergonomiczność elementów zagospodarowania	3
	– poprawne właściwości środowiska (brak zanieczyszczeń, brak hałasu)	4
	– istnienie miejsc do chodzenia, stania i siedzenia	4
	– możliwość swobodnego poruszania się osób starszych, niepełnosprawnych i dzieci	1
niezawodność	– stan techniczny urządzeń, obiektów, elementów zagospodarowania	4
trwałość	– okres zachowania cech użytkowych przez elementy zagospodarowania przestrzennego	4
bezpieczeństwo	– poczucie przynależności społecznej	4
	– poczucie przynależności do miejsca	4
	– poczucie bezpieczeństwa publicznego	4
	– istnienie miejsc, które gromadzą, integrują, zapraszają	5
czytelność	– łatwość orientacji w terenie	5
	– jedność kompozycji przestrzennej i jej wewnętrzna zgodność	1
	– istnienie systemu symboli i zrozumiałych znaków informacyjnych (tablice informacyjne)	1
estetyczność	– odpowiednia skala architektoniczna (ludzka)	3
	– umiarkowana i łagodna kolorystyka	3
	– czystość	3
	– właściwe proporcje	3
	– zachowanie rytmu	3
wrażliwość	– odczucia i emocje związane z pobytem w przestrzeni	4
	– wrażenia wynikające z użytkowania dóbr zlokalizowanych w przestrzeni	3

Kotuń (dwie przestrzenie publiczne)

Wieś zlokalizowana w południowo-wschodniej części gminy Szydłowo, oparta na układzie komunikacyjnym wschód–zachód i północ–południe. Widoczne są dwa skupiska zabudowy. Jedno tworzy historyczny układ zabudowy, z prostopadłym względem drogi usytuowaniem działek. Ta część wsi jest uporządkowana i jednolita w formie, o czytelnym układzie i dobrej orientacji, w której zieleń współgra z istniejącą zabudową. Drugie skupisko oparte jest na rozwoju współczesnej zabudowy o charakterze miejskim wraz z obszarami działalności gospodarczej. Brak tu konsekwencji w kształtowaniu przestrzeni. Jest wiele dysonansów wynikających z braku spójności architektonicznej (różnorodność architektoniczna, wielość kolorów, różnorodna wysokość zabudowy, zieleń przypadkowa i słabo pielęgnowana). Kotuń jest wsią sąsiadującą z miastem Piłą i zapewne stąd natchodzą wpływy miejskie i zmiana wiejskiej mentalności.

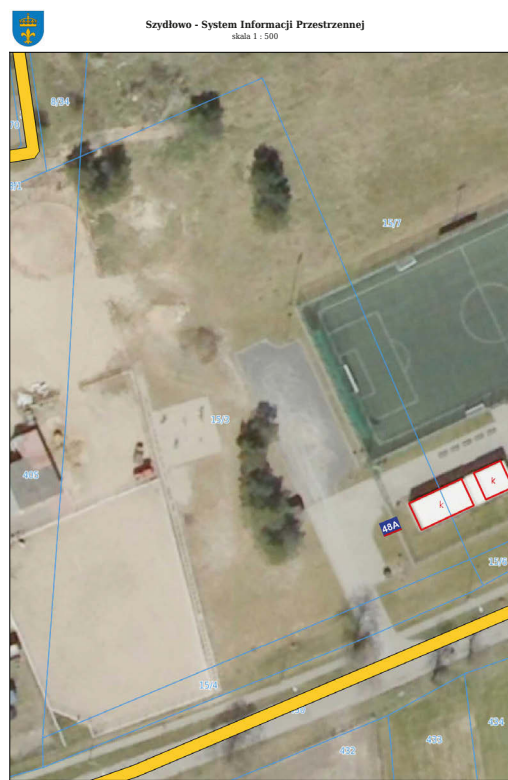
Nowo przybyli, którzy osiedlają się w tej miejscowości, wprowadzają miejską kulturę nie tylko w sposobie zabudowy, ale także w zachowaniu – są inkubatorami „miejskiego stylu życia”.

Terenem przeznaczonym na cele społeczne są działki nr 437 i 15/3, zlokalizowane przy drodze wyłotowej w kierunku zachodnim. Działka nr 437 stanowi obecnie wiejską przestrzeń społeczną i znajduje się tam świetlica wiejska, plac zabaw, altana, boisko i dwa blaszane kontenery. To przestrzeń, z którą mieszkańcy nie mogą sobie poradzić z uwagi na jej wielkość i przypadkowe zagospodarowanie. Elementy w omawianej przestrzeni są intuicyjnie rozmieszczone, nie tworzą przemyślanego i spójnego układu. Na terenie tym znajduje się wymiarowe boisko do gry w piłkę nożną, ale nikt z niego już nie korzysta (orlik znajduje się 500 m dalej). Obszar jest ogólnodostępny, aczkolwiek coraz mniej odwiedzany przez mieszkańców. Jest to jednak miejsce, na którym organizowane są wszystkie wiejskie imprezy.

Niniejszy wydruk nie stanowi dokumentu w rozumieniu przepisów prawa.
Wydrukowano w serwisie szydlowo.e-mapa.net dnia 2021-10-31 21:15:06

strona 1

Niniejszy wydruk nie stanowi dokumentu w rozumieniu przepisów prawa.
Wydrukowano w serwisie szydlowo.e-mapa.net dnia 2021-10-31 21:13:38

strona 1

Ryc. 48. Kotuń. Lokalizacja wybranych przestrzeni publicznych
(gmina: Szydłowo, obręb: KOTUŃ; ident.: 301906 2.0077.437 i 301906 2.0077.15/3)

Źródło: System Informacji Przestrzennej gminy Szydłowo, podkład ortofotomapa (<https://szydlowo.e-mapa.net/>).

Tabela 4. Ocena przestrzeni publicznej w miejscowości Kotuń (działka nr 437 i nr 15/3) w oparciu o narzędzie dyferencjału semantycznego. Do tabeli wprowadzono końcowe oceny wynikające z badania socjologicznego
Wartość wyznacznika oceny jakościowej: 1 oznacza niską wartość (negatywna wartość), a 5 bardzo wysoką (pozytywna wartość)

Kryteria oceny	Wyznaczniki oceny jakościowej	Wartość wyznacznika oceny	
		437	15/3
funkcjonalność	– możliwość odpoczynku	4	2
	– możliwość schronienia	4	2
	– możliwość poruszania się i komunikacji (dostępność komunikacyjna)	4	4
	– możliwość aktywności pozadomowej (place zabaw, ciągi piesze)	4	1
	– występowanie miejsc zgromadzeń (ulice i place)	4	1
praktyczność	– dobre warunki (oświetlenie, przewietrzanie, nasłonecznienie)	3	2
	– dobre wyposażenie w sieć infrastruktury technicznej	5	4
	– szybki dostęp do terenów zieleni i rekreacji, wypoczynku	5	4
	– szybki dostęp do usług	3	3
	– prawidłowy (niekolizyjny) przebieg dróg i ścieżek	4	3
	– dobry dostęp do elementów małej architektury (ławek, kubłów na śmieci)	3	3
	– fizyczny układ przestrzenny elementów ułatwiający kontakt społeczny	3	3
	– ergonomiczność elementów zagospodarowania	3	2
	– poprawne właściwości środowiska (brak zanieczyszczeń, brak hałasu)	3	3
	– istnienie miejsc do chodzenia, stania i siedzenia	4	2
– możliwość swobodnego poruszania się osób starszych, niepełnosprawnych i dzieci	3	2	
niezawodność	– stan techniczny urządzeń, obiektów, elementów zagospodarowania	3	2
trwałość	– okres zachowania cech użytkowych przez elementy zagospodarowania przestrzennego	3	3
bezpieczeństwo	– poczucie przynależności społecznej	4	3
	– poczucie przynależności do miejsca	4	3
	– poczucie bezpieczeństwa publicznego	4	3
	– istnienie miejsc, które gromadzą, integrują, zapraszają	3	3
czytelność	– łatwość orientacji w terenie	4	4
	– jedność kompozycji przestrzennej i jej wewnętrzna zgodność	2	1
	– istnienie systemu symboli i zrozumiałych znaków informacyjnych (tablice informacyjne)	1	1
estetyczność	– odpowiednia skala architektoniczna (ludzka)	3	2
	– umiarkowana i łagodna kolorystyka	3	2
	– czystość	4	3
	– właściwe proporcje	3	2
	– zachowanie rytmu	1	1
wrażliwość	– odczucia i emocje związane z pobytem w przestrzeni	3	2
	– wrażenia wynikające z użytkowania dóbr zlokalizowanych w przestrzeni	2	2

Działka nr 15/3 sąsiaduje z parkingiem znajdującym się przy orliku. Wspomniana przestrzeń jest często użytkowana przez mieszkańców pobliskich domów wielorodzinnych i stanowi jedyną przestrzeń społeczną w okolicy. Znajduje się tu zadaszenie z miejscami do siedzenia oraz siłownia napowietrzna. Kilka drzew tworzy klimat miejsca. Nawierzchnię pokrywa trawnik. Wzdłuż płotu z sąsiadującą posesją posadzono nierodzące tuje.

Ocena jakościowa omawianej przestrzeni za pomocą dyferencjału semantycznego działki nr 437 wykazała konieczność poprawy funkcjonalności, praktyczności i estetyki. Problemem nie jest tu zbyt mała ilość terenu, lecz zbyt duża działka. Konieczne należy podzielić wizualnie przestrzeń na strefy o różnych funkcjach, ale w taki sposób, żeby zachowały one spójność, żeby była zapewniona komunikacja i żeby pozwalały na organizowanie wiejskich festywnów, spotkań i innych atrakcji społecznych.

Leżenica (jedna przestrzeń publiczna)

Wieś zlokalizowana w południowo-zachodniej części gminy Szydłowo, oparta na prostym układzie komunikacyjnym o nawierzchni utwardzonej i drogach pobocznych gruntowych. Układ dróg tworzy kwartały zabudowy mieszkaniowo-gospodarczej. Zabudowania typowo wiejskie, jednolite, brak dysonansów. Wieś jest zwarta, ale nie ma jednoznacznie centralnego punktu. Obszar przy kościele jest zdecydowanie ważniejszy historycznie oraz odznacza się dużo większymi walorami architektonicznymi i kulturowymi. Jednakże teren przy sklepie wydaje się właściwym miejscem do spędzania czasu dla rodzin i dzieci. Wartością jest tu starodrzew, który podnosi, zwłaszcza w części przykościelnej, status miejsca. Układ zabudowy we wsi Leżenica tworzy jasną strefę wejściową. Z niemal każdej strony zabudowa jest skupiona. Większość domostw ma przy ulicy zadbane i schludne tereny zielone, co bardzo pozytywnie wpływa na odbiór miejscowości.

W Leżenicy na cele społeczne przeznaczone są działki nr 119 i 120, zlokalizowane w sąsiedztwie kościoła. Działka nr 119 jest trawiasta z pojedynczymi zakrzewieniami, natomiast nr 120 jest intensywnie zadrzewiona. Znajdują się tam pozostałości po miejscu spotkań młodzieży, dla której punkt ten stanowił oazę i bezpieczne schronienie przed dorosłymi. Teren wymaga uporządkowania dendrologicznego. Dostępność piesza jest dobra, a dojazd samochodem nieutrudniony.

Ocena jakościowa omawianej przestrzeni za pomocą dyferencjału semantycznego wykazała konieczność zmian we wszystkich sferach. To teren zapomniany i zaniedbany, wymagający działań naprawczych i inwestycyjnych. W jego uporządkowanie może zaangażować się młodzież i dorosła część społeczności wiejskiej. Teren ten ma klimat i pozytywną tajemniczą energię, zapewne dlatego młodzież tak chętnie tam się spotykała.

Niniejszy wydruk nie stanowi dokumentu w rozumieniu przepisów prawa.
Wydrukowano w serwisie szydlowo.e-mapa.net dnia 2021-10-31 20:53:09

strona 1

Ryc. 49. Leżenica. Lokalizacja wybranej przestrzeni publicznej
(gmina: Szydłowo, obręb: LEŻENICA; ident.: 301906 2.0080.120 i 301906 2.0080.119)

Źródło: System Informacji Przestrzennej gminy Szydłowo, podkład ortofotomapa (<https://szydlowo.e-mapa.net/>).

Tabela 5. Ocena przestrzeni publicznej w miejscowości Leżenica (działki nr 119 i 120 oceniane jako całość) w oparciu o narzędzie dyferencjału semantycznego. Do tabeli wprowadzono końcowe oceny wynikające z badania socjologicznego

Wartość wyznacznika oceny jakościowej: 1 oznacza niską wartość (negatywna wartość), a 5 bardzo wysoką (pozytywna wartość)

Kryteria oceny	Wyznaczniki oceny jakościowej	Wartość wyznacznika oceny
funkcjonalność	– możliwość odpoczynku	1
	– możliwość schronienia	1
	– możliwość poruszania się i komunikacji (dostępność komunikacyjna)	1
	– możliwość aktywności pozadomowej (place zabaw, ciągi piesze)	1
	– występowanie miejsc zgromadzeń (ulice i place)	1
praktyczność	– dobre warunki (oświetlenie, przewietrzanie, nasłonecznienie)	1
	– dobre wyposażenie w sieć infrastruktury technicznej	2
	– szybki dostęp do terenów zieleni i rekreacji, wypoczynku	4
	– szybki dostęp do usług	3
	– prawidłowy (niekolizyjny) przebieg dróg i ścieżek	4
	– dobry dostęp do elementów małej architektury (ławek, kublów na śmieci)	1
	– fizyczny układ przestrzenny elementów ułatwiający kontakt społeczny	1
	– ergonomiczność elementów zagospodarowania	1
	– poprawne właściwości środowiska (brak zanieczyszczeń, brak hałasu)	3
	– istnienie miejsc do chodzenia, stania i siedzenia	1
	– możliwość swobodnego poruszania się osób starszych, niepełnosprawnych i dzieci	1
niezawodność	– stan techniczny urządzeń, obiektów, elementów zagospodarowania	1
trwałość	– okres zachowania cech użytkowych przez elementy zagospodarowania przestrzennego	1
bezpieczeństwo	– poczucie przynależności społecznej	1
	– poczucie przynależności do miejsca	1
	– poczucie bezpieczeństwa publicznego	1
	– istnienie miejsc, które gromadzą, integrują, zapraszają	4
czytelność	– łatwość orientacji w terenie	3
	– jedność kompozycji przestrzennej i jej wewnętrzna zgodność	1
	– istnienie systemu symboli i zrozumiałych znaków informacyjnych (tablice informacyjne)	1
estetyczność	– odpowiednia skala architektoniczna (ludzka)	1
	– umiarkowana i łagodna kolorystyka	1
	– czystość	1
	– właściwe proporcje	1
	– zachowanie rytmu	1
wrażliwość	– odczucia i emocje związane z pobytem w przestrzeni	4
	– wrażenia wynikające z użytkowania dóbr zlokalizowanych w przestrzeni	1

Nowy Dwór (jedna przestrzeń publiczna)

Wieś zlokalizowana w południowo-zachodniej części gminy Szydłowo. Założona została w 1560 r. jako folwark starościński przynależny do Skrzatusza. To typ ulicówki. Zabudowa historyczna skupiona w części środkowej i południowej miejscowości. Nowa zabudowa zlokalizowana jest we wschodniej i zachodniej stronie wsi. Pod koniec XIX w. powstał tu pałacyk z parkiem, który przetrwał do dziś. Powojenna historia Nowego Dworu kojarzy się mieszkańcom głównie z zakładem rolnym PGR, który został utworzony na bazie majątku. Zakład zajmował się produkcją roślinną i zwierzęcą, głównie jałowizny i trzody chlewnej. W Nowym Dworze była też mieszalnia pasz obsługująca kilka innych zakładów. Gdy przybywało mieszkańców, wybudowano kilka bloków. Obok PGR we wsi funkcjonowały indywidualne gospodarstwa rolne. Mieszkańcy chętnie podejmują wspólne

przedsięwzięcia. Największym była budowa kaplicy pw. Świętego Józefa z domem przedpogrzebowym i urządzenie cmentarza na terenie dawnego cmentarza poewangelickiego. Obecnie aktywność mieszkańców skupia się wokół aranżacji przestrzeni społecznej, pozwalającej na aktywność ruchową i odpoczynek bierny.

Terenem przeznaczonym na cele społeczne w Nowym Dworze jest działka nr 19/2 zlokalizowana w północnej części miejscowości. Obecnie jest ona trawiasta i funkcjonalnie podzielona. Znajduje się tam boisko do gry w piłkę nożną, boisko do siatkówki, miejsce na ognisko oraz strefa, gdzie mieszkańcy składują stare maszyny i urządzenia rolnicze, która miałyby pełnić funkcję swoistego „muzeum”. Od południowej strony krajobraz zamyka ściana drzew. W tej części mieszkańcy chcieliby w przyszłości urządzić teren do paintballa.

Szydłowo - System Informacji Przestrzennej
skala 1 : 1000

Niniejszy wydruk nie stanowi dokumentu w rozumieniu przepisów prawa.
Wydrukowano w serwisie szydlowo.e-mapa.net dnia 2021-10-31 21:02:14

strona 1

Ryc. 50. Nowy Dwór. Lokalizacja wybranej przestrzeni publicznej
(gmina: Szydłowo, obręb: NOWY DWÓR; ident.: 301906 2.0081.19/3)

Źródło: System Informacji Przestrzennej gminy Szydłowo, podkład ortofotomapa (<https://szydlowo.e-mapa.net/>).

Tabela 6. Ocena przestrzeni publicznej w miejscowości Nowy Dwór (działka nr 19/3) w oparciu o narzędzie dyferencjału semantycznego. Do tabeli wprowadzono końcowe oceny wynikające z badania socjologicznego

Wartość wyznacznika oceny jakościowej: 1 oznacza niską wartość (negatywna wartość), a 5 bardzo wysoką (pozytywna wartość)

Kryteria oceny	Wyznaczniki oceny jakościowej	Wartość wyznacznika oceny
funkcjonalność	– możliwość odpoczynku	3
	– możliwość schronienia	1
	– możliwość poruszania się i komunikacji (dostępność komunikacyjna)	3
	– możliwość aktywności pozadomowej (place zabaw, ciągi piesze)	3
	– występowanie miejsc zgromadzeń (ulice i place)	3
praktyczność	– dobre warunki (oświetlenie, przewietrzanie, nasłonecznienie)	4
	– dobre wyposażenie w sieć infrastruktury technicznej	2
	– szybki dostęp do terenów zieleni i rekreacji, wypoczynku	4
	– szybki dostęp do usług	1
	– prawidłowy (niekolizyjny) przebieg dróg i ścieżek	2
	– dobry dostęp do elementów małej architektury (ławek, kubłów na śmieci)	1
	– fizyczny układ przestrzenny elementów ułatwiający kontakt społeczny	2
	– ergonomiczność elementów zagospodarowania	2
	– poprawne właściwości środowiska (brak zanieczyszczeń, brak hałasu)	4
	– istnienie miejsc do chodzenia, stania i siedzenia	3
	– możliwość swobodnego poruszania się osób starszych, niepełnosprawnych i dzieci	1
niezawodność	– stan techniczny urządzeń, obiektów, elementów zagospodarowania	1
trwałość	– okres zachowania cech użytkowych przez elementy zagospodarowania przestrzennego	1
bezpieczeństwo	– poczucie przynależności społecznej	3
	– poczucie przynależności do miejsca	4
	– poczucie bezpieczeństwa publicznego	3
	– istnienie miejsc, które gromadzą, integrują, zapraszają	4
czytelność	– łatwość orientacji w terenie	4
	– jedność kompozycji przestrzennej i jej wewnętrzna zgodność	1
	– istnienie systemu symboli i zrozumiałych znaków informacyjnych (tablice informacyjne)	1
estetyczność	– odpowiednia skala architektoniczna (ludzka)	3
	– umiarkowana i łagodna kolorystyka	3
	– czystość	3
	– właściwe proporcje	3
	– zachowanie rytmu	1
wrażeniowość	– odczucia i emocje związane z pobytem w przestrzeni	4
	– wrażenia wynikające z użytkowania dóbr zlokalizowanych w przestrzeni	4

Ocena jakościowa omawianej przestrzeni za pomocą dyferencjału semantycznego wykazała konieczność poprawy funkcjonalności terenu (wprowadzenie miejsc do siedzenia oraz służących za schronienie, budowa dróg wewnętrznych połączonych z placami oraz aranżacja wnętrza obiektami małej architektury ułatwiającymi aktywność mieszkańców), dokonania uzupełnień w celu poprawienia praktyczności terenu (wprowadzenie elementów zagospodarowania, które umożliwią kontakt społeczny

i użytkowanie tej przestrzeni przez osoby starsze i niepełnosprawne). Należy tę nową działkę wyposażyć w elementy małej architektury (ławki, kubły na śmieci) oraz zapewnić mieszkańcom w nowo projektowanej przestrzeni dobry stan techniczny urządzeń, obiektów, elementów zagospodarowania, poczucie bezpieczeństwa. Nowo powstała przestrzeń musi być czytelna dla użytkowników i łatwa w poruszaniu się. Ważne, aby spełniała potrzeby różnych grup wiekowych.

Pluty (jedna przestrzeń publiczna)

Wieś zlokalizowana w centralnej części gminy Szydłowo. Oparta jest ona na prostym układzie komunikacyjnym. Układ dróg tworzy kwartały zabudowy mieszkaniowo-gospodarczej. Zabudowania wiejskie i miejskie, dużo dysonansów. Sporo zabudowań wielorodzinnych. Wieś jest zwarta, ale nie ma jednoznacznie centralnego miejsca.

Terenem przeznaczonym na cele społeczne w miejscowości Pluty jest działka nr 34/29. Ta niewielka działka sąsiaduje z zabudowaniami o charakterze

wielorodzinnym i obecnie stanowi nieużytek. Dojazd do niej jest zapewniony od strony wschodniej i zachodniej.

Ocena jakościowa omawianej przestrzeni za pomocą dyferencjału semantycznego wskazała na konieczność zmian we wszystkich sferach. To teren, który mieszkańcy pozyskali i chcieliby, aby powstało tam miejsce integracji społecznej dla ludzi z różnych grup wiekowych. Obecnie to nieużytek, na którym są dwie zardzewiałe bramki (bez oprzyrządowania) i dwie ławki.

Szydłowo - System Informacji Przestrzennej
skala 1 : 500

Niniejszy wydruk nie stanowi dokumentu w rozumieniu przepisów prawa.
Wydrukowano w serwisie szydlowo.e-mapa.net dnia 2021-10-31 22:54:58

strona 1

Ryc. 51. Pluty. Lokalizacja wybranej przestrzeni publicznej
(gmina: Szydłowo, obręb: KLĘŚNIK; ident.: 301906 2.0071.34/29)

Źródło: System Informacji Przestrzennej gminy Szydłowo, podkład ortofotomapa (<https://szydlowo.e-mapa.net/>).

Tabela 7. Ocena przestrzeni publicznej w miejscowości Pluty (działki nr 34/29) w oparciu o narzędzie dyferencjału semantycznego. Do tabeli wprowadzono końcowe oceny wynikające z badania socjologicznego

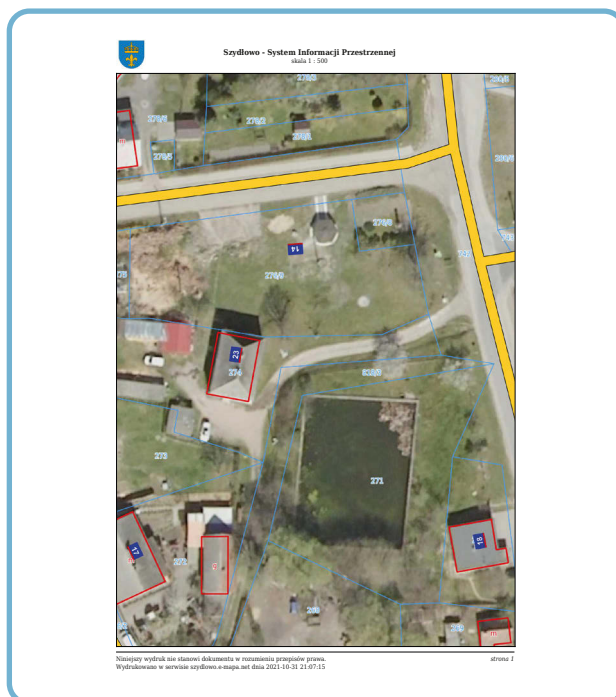
Wartość wyznacznika oceny jakościowej: 1 oznacza niską wartość (negatywna wartość), a 5 bardzo wysoką (pozytywna wartość)

Kryteria oceny	Wyznaczniki oceny jakościowej	Wartość wyznacznika oceny
funkcjonalność	– możliwość odpoczynku	1
	– możliwość schronienia	1
	– możliwość poruszania się i komunikacji (dostępność komunikacyjna)	3
	– możliwość aktywności pozadomowej (place zabaw, ciągi piesze)	1
	– występowanie miejsc zgromadzeń (ulice i place)	1
praktyczność	– dobre warunki (oświetlenie, przewietrzanie, nasłonecznienie)	1
	– dobre wyposażenie w sieć infrastruktury technicznej	1
	– szybki dostęp do terenów zieleni i rekreacji, wypoczynku	1
	– szybki dostęp do usług	1
	– prawidłowy (niekolizyjny) przebieg dróg i ścieżek	1
	– dobry dostęp do elementów małej architektury (ławek, kubłów na śmieci)	1
	– fizyczny układ przestrzenny elementów ułatwiający kontakt społeczny	1
	– ergonomiczność elementów zagospodarowania	1
	– poprawne właściwości środowiska (brak zanieczyszczeń, brak hałasu)	1
	– istnienie miejsc do chodzenia, stania i siedzenia	1
	– możliwość swobodnego poruszania się osób starszych, niepełnosprawnych i dzieci	1
	niezawodność	– stan techniczny urządzeń, obiektów, elementów zagospodarowania
trwałość	– okres zachowania cech użytkowych przez elementy zagospodarowania przestrzennego	1
bezpieczeństwo	– poczucie przynależności społecznej	1
	– poczucie przynależności do miejsca	3
	– poczucie bezpieczeństwa publicznego	1
	– istnienie miejsc, które gromadzą, integrują, zapraszają	1
czytelność	– łatwość orientacji w terenie	2
	– jedność kompozycji przestrzennej i jej wewnętrzna zgodność	1
	– istnienie systemu symboli i zrozumiałych znaków informacyjnych (tablice informacyjne)	1
estetyczność	– odpowiednia skala architektoniczna (ludzka)	1
	– umiarkowana i łagodna kolorystyka	1
	– czystość	1
	– właściwe proporcje	1
	– zachowanie rytmu	1
wrażliwość	– odczucia i emocje związane z pobytem w przestrzeni	2
	– wrażenia wynikające z użytkowania dóbr zlokalizowanych w przestrzeni	2

Róża Wielka (dwie przestrzenie publiczne)

Wieś zlokalizowana w południowo-zachodniej części gminy Szydłowo, oparta na wrzecionowym układzie komunikacyjnym. Układ dróg tworzy kwartały zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i wielorodzinnej. Wieś jest zwarta i ma jednoznaczne centralne miejsce. Znajduje się ono w środkowej części miejscowości, w pobliżu kościoła, przy skrzyżowaniu dróg wylotowych ze wsi. To wieś z charakterem, bowiem mieszkańcy dążą do aranżacji przestrzeni tematycznej „różanej wsi”. Zabudowa zwarta, skupiona wzdłuż ciągów komunikacyjnych. Środek wrzeciona wypełniają usługi (kościół, dom pomocy społecznej, sklep, straż pożarna).

W Róży Wielkiej na cele społeczne przeznaczone są trzy działki: 271, 276/9 i 280/6, zlokalizowane w centrum w pobliżu przystanków autobusowych. Dwie z nich – nr 271 i 276/9 – tworzą jedną przestrzeń.

Szydłowo - System Informacji Przestrzennej
skala 1 : 500

Niniejszy wydruk nie stanowi dokumentu w rozumieniu przepisów prawa.
Wydrukowano w serwisie szydlowo.e-mapa.net dnia 2021-10-31 21:05:42

strona 1

Ryc. 52. Róża Wielka. Lokalizacja wybranej przestrzeni publicznej

(gmina: Szydłowo, obręb: RÓŻA WIELKA; ident.: 301906 2.0086.276/9, 301906 2.0086.280/6 i 301906 2.0086.271)

Źródło: System Informacji Przestrzennej gminy Szydłowo, podkład ortofotomapa (<https://szydlowo.e-mapa.net/>).

Tabela 8. Ocena przestrzeni publicznej w miejscowości Róża Wielka (nr 271, 276/9 i 280/6) w oparciu o narzędzie dyferencjału semantycznego. Do tabeli wprowadzono końcowe oceny wynikające z badania socjologicznego

Wartość wyznacznika oceny jakościowej: 1 oznacza niską wartość (negatywna wartość), a 5 bardzo wysoką (pozytywna wartość)

Kryteria oceny	Wyznaczniki oceny jakościowej	Wartość wyznacznika oceny			
		276/9	271	280/6	
funkcjonalność	– możliwość odpoczynku	4	1	4	
	– możliwość schronienia	4	1	1	
	– możliwość poruszania się i komunikacji (dostępność komunikacyjna)	4	1	4	
	– możliwość aktywności pozadomowej (place zabaw, ciągi pieszce)	4	1	2	
	– występowanie miejsc zgromadzeń (ulice i place)	4	1	3	
praktyczność	– dobre warunki (oświetlenie, przewietrzanie, nasłonecznienie)	4	2	4	
	– dobre wyposażenie w sieć infrastruktury technicznej	4	3	4	
	– szybki dostęp do terenów zieleni i rekreacji, wypoczynku	4	3	4	
	– szybki dostęp do usług	3	2	3	
	– prawidłowy (niekolizyjny) przebieg dróg i ścieżek	4	4	4	
	– dobry dostęp do elementów małej architektury (ławek, kubbów na śmieci)	3	1	4	
	– fizyczny układ przestrzenny elementów ułatwiający kontakt społeczny	3	1	3	
	– ergonomiczność elementów zagospodarowania	3	1	2	
	– poprawne właściwości środowiska (brak zanieczyszczeń, brak hałasu)	3	1	3	
	– istnienie miejsc do chodzenia, stania i siedzenia	3	1	4	
	– możliwość swobodnego poruszania się osób starszych, niepełnosprawnych i dzieci	1	1	3	
	niezawodność	– stan techniczny urządzeń, obiektów, elementów zagospodarowania	1	3	3
	trwałość	– okres zachowania cech użytkowych przez elementy zagospodarowania przestrzennego	1	3	3
bezpieczeństwo	– poczucie przynależności społecznej	1	4	3	
	– poczucie przynależności do miejsca	3	4	3	
	– poczucie bezpieczeństwa publicznego	1	4	3	
	– istnienie miejsc, które gromadzą, integrują, zapraszają	1	4	3	
czytelność	– łatwość orientacji w terenie	3	4	4	
	– jedność kompozycji przestrzennej i jej wewnętrzna zgodność	1	1	1	
	– istnienie systemu symboli i zrozumiałych znaków informacyjnych (tablice informacyjne)	1	1	1	
estetyczność	– odpowiednia skala architektoniczna (ludzka)	3	3	3	
	– umiarkowana i łagodna kolorystyka	2	2	2	
	– czystość	1	3	3	
	– właściwe proporcje	2	3	2	
	– zachowanie rytmu	2	1	2	
wrażliwość	– odczucia i emocje związane z pobytem w przestrzeni	1	3	2	
	– wrażenia wynikające z użytkowania dóbr zlokalizowanych w przestrzeni	1	3	2	

Droga dojazdowa do budynku mieszkalnego oddzielająca obie działki nie jest funkcjonalną przeszkodą, lecz stanowi łącznik między przestrzeniami. Na pierwszym z wymienionych terenów znajdują się zadrzewienia, powierzchnia pokryta trawą i zbiornik ppoż. w bardzo złym stanie technicznym i estetycznym. Na drugim obszarze (276/9) stoi wiata, jest parking o naturalnym podłożu na 5 stanowisk, a w sąsiedztwie kapliczka. Na trzecim terenie mieszkańcy

zaaranżowali przestrzeń, która miałaby stać się wizytówką wsi. Odremontowali wiatę przystankową, położyli chodnik łączący ów przystanek z wielorodzinnym budynkiem znajdującym się w sąsiedztwie, posadzili róże, które mają stać się zaczątkiem i inspiracją do „bycia wsią tematyczną”.

Ocena jakościowa omawianej przestrzeni za pomocą dyferencjału semantycznego wskazuje na konieczność zmian szczególnie w sferze czytelności,

estetyczności i wrażeniowości. Zlokalizowany na działce nr 276/9 basen ppoż. wymaga działań remontowych i porządkowych w południowej jego części, natomiast na sąsiadującym terenie konieczna jest zmiana organizacji przestrzeni, zwłaszcza że zdaniem

mieszkańców ma tam powstać ogród różany i miejsce spotkań. Przestrzeń o numerze 280/6 jest słaba wizualnie. Wymaga konsekwentnych działań mieszkańców, by stała się miejscem reprezentatywnym.

Skrzatusz (dwie przestrzenie publiczne)

Wieś zlokalizowana w zachodniej części gminy Szydłowo. Oparta jest na prostym układzie komunikacyjnym. Układ dróg tworzy kwartały zabudowy mieszkaniowo-gospodarczej. Zabudowania wiejskie i miejskie, dużo dysonansów. Sporo zabudowań wielorodzinnych. Wieś nie ma jednoznacznie funkcjonalnego centrum. Zabudowa jest na ogół zwarta z widoczną i dość dobrze zachowaną strukturą zabudowań historycznych (budynków mieszkalnych oraz gospodarczych). W części historycznej proporcje wnętrza, czyli stosunek podłogi do jego ścian (szerokości ulic i wysokości budynków), są bardzo właściwe, zachowane w skali człowieka, wyzwajające pozytywne odczucia użytkowników przestrzeni. Elementem, który nadaje formę i sytuuje wieś, jest oś komunikacyjna zachód-wschód biegnąca od

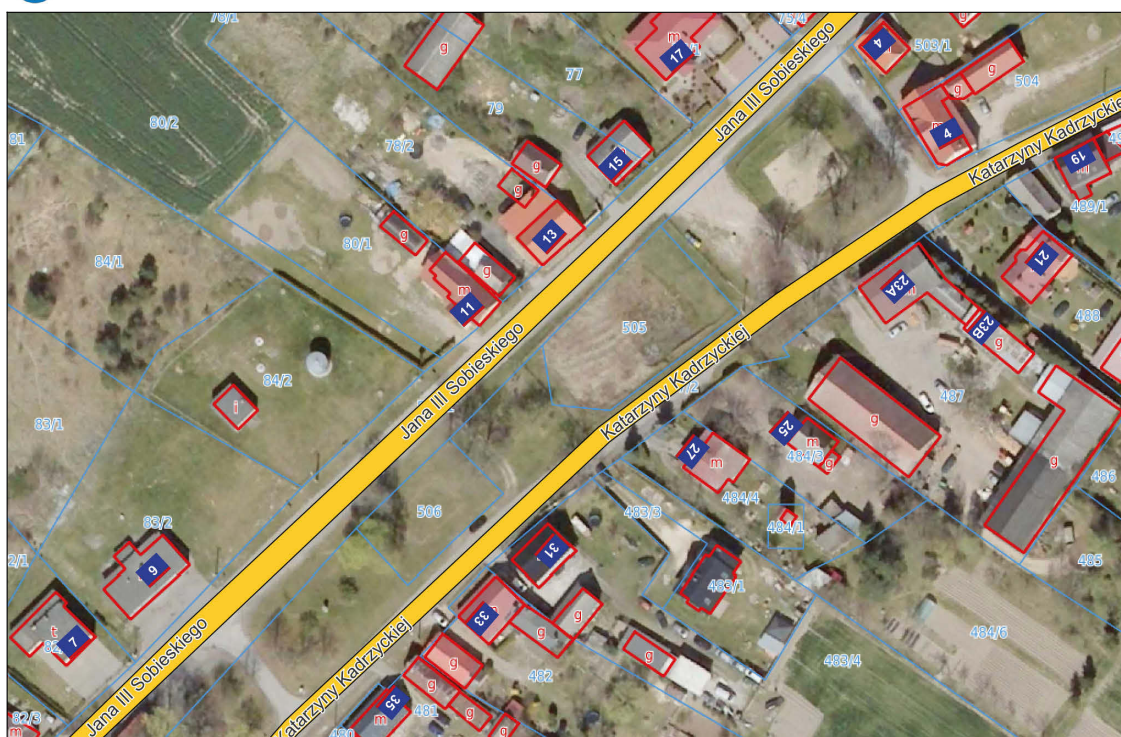
sanktuarium do jeziora. Wodny element zagospodarowania wraz z zielenią towarzyszącą tworzy obszar ekologiczny, istotny dla zachowania wartości środowiskowych i krajobrazowych.

Walorem jest tu układ ruralistyczny. Ta historyczna część wsi tworzy jedno wyróżniające się i bardzo czytelne wnętrze ruralistyczne z domami po obu stronach, ściany budynków mają przeważnie dwa okna, wejścia do domu nie są widoczne z ulicy. Rozwój wsi następuje głównie w kierunku północnym i południowym, rozchylając się delikatnie na wschód i zachód. W ten sposób pierwotny układ ruralistyczny wsi zostaje zachwiany i przybiera formę wielodrożnicy.

W obrębie wsi można zdefiniować głównie wyróżniki materialne (obiekty zabytkowe – sanktuarium, kształt wsi zgodny z pierwotnym układem lokacyjnym, sposób zabudowy). Niestety historyczna część wsi została przekształcona w wyniku

Szydłowo - System Informacji Przestrzennej
skala 1 : 1000

Niniejszy wydruk nie stanowi dokumentu w rozumieniu przepisów prawa.
Wydrukowano w serwisie szydlowo.e-mapa.net dnia 2021-10-31 21:22:37

strona 1

Ryc. 53. Skrzatusz. Lokalizacja wybranej przestrzeni publicznej (gmina: Szydłowo, obręb: SKRZATUSZ; ident.: 301906 2.0072.505, 301906 2.0072.506, 301906 2.0072.507/2)

Źródło: System Informacji Przestrzennej gminy Szydłowo, podkład ortofotomapa (<https://szydlowo.e-mapa.net/>).

Niniejszy wydruk nie stanowi dokumentu w rozumieniu przepisów prawa.
Wydrukowano w serwisie szydlowo.e-mapa.net dnia 2021-10-31 21:20:11 strona 1

Ryc. 54. Skrzatusz. Lokalizacja wybranej przestrzeni publicznej (gmina: Szydłowo, obręb: SKRZATUSZ; ident.: 301906 2.0072.117/1, 301906 2.0072.118/1)

Źródło: System Informacji Przestrzennej gminy Szydłowo, podkład ortofotomapa (<https://szydlowo.e-mapa.net/>).

nowych inwestycji budowlanych. Nowo powstałe domy nie korespondują z historycznymi. Zaniedbany został teren zieleni tworzący oś kompozycyjną miejscowości.

Na cele społeczne w miejscowości Skrzatusz przeznaczone są dwa obszary. Pierwszy zlokalizowany w historycznej części wsi obejmuje działki

o numerach: 505, 506, 507/2. Obecnie teren jest bardzo zaniedbany i nie stanowi strefy wejściowej do sanktuarium. Znajduje się tam trawnik i nieliczne drzewa i krzewy. Drugi zlokalizowany jest w południowej części miejscowości, w pobliżu jeziora, na działkach nr 117/1 i 118/1. Jest to przestrzeń publiczna, która pełni rolę placu pozwalającego na aktywność podczas festynów, zorganizowanych spotkań, koncertów. Teren jest zadbane i z widocznymi śladami bytności mieszkańców. Jest na nim boisko do piłki siatkowej, altany. Brakuje jednak miejsca do integrowania się lokalnych mieszkańców. Można zauważyć dużą potrzebę stworzenia takiej przestrzeni, ponieważ na terenie znajduje się niewielkie miejsce, w którym rozpalane jest ognisko. Brakuje również elementów małej architektury.

Ocena jakościowa omawianej przestrzeni za pomocą dyferencjału semantycznego (działki nr 505, 506, 507/2) wskazała na konieczność zmian we wszystkich sferach. To teren wymagający przekształceń funkcjonalnych, porządkowych, estetycznych. Konieczna jest współpraca pomiędzy mieszkańcami a samorządem lokalnym, bowiem przestrzeń ta jest bardzo negatywną w odbiorze strefą wejściową do sanktuarium. Mogłaby zaś stać się strefą pełną życia, handlu, rekreacji, wyzwalającą pozytywne odczucia estetyczne.

Ocena jakościowa obszaru drugiego (działki nr 117/1 i 118/1) wykazała starania w zakresie aranżacji tego fragmentu wsi. Dobra lokalizacja, duża powierzchnia omawianego miejsca, inicjatywy sołtysa na rzecz organizacji wiejskich festynów, imprez czy koncertów – wszystko to sprawia, że teren ten nabrał znaczenia dla mieszkańców. Wymaga jednak uporządkowania funkcjonalnego i niewielkich inwestycji.

Tabela 9. Ocena przestrzeni publicznej w miejscowości Skrzatusz (działki nr 505, 506, 507/2) w oparciu o narzędzie dyferencjału semantycznego. Do tabeli wprowadzono końcowe oceny wynikające z badania socjologicznego

Wartość wyznacznika oceny jakościowej: 1 oznacza niską wartość (negatywna wartość), a 5 bardzo wysoką (pozytywna wartość)

Kryteria oceny	Wyznaczniki oceny jakościowej	Wartość wyznacznika oceny	
		505, 506, 507/2	117/1, 118/1
funkcjonalność	– możliwość odpoczynku	1	3
	– możliwość schronienia	1	3
	– możliwość poruszania się i komunikacji (dostępność komunikacyjna)	1	4
	– możliwość aktywności pozadomowej (place zabaw, ciągi piesze)	1	4
	– występowanie miejsc zgromadzeń (ulice i place)	1	4
praktyczność	– dobre warunki (oświetlenie, przewietrzanie, nasłonecznienie)	1	4
	– dobre wyposażenie w sieć infrastruktury technicznej	1	3
	– szybki dostęp do terenów zieleni i rekreacji, wypoczynku	2	4
	– szybki dostęp do usług	1	2
	– prawidłowy (niekolizyjny) przebieg dróg i ścieżek	1	3
	– dobry dostęp do elementów małej architektury (ławek, kublów na śmieci)	1	3
	– fizyczny układ przestrzenny elementów ułatwiający kontakt społeczny	1	3
	– ergonomiczność elementów zagospodarowania	1	2
	– poprawne właściwości środowiska (brak zanieczyszczeń, brak hałasu)	1	3
	– istnienie miejsc do chodzenia, stania i siedzenia	1	2
– możliwość swobodnego poruszania się osób starszych, niepełnosprawnych i dzieci	1	1	
niezawodność	– stan techniczny urządzeń, obiektów, elementów zagospodarowania	1	1
trwałość	– okres zachowania cech użytkowych przez elementy zagospodarowania przestrzennego	1	1
bezpieczeństwo	– poczucie przynależności społecznej	1	2
	– poczucie przynależności do miejsca	1	3
	– poczucie bezpieczeństwa publicznego	1	3
	– istnienie miejsc, które gromadzą, integrują, zapraszają	1	4
czytelność	– łatwość orientacji w terenie	3	4
	– jedność kompozycji przestrzennej i jej wewnętrzna zgodność	3	2
	– istnienie systemu symboli i zrozumiałych znaków informacyjnych (tablice informacyjne)	1	1
estetyczność	– odpowiednia skala architektoniczna (ludzka)	4	1
	– umiarkowana i łagodna kolorystyka	2	3
	– czystość	1	3
	– właściwe proporcje	3	3
	– zachowanie rytmu	1	3
wrażliwość	– odczucia i emocje związane z pobytem w przestrzeni	1	4
	– wrażenia wynikające z użytkowania dóbr zlokalizowanych w przestrzeni	1	3

Stara Łubianka (jedna przestrzeń publiczna)

Wieś zlokalizowana w północno-wschodniej części gminy Szydłowo. Ma układ wielodrożnicy i stanowi ośrodek hierarchicznie ważny, z którym ludzie się identyfikują, są aktywni, dbają o przestrzeń wspólną. Wieś ta z czasem może stać się konkurencyjna dla Szydłowa jako administracyjnego centrum gminy. Miejscowość jest dość zwarta, zabudowania zlokalizowane są wzdłuż dróg, brak publicznego centrum wsi w postaci rynku. Teren z dużą różnorodnością zieleni, ulice czyste, posesje zadbane, ludzie otwarci i przyjaźni dla nowo przybyłych.

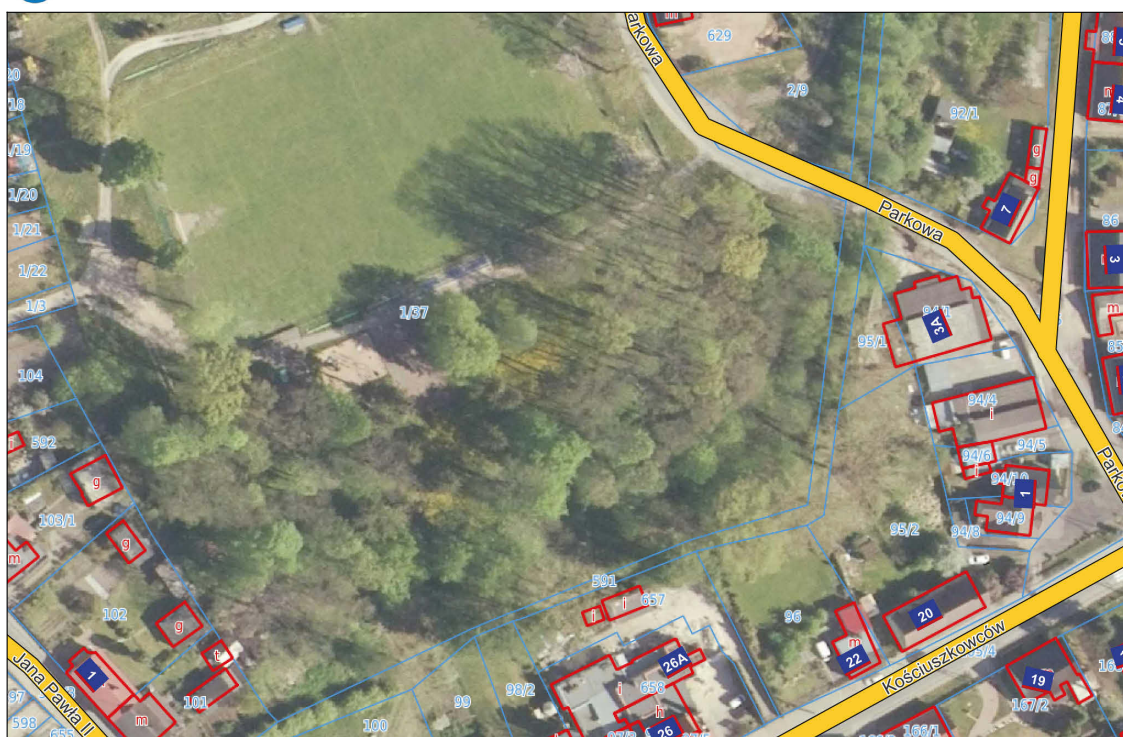
Na cele społeczne w miejscowości Stara Łubianka przeznaczona jest działka nr 1/37. Ten teren

sportowo-rekreacyjny skupia różne grupy wiekowe, bowiem sposób zagospodarowania spełnia potrzeby szerszej grupy mieszkańców.

Ocena jakościowa omawianej przestrzeni za pomocą dyferencjału semantycznego wykazała, że to działka bardzo dobrze zagospodarowana, pełniąc funkcje sportowo-rekreacyjne. Może niektóre elementy zagospodarowania wymagałyby już remontu, jednak funkcjonalnie to obszar o przemyślanym układzie i rozmieszczeniu elementów zagospodarowania. Jedynie w części wschodniej znajduje się teren niezagospodarowany (trawnik wśród drzew). To idealne miejsce na skatepark. Potrzeby w tym zakresie artykułował każdy uczeń tamtejszej szkoły.

Szydłowo - System Informacji Przestrzennej
skala 1 : 1000

Niniejszy wydruk nie stanowi dokumentu w rozumieniu przepisów prawa.
Wydrukowano w serwisie szydlowo.e-mapa.net dnia 2021-10-31 21:44:44

strona 1

Ryc. 55. Stara Łubianka. Lokalizacja wybranej przestrzeni publicznej
(gmina: Szydłowo, obręb: STARA ŁUBIANKA; ident.: 301906 2.0068.1/37)

Źródło: System Informacji Przestrzennej gminy Szydłowo, podkład ortofotomapa (<https://szydlowo.e-mapa.net/>).

Tabela 10. Ocena przestrzeni publicznej w miejscowości Stara Łubianka (działka nr 1/37) w oparciu o narzędzie dyferencjału semantycznego. Do tabeli wprowadzono końcowe oceny wynikające z badania socjologicznego

Wartość wyznacznika oceny jakościowej: 1 oznacza niską wartość (negatywna wartość), a 5 bardzo wysoką (pozytywna wartość)

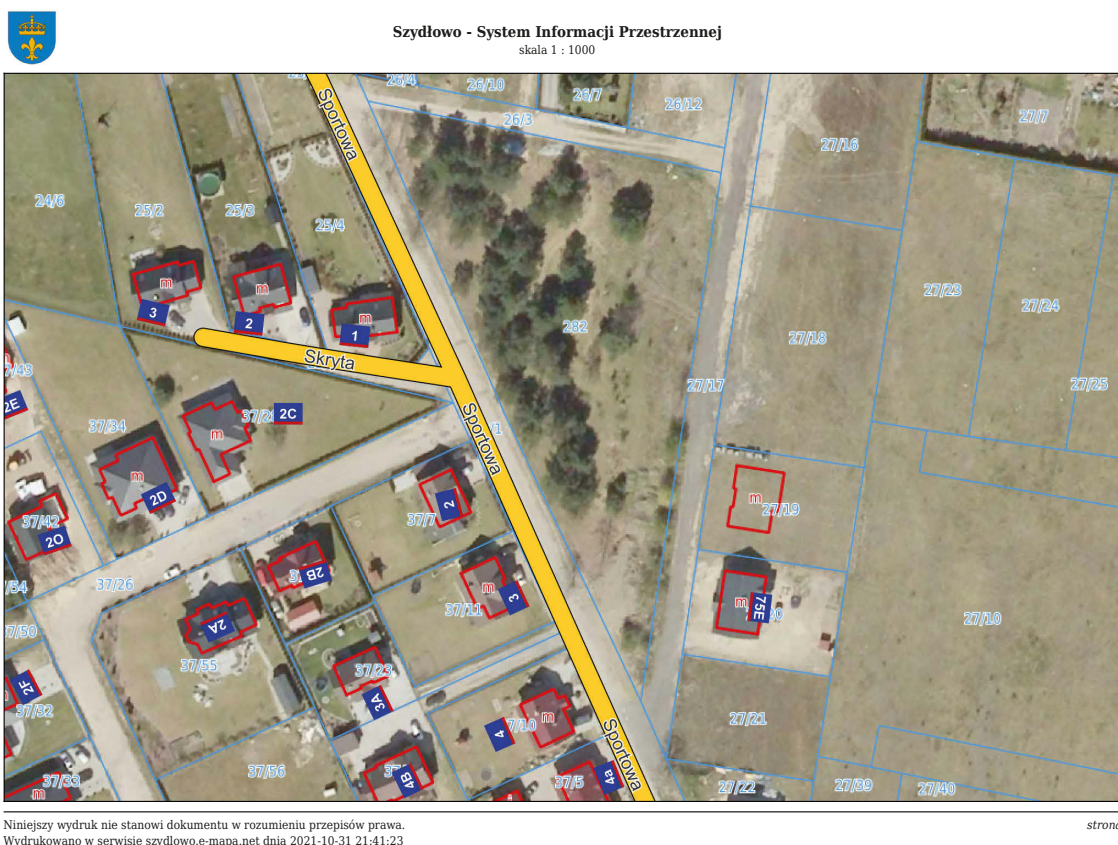
Kryteria oceny	Wyznaczniki oceny jakościowej	Wartość wyznacznika oceny
funkcjonalność	– możliwość odpoczynku	5
	– możliwość schronienia	5
	– możliwość poruszania się i komunikacji (dostępność komunikacyjna)	5
	– możliwość aktywności pozadomowej (place zabaw, ciągi piesze)	5
	– występowanie miejsc zgromadzeń (ulice i place)	5
praktyczność	– dobre warunki (oświetlenie, przewietrzanie, nasłonecznienie)	4
	– dobre wyposażenie w sieć infrastruktury technicznej	5
	– szybki dostęp do terenów zieleni i rekreacji, wypoczynku	5
	– szybki dostęp do usług	2
	– prawidłowy (niekolizyjny) przebieg dróg i ścieżek	5
	– dobry dostęp do elementów małej architektury (ławek, kublów na śmieci)	5
	– fizyczny układ przestrzenny elementów ułatwiający kontakt społeczny	5
	– ergonomiczność elementów zagospodarowania	5
	– poprawne właściwości środowiska (brak zanieczyszczeń, brak hałasu)	5
	– istnienie miejsc do chodzenia, stania i siedzenia	5
	– możliwość swobodnego poruszania się osób starszych, niepełnosprawnych i dzieci	3
niezawodność	– stan techniczny urządzeń, obiektów, elementów zagospodarowania	3
trwałość	– okres zachowania cech użytkowych przez elementy zagospodarowania przestrzennego	3
bezpieczeństwo	– poczucie przynależności społecznej	4
	– poczucie przynależności do miejsca	5
	– poczucie bezpieczeństwa publicznego	5
	– istnienie miejsc, które gromadzą, integrują, zapraszają	5
czytelność	– łatwość orientacji w terenie	5
	– jedność kompozycji przestrzennej i jej wewnętrzna zgodność	4
	– istnienie systemu symboli i zrozumiałych znaków informacyjnych (tablice informacyjne)	4
estetyczność	– odpowiednia skala architektoniczna (ludzka)	5
	– umiarkowana i łagodna kolorystyka	4
	– czystość	3
	– właściwe proporcje	4
	– zachowanie rytmu	3
wrażliwość	– odczucia i emocje związane z pobytem w przestrzeni	5
	– wrażenia wynikające z użytkowania dóbr zlokalizowanych w przestrzeni	5

Szydłowo (jedna przestrzeń publiczna)

Wieś stanowiąca administracyjne i funkcjonalne centrum gminy. Oparta jest na prostym układzie komunikacyjnym, bowiem jej kształt i rozwój zabudowy mieszkaniowej oraz aktywności gospodarczej opiera się na bliskości drogi wojewódzkiej nr 179. Układ dróg uzupełniających tworzy kwartały zabudowy mieszkaniowo-gospodarczej. Widoczne są zabudowania wiejskie i miejskie, dużo dysonansów. Sporo zabudowań wielorodzinnych. Wieś jest zwarta, ale nie ma jednoznacznie centralnego miejsca.

W miejscowości Szydłowo na cele społeczne przeznaczona jest działka nr 282. Ten trójkątny fragment terenu ma pełnić rolę przestrzeni wspólnej dla mieszkańców osiedla mieszkaniowego.

Ocena jakościowa omawianej przestrzeni za pomocą dyferencjału semantycznego wskazała na konieczność zmian we wszystkich sferach. To teren, który mieszkańcy pozyskali i chcieliby, aby powstało tam miejsce integracji społecznej dla ludzi z różnych grup wiekowych. Obecnie to nieużytek z dużą ilością zieleni (samosiejek).

Ryc. 56. Szydłowo. Lokalizacja wybranej przestrzeni publicznej (gmina: Szydłowo, obręb: SZYDŁOWO; ident.: 301906 2.0074.282)

Źródło: System Informacji Przestrzennej gminy Szydłowo, podkład ortofotomapa (<https://szydlowo.e-mapa.net/>).

Tabela 11. Ocena przestrzeni publicznej w miejscowości Szydłowo (działka nr 282) w oparciu o narzędzie dyferencjału semantycznego. Do tabeli wprowadzono końcowe oceny wynikające z badania socjologicznego

Wartość wyznacznika oceny jakościowej: 1 oznacza niską wartość (negatywna wartość), a 5 bardzo wysoką (pozytywna wartość)

Kryteria oceny	Wyznaczniki oceny jakościowej	Wartość wyznacznika oceny
funkcjonalność	– możliwość odpoczynku	1
	– możliwość schronienia	1
	– możliwość poruszania się i komunikacji (dostępność komunikacyjna)	1
	– możliwość aktywności pozadomowej (place zabaw, ciągi piesze)	1
	– występowanie miejsc zgromadzeń (ulice i place)	1
praktyczność	– dobre warunki (oświetlenie, przewietrzanie, nasłonecznienie)	1
	– dobre wyposażenie w sieć infrastruktury technicznej	1
	– szybki dostęp do terenów zieleni i rekreacji, wypoczynku	2
	– szybki dostęp do usług	1
	– prawidłowy (niekolizyjny) przebieg dróg i ścieżek	3
	– dobry dostęp do elementów małej architektury (ławek, kublów na śmieci)	1
	– fizyczny układ przestrzenny elementów ułatwiający kontakt społeczny	1
	– ergonomiczność elementów zagospodarowania	1
	– poprawne właściwości środowiska (brak zanieczyszczeń, brak hałasu)	1
	– istnienie miejsc do chodzenia, stania i siedzenia	1
	– możliwość swobodnego poruszania się osób starszych, niepełnosprawnych i dzieci	1
niezawodność	– stan techniczny urządzeń, obiektów, elementów zagospodarowania	1
trwałość	– okres zachowania cech użytkowych przez elementy zagospodarowania przestrzennego	1
bezpieczeństwo	– poczucie przynależności społecznej	1
	– poczucie przynależności do miejsca	1
	– poczucie bezpieczeństwa publicznego	1
	– istnienie miejsc, które gromadzą, integrują, zapraszają	1
czytelność	– łatwość orientacji w terenie	4
	– jedność kompozycji przestrzennej i jej wewnętrzna zgodność	3
	– istnienie systemu symboli i zrozumiałych znaków informacyjnych (tablice informacyjne)	1
estetyczność	– odpowiednia skala architektoniczna (ludzka)	3
	– umiarkowana i łagodna kolorystyka	4
	– czystość	3
	– właściwe proporcje	4
	– zachowanie rytmu	3
wrażliwość	– odczucia i emocje związane z pobytem w przestrzeni	3
	– wrażenia wynikające z użytkowania dóbr zlokalizowanych w przestrzeni	3

Tarnowo (dwie przestrzenie publiczne)

Wieś zlokalizowana w północnej części gminy Szydłowo. Miejscowość jest zwarta, zabudowania skupione wzdłuż dróg, brak publicznego centrum wsi w postaci rynku. Zabudowa skupiona wzdłuż dróg tworzy organizm rozciągnięty w kierunku północno-zachodnim i południowo-wschodnim. Współczesna struktura gospodarstw jest tylko nieznacznie bardziej rozbudowana od historycznej. Centrum jest nadal tak samo intensywnie zagospodarowane, rozbudowują się jedynie tereny wzdłuż dróg. Obszar z dużą różnorodnością zieleni, ulice czyste, posesje zadbane, ludzie otwarci. To miejscowość, której częścią składową jest rzeczka Dobrzyca, tworząca zakola i otaczająca wieś od północy. Ludzie żyją tu w zgodzie z naturą. Funkcjonuje gospodarstwo rybackie, agroturystyka, restauracja. Mieszkańcy często korzystają z dobrze wyposażonej przestrzeni publicznej,

w której znajduje się świetlica wiejska, boisko, scena, plac zabaw. Wieś spokojna z pozytywnie nastawionymi do świata ludźmi... idylliczna.

W miejscowości Tarnowo na cele społeczne przeznaczone są działki nr 44/2 oraz 38. Pierwsza z wymienionych już jest zagospodarowana. W części południowo-zachodniej znajduje się budynek świetlicy wiejskiej, w północnej plac zabaw, zadana scena. Przestrzeń uzupełnia niewielka wiata i siłownia na świeżym powietrzu. Teren bardzo zadbane i zorganizowany w sposób przemyślany. Na wschód od sali wiejskiej znajduje się boisko do gry w piłkę nożną. Bramka od strony sceny jest wyciągana, by w czasie lokalnych imprez był nieograniczony dostęp do tejże sceny.

Działka nr 38 w znacznej części jest gęsto zadrzewiona. Przy skrzyżowaniu dróg teren jest trawiasty z pojedynczym starodrzewem i znajduje się tam pomnik. To dobre miejsce na niewielki park.

Szydłowo - System Informacji Przestrzennej
skala 1 : 500

Niniejszy wydruk nie stanowi dokumentu w rozumieniu przepisów prawa.
Wydrukowano w serwisie szydlowo.e-mapa.net dnia 2021-10-31 21:46:49

strona 1

Ryc. 57. Tarnowo. Lokalizacja wybranej przestrzeni publicznej
(gmina: Szydłowo, obręb: TARNOWO; ident.: 301906 2.0064.44/2)

Źródło: System Informacji Przestrzennej gminy Szydłowo, podkład ortofotomapa (<https://szydlowo.e-mapa.net/>).

Ocena jakościowa omawianej przestrzeni za pomocą dyferencjału semantycznego wykazała, że działka 44/2 jest bardzo dobrze zagospodarowana, pełni funkcje sportowo-rekreacyjne i jest miejscem integracji społecznej. Poprawy wymaga część wschodnia, która obecnie jest przeznaczona na boisko. Ponieważ fragment terenu przylegającego do wymienionej działki (nr 44/14) ma być we władaniu rady sołectkiej, można by boisko (lub orlik) przenieść właśnie na nowo pozyskany teren, a „odżywką” część przeznaczyć na strefę funkcjonalną związaną z organizacją lokalnych imprez, festynów czy zawodów.

Ocena sposobu zagospodarowania na działce nr 38 wskazała raczej na duży potencjał rekreacyjno-parkowy tego terenu. Liczne zadrzewienia umożliwiają poprowadzenie tam ścieżek między drzewami, jak najmniej naruszając stan obecny. To idealny obszar pod tę funkcję, ponieważ lokalizacja w pobliżu sali wiejskiej i prezentowanego powyżej terenu stanowi bazę sanitarną i społeczne miejsce spotkań. Organizacja „leśnego parku” na działce nr 38 wymagać będzie porozumienia z organem administracyjnym sprawującym opiekę nad tą częścią.

Tabela 12. Ocena przestrzeni publicznej w miejscowości Stara Łubianka (działki nr 44/2 i 38) w oparciu o narzędzie dyferencjału semantycznego. Do tabeli wprowadzono końcowe oceny wynikające z badania socjologicznego

Wartość wyznacznika oceny jakościowej: 1 oznacza niską wartość (negatywna wartość), a 5 bardzo wysoką (pozytywna wartość)

Kryteria oceny	Wyznaczniki oceny jakościowej	Wartość wyznacznika oceny	
		44/2	38
funkcjonalność	– możliwość odpoczynku	4	1
	– możliwość schronienia	4	1
	– możliwość poruszania się i komunikacji (dostępność komunikacyjna)	4	1
	– możliwość aktywności pozadomowej (place zabaw, ciągi piesze)	4	1
	– występowanie miejsc zgromadzeń (ulice i place)	4	3
praktyczność	– dobre warunki (oświetlenie, przewietrzanie, nasłonecznienie)	5	2
	– dobre wyposażenie w sieć infrastruktury technicznej	5	2
	– szybki dostęp do terenów zieleni i rekreacji, wypoczynku	5	4
	– szybki dostęp do usług	3	2
	– prawidłowy (niekolizyjny) przebieg dróg i ścieżek	4	1
	– dobry dostęp do elementów małej architektury (ławek, kubbów na śmieci)	5	1
	– fizyczny układ przestrzenny elementów ułatwiający kontakt społeczny	5	1
	– ergonomiczność elementów zagospodarowania	5	1
	– poprawne właściwości środowiska (brak zanieczyszczeń, brak hałasu)	5	1
	– istnienie miejsc do chodzenia, stania i siedzenia	5	1
– możliwość swobodnego poruszania się osób starszych, niepełnosprawnych i dzieci	3	1	
niezawodność	– stan techniczny urządzeń, obiektów, elementów zagospodarowania	5	2
trwałość	– okres zachowania cech użytkowych przez elementy zagospodarowania przestrzennego	5	2
bezpieczeństwo	– poczucie przynależności społecznej	5	4
	– poczucie przynależności do miejsca	5	4
	– poczucie bezpieczeństwa publicznego	5	2
	– istnienie miejsc, które gromadzą, integrują, zapraszają	5	4
czytelność	– łatwość orientacji w terenie	5	5
	– jedność kompozycji przestrzennej i jej wewnętrzna zgodność	5	3
	– istnienie systemu symboli i zrozumiałych znaków informacyjnych (tablice informacyjne)	4	3
estetyczność	– odpowiednia skala architektoniczna (ludzka)	5	3
	– umiarkowana i łagodna kolorystyka	5	4
	– czystość	5	4
	– właściwe proporcje	5	4
	– zachowanie rytmu	5	4
wrażeniowość	– odczucia i emocje związane z pobytem w przestrzeni	5	2
	– wrażenia wynikające z użytkowania dóbr zlokalizowanych w przestrzeni	5	2

5.2. Projekty aranżacji wiejskich miejsc integracji społecznej⁵

Spotkania i rozmowy z mieszkańcami oraz wskazówki, których społeczność udzieliła podczas badań ankietowych, a także sugestie dzieci i młodzieży, wykazały zapotrzebowanie na aranżację przestrzeni pozwalającej na integrację społeczną. W procesie dyskusji i wymiany poglądów na temat wiejskiej przestrzeni publicznej wyróżniono 15 obszarów w gminie Szydłowo, które wymagały wsparcia projektowego w zakresie zagospodarowania terenu. Powstało 15 koncepcji zagospodarowania przestrzennego. W miejscach wskazanych przez mieszkańców wykreowano wnętrza. Obecny stan zagospodarowania wybranych terenów wymagał podziału funkcjonalnego, zabiegów poprawiających bezpieczeństwo,

wskazań estetycznych i wizualnych. Wszystkie prezentowane tu projekty są opracowane na mapach zaczerpniętych z Systemu Informacji Przestrzennej gminy Szydłowo i odpowiadają skali rzeczywistej.

Poniższe opracowania uwzględniają wszystkie etapy procesu projektowego i zawierają funkcjonalno-techniczne wskazówki dla mieszkańców i władz gminy dotyczące aranżacji miejsc społecznych. Mogą one stanowić podstawę dalszych działań związanych z faktycznym zagospodarowaniem tych terenów, ubiegania się o środki finansowe na realizację wskazanych przedsięwzięć. Sposób przedstawienia poniższych koncepcji składa się w każdym przypadku z dwóch części – krótkiego opisu stanu istniejącego i opisu stanu projektowanego. Prezentacji dokonano w układzie alfabetycznym.

⁵ Źródło: zdjęcia i wizualizacje autora.

Cyk – gmina Szydłowo, obręb SZYDŁOWO, działka nr 57

Cyk, stan istniejący: teren nieużytku, otoczony od strony północnej i wschodniej zielenią wysoką (drzewami) i średnią (krzewami). Zieleń ta tworzy naturalną barierę ochronną przed ruchem komunikacyjnym. Do obszaru nie prowadzi żaden chodnik, dostęp zapewniony jest jedynie przez dojazd od wschodniej strony (drogą dojazdową, nieutwardzoną). Sąsiedztwo zabudowy mieszkaniowej sprawia, że teren ten, ze względu na swoją lokalizację w centrum wsi, wielkość, rzeźbę i bliskość naturalnych elementów środowiska przyrodniczego, jest bardzo atrakcyjny na funkcje społeczne.

Cyk, stan projektowany: strefa wejściowa na teren opracowania. Od wschodu niewielki parking (na 5 miejsc) i poprowadzone chodniki łączące centralną część terenu z drogami przylegającymi. Chodnik doprowadza ruch do placu zabaw i wiaty, która ma także łącznik z parkingiem. Plac zabaw ogrodzony, wejście wyłącznie od strony wiaty dla zapewnienia bezpieczeństwa dzieciom. W pobliżu wiaty wydzielone miejsce na ognisko. Układ krzewów wokół zamyka optycznie strefę, aczkolwiek należy zapewnić swobodne dojście do ogniska z każdej strony. Z uwagi na wielkość terenu zmieści się na nim również niewielkie boisko do gry w piłkę siatkową czy badmintona, można ustawić kosze dla koszykarzy. Należy wykorzystać istniejący starodrzew i zasadzić rodzime drzewa i krzewy. Sugeruje się posadzenie dużej ilości różnorodnych kwiatów. Wśród otaczającej zieleni można zamontować domki dla owadów.

Cyk, stan projektowany: funkcjonalny podział terenu wykonano z myślą o przestrzeniach dla różnych grup wiekowych, z naturalnym podłożem, wśród zieleni, z zachowaniem wymaganych prawem odległości. Zieleń wyższa otacza teren, natomiast krzewy, trawy, byliny i kwiaty w centrum założenia.

Jaraczewo – gmina Szydłowo, obręb JARACZEWO, działka nr 77/3

Jaraczewo, stan istniejący: widok od strony południowo-zachodniej. Przestrzeń wiejska, na której znajduje się wiata, obok grill, w oddali boisko do siatkówki. Wiata jest zadaszona z ławami. Sąsiaduje ona ze zbiornikiem wodnym, który jest obecnie bardzo zarośnięty. Wymaga on rekultywacji. Licznie występujące drzewa tworzą mikroklimat, a starodrzew sprawia, że miejsce to jest wyjątkowe, zaciszne i odosobnione. Brak wydzielonego parkingu, samochody często stoją na trawniku. Teren przylega do drogi dojazdowej, nieutwardzonej (mieszkaniowej). Wokół wiaty czysto, zieleni zadbane, sprawne oświetlenie. Miejsce przeznaczone na spotkania społeczne indywidualne i grupowe (podczas festywnów, lokalnych wiejskich imprez).

Jaraczewo, stan projektowany: widok od strony północno-zachodniej, na pierwszym planie wiata wraz z dojściem od drogi, widoczny parking na 6–8 miejsc i parking dla rowerów. Przedłużeniem wiaty jest taras „wchodzący” delikatnie w staw. Widoczne wejście w kierunku wiaty jest jednocześnie trasą spacerową wokół stawu, gdzie rozstawiono ławki (zwrócone w stronę zbiornika). W dali widoczne boisko i sąsiadujące zabudowania.

Jaraczewo, stan projektowany: widok od strony południowo-zachodniej. Centralną część stanowi wiata wraz z tarasem wchodzącym w staw. Wokół zbiornika wodnego trasa spacerowa, którą można przedłużyć, by objąć zasięgiem historyczny cmentarz. Południowo-wschodnią część zajmuje wielofunkcyjne boisko, które może być także wykorzystywane podczas lokalnych imprez. Wtedy należy się zastanowić nad sytuowaniem ławek. Na koszach do gry w koszykówkę można zamontować tymczasowy ekran i zorganizować kino plenerowe, a pod wiatą punkt gastronomiczny. Gęsta zieleń wyłącznie w otoczeniu stawu, natomiast w pozostałej części pojedyncze zadrzewienia. Woda opadowa z dachów pobliskich zabudowań może zasilać staw (konieczna jest wtedy infrastruktura temu służąca). Trawnik bez zdobień kwiatnych i krzewów umożliwia zorganizowanie imprez: „Koncert klasyczny na trawie” (np. „Harfa traw z Małgorzatą Zalewską”), „Gminne warsztaty plastyczne dla dzieci”, „Joga na trawie”, „Festiwal traw i kwiatów jesieni”, „Hokej na trawie” itp. Rekomenduje się sadzenie roślinności rodzimej, krajowej.

Kotuń 1 – gmina Szydłowo, obręb KOTUŃ, działka nr 437

Kotuń 1, stan istniejący: teren zlokalizowany w centrum wsi, znajduje się tu sala wiejska, plac zabaw, altana, pełnowymiarowe boisko. Działkę można funkcjonalnie podzielić na dwie części. Wejściowa jest lepiej zorganizowana, to przestrzeń kompaktowa, w której odległości od poszczególnych elementów zagospodarowania umożliwiają szybki dostęp. W części tej stoją dwa kontenery, które zakłócają jednolitość formy. Plac zabaw zbyt zamknięty, schowany, wręcz wepchnięty pomiędzy betonowy płot a kontener. Dla bezpieczeństwa dzieci dodatkowo jest on ogrodzony. Obok altany znajduje się niewielki fragment utwardzonej nawierzchni z betonowej kostki brukowej. Tu mieszkańcy stawiają stoły podczas imprez sołeckich. Budynek sali wiejskiej estetyczny, zadbane, pasujący skalą do wnętrza omawianego terenu (wysokością i wielkością odpowiedni do przestrzeni, z którą wchodzi w relację). Pozostała część działki jest nieużytkowana. Boisko, które znajduje się w południowej części terenu, nie jest już zajmowane przez grających w piłkę. Około 500 m dalej, przy tej samej ulicy, znajduje się dobrze wyposażony orlik. Boisko to, w części przy budynku, jest niekiedy wykorzystywane podczas koncertów. Wówczas za salą wiejską, na niewielkim betonowym tarasie, przy południowej elewacji budynku, umieszczany jest zaproszony na imprezę zespół. Mieszkańcy, bawiąc się, korzystają z trawnika wspomnianego boiska. Sąsiedztwo opisywanej działki ma negatywne konotacje. Pobliskie podwórka są zaniedbane i nieuporządkowane. Jako właściciele nieruchomości, które stykają się z przestrzenią publiczną, powinniśmy zadbać o estetykę i porządek na swoim terenie. Tu gospodarze nie mają takiej świadomości.

Kotuń 1, stan projektowany: widok od strony południowej na scenę plenerową, którą mieszkańcy wykorzystują na imprezy wiejskie. Scena ulokowana na południowej elewacji budynku. Plac zabaw w strefie wejściowej należy „rozjaśnić”, proponuje się likwidację betonowego płotu (ogrodzenie placu zabaw powinno pozostać). Istniejące kontenery można zasłonić drewnianą ścianką, poprawa estetyki w tym względzie jest konieczna. Rozbudowano wiatę i utwardzono teren wokół niej. Teren przed sceną plenerową także powinien być wzmocniony. Likwidacja betonowego płotu od strony ulicy udostępni strefę znajdującą się za salą wiejską, którą można wykorzystać na parking do 6–8 miejsc. Obecnie nie ma dostępnych miejsc parkingowych przed posesją. Samochody parkują wzdłuż ulicy, fragmenty pojazdów wystają na pas drogowy. Miejsca na parking w projekcie jest dużo, można go powiększyć w zależności od potrzeb. Taki parking można zorganizować na trawie, jednak należy wówczas utwardzić grunt w sposób naturalny, umiejscawiając na całej jego powierzchni kratkę trawnikową. Obecnie teren za salą wiejską nie jest użytkowany.

Kotuń 1, stan projektowany: widok od strony południowej na scenę plenerową, wiatę wraz z nawierzchnią utwardzoną przedłużoną do podstaw sceny plenerowej. Skrajne części trawnika obsadzone trawami lub krzewami ozdobnymi bądź kwiatami. Dla uspoźnienia strefy wejściowej (terenu przed wejściem do sali wiejskiej) ze strefą rekreacyjną (obszar nieużytkowanego boiska) konieczna jest kontynuacja posadзки, czyli bezpośredniego przejścia pomiędzy strefami.

Kotuń 2 – gmina Szydłowo, obręb KOTUŃ, działka nr 15/3

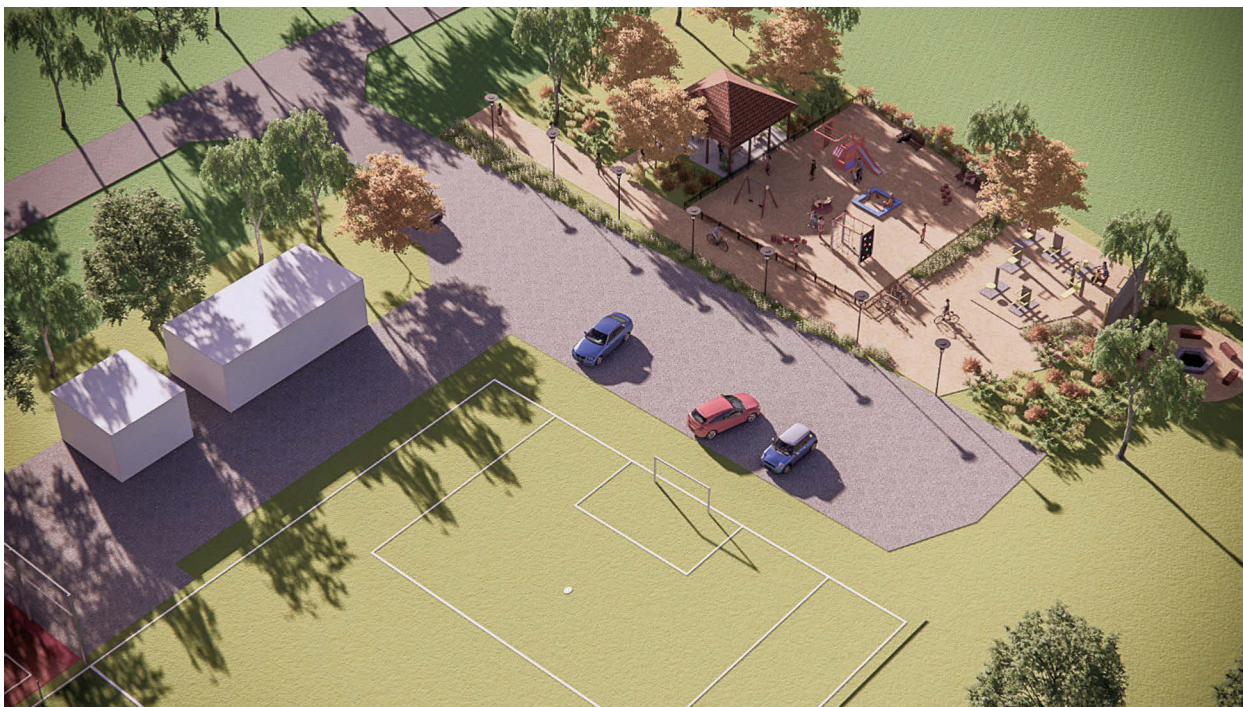
Kotuń 2, stan istniejący: teren przyosiedlowy, około 200 m od zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej, sąsiaduje od wschodu z boiskiem orlik. Od wspomnianej strony działka styka się z dwoma parkingami. Oba – jeden z kostki brukowej, a drugi z nawierzchni mineralnej (o ciemnym zabarwieniu) – generują latem ciepło. Od południa przebiega droga asfaltowa o znaczeniu lokalnym, od zachodu znajduje się teren gospodarczy o funkcji rolniczej. Przy granicy posadzono rząd krzewów – tui. Taka nierodząca roślinność bardzo negatywnie wpływa na wizerunek wiejskiej przestrzeni, zaleca się stosowanie roślinności rodzimej. Działka ma kształt podłużnego prostokąta o nieforemnym układzie. W środkowej części znajduje się grupa zadrzewień iglastych. W ich cieniu ustawiono ławę z zadaszeniem. W głębi teren siłowni zewnętrznej. Cała działka porośnięta trawą.

Kotuń 2, stan projektowany: widok od parkingu na wiatę i plac zabaw dla dzieci. Pas oddzielający parking od terenu rekreacyjnego obsadzony roślinami niskimi – kwiatami, trawami. Dla bezpieczeństwa można w tym pasie umieścić „zapory” uniemożliwiające niekontrolowany wjazd pojazdów, powinny być one widoczne, ale wizualnie (forma i kolor) wkomponowane w roślinność.

Kotuń 2, stan projektowany: teren podzielono na cztery strefy funkcjonalne. Od północy ulokowano ognisko, oddzielając je od istniejącej siłowni zewnętrzną przegrodą. Ma ona stwarzać wrażenie odosobnionego wnętrza, zarówno dla przestrzeni przyogniskowej, jak i sportowo-rekreacyjnej. Obok siłowni zlokalizowano plac zabaw dla dzieci, z niewielką strefą podziału pomiędzy siłownią a wspomnianym placem. Ten pas zieleni daje możliwość wglądu na płaszczyznę strefy dziecięcej, dzięki czemu rodzice, ćwicząc na siłowni, mają na oku bawiące się pociechy. W bezpośrednim sąsiedztwie dziecięcej strefy ustawiono wiatę wraz ze stołami. Zapewnienie ochrony przed deszczem, słońcem lub odpoczynku jest priorytetowe, bowiem obecnie teren ten jest latem bardzo nasłoneczniony. Strefę sąsiadującą bezpośrednio z pasem drogowym pozostawiono do dyspozycji mieszkańców pobliskich budynków. Można tam zorganizować utwardzony plac przed wiatą, strefę zieleni/kwiatów lub po utwardzeniu tego fragmentu wygospodarować miejsce na „małą gastronomię” (np. food truck podczas lokalnych zawodów sportowych czy imprez wiejskich).

Kotuń 2, stan projektowany: widok na teren od północnego wschodu, na pierwszym planie parking zapewniający miejsca dla użytkowników boiska i omawianej przestrzeni. W projekcie uwzględniono wejście na parking na wysokości siłowni, jednak potrzebne jest jeszcze jedno wejście (w pobliżu wiaty). Oświetlenie rozmieszczono wzdłuż strefy pieszej (chodnika) łączącej wszystkie omówione wcześniej funkcjonalne przestrzenie.

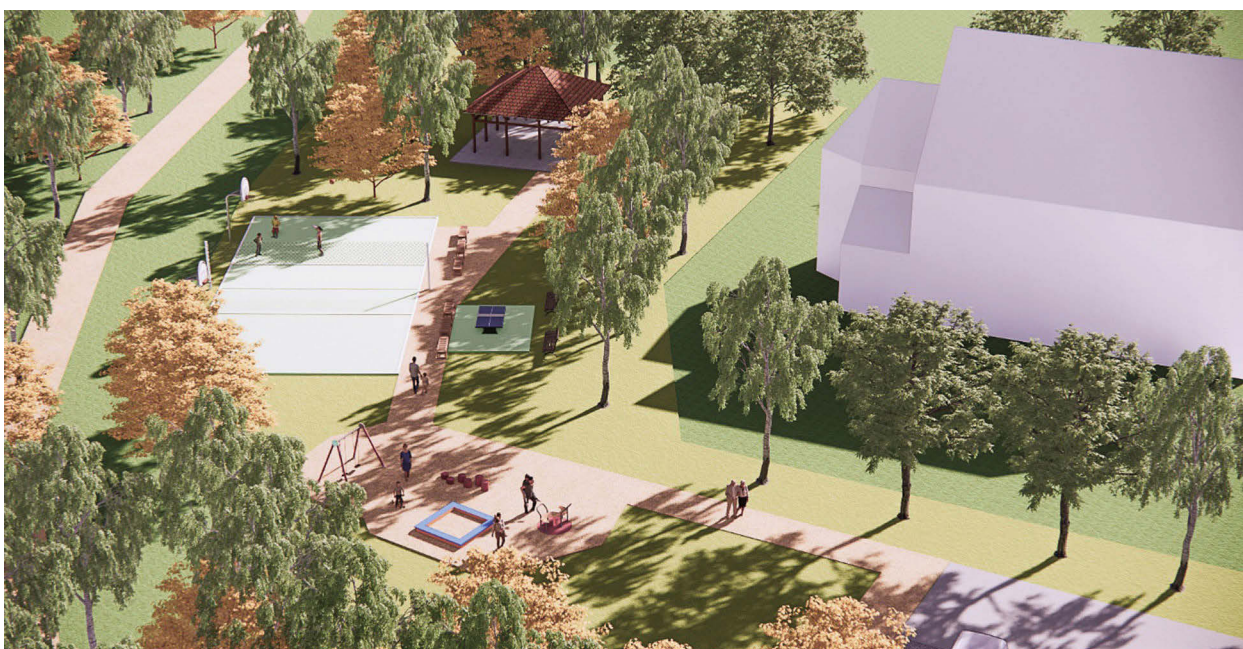
Leżenica – gmina Szydłowo, obręb LEŻENICA, działki nr 119, 120

© UltraPistacja

Leżenica, stan istniejący: teren zlokalizowany w centrum wsi, za ogrodzeniem kościoła. Obecnie składa się on z dwóch działek: 120 (należącej do gminy) i 119 (będącej w rękach prywatnych). Pierwsza bardzo zarośnięta liściastym starodrzewem oraz licznymi różnogatunkowymi samosiejkami. Zieleń tworzy zwartą i gęstą bryłę, przez co dopływ światła jest ograniczony. Ilość zieleni sprawia jednak wrażenie zwartości wnętrza, można się „ukryć” w naturze. Choć zieleń jest tu obfita, nie jest wilgotno ani ponuro. Druga działka (119) jest słoneczna, tworzy otwartą, jasną, pełną powietrza strefę wejściową do tej zamkniętej w zieleni z działki nr 120. Kontrasty te można wykorzystać przy kształtowaniu przestrzeni. Teren wymaga uporządkowania dendrologicznego oraz likwidacji pozostałości po prowizorycznej strefie odpoczynku znajdującej się w środku działki nr 120.

Leżenica, stan projektowany: widok od strony północno-zachodniej. Projekt uwzględnia poszerzenie obecnego terenu o działkę dodatkową. Na niej ulokowano boisko wielofunkcyjne, ścieżkę pieszą do boiska i wydzieloną strefę wypoczynkową z ławkami i placem zabaw, obszar w pełni oświetlony. Dojście do placu zabaw zapewnione ścieżką pieszą biegnącą od parkingu, wzdłuż północnego ogrodzenia kościelnego.

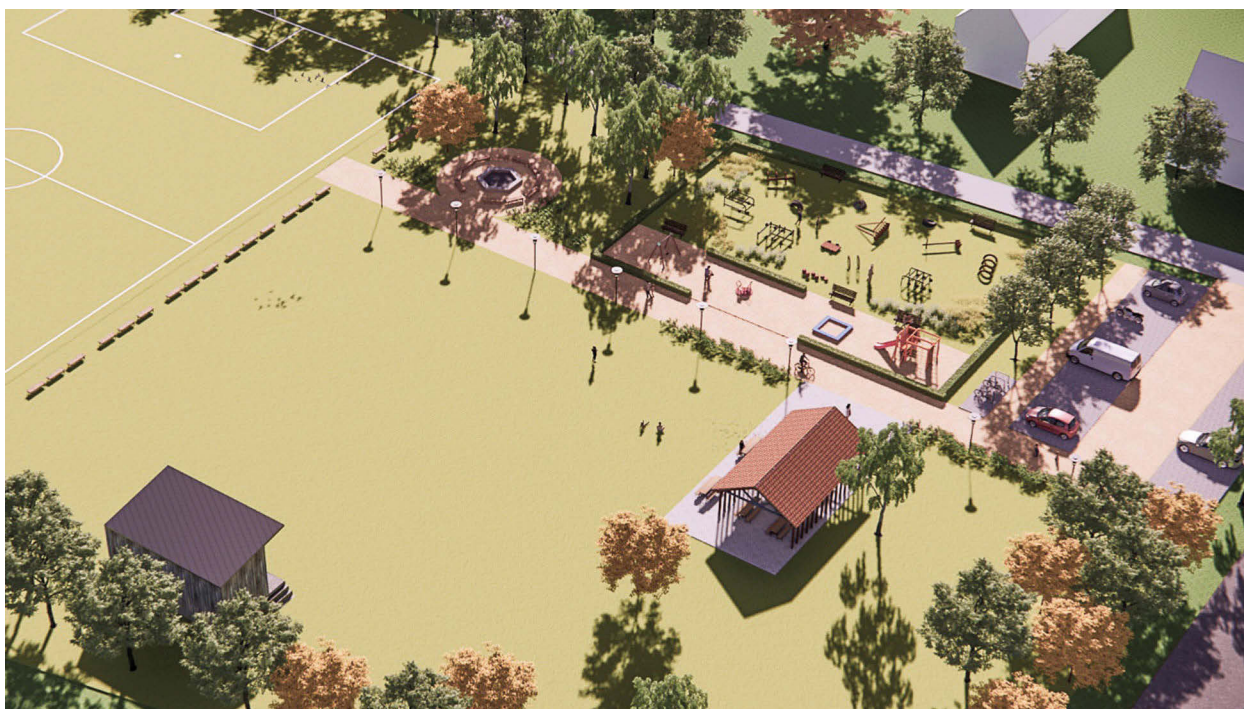
Leżenica, stan projektowany: widok od strony północnej. Na pierwszym planie plac zabaw. Trawnik pomiędzy placem zabaw a parkingiem można wykorzystać na strefę gastronomiczną przy food trucku zaparkowanym na parkingu. Wówczas bliskość placu zabaw nabiera nowego znaczenia, może być miejscem chwilowego zatrzymania podczas posiłku. Na działce nr 120 widoczna wiata (a pod nią ławy). Obok wiaty jest jeszcze miejsce na ognisko. Ta część projektowanego terenu ma bezpośrednie połączenie z boiskiem wielofunkcyjnym (siatkówka, badminton, kosze do koszykówki). Na koszach można zamontować uchwyty do powieszenia ekranu plenerowego. Miejsce to może być wykorzystane na kino „otwarte” i organizowane latem „Leżenickie seanse filmowe” lub „Leżenickie warsztaty pod chmurką dla dzieci/dorosłych”.

Nowy Dwór – gmina Szydłowo, obręb NOWY DWÓR, działka nr 19/2

Nowy Dwór, stan istniejący: widok w kierunku południowo-wschodnim. Duża powierzchniowo działka, która obecnie tworzy spontanicznie zorganizowaną przestrzeń społeczną. Znajduje się tu boisko do gry w piłkę nożną (zadbane, wykoszone), wydzielone miejsce na ognisko, kilka sztuk sprzętu rolniczego stanowi zaczątek muzeum. Działka z małą ilością drzew, otwarta, z widokiem na otaczający krajobraz. Od południowo-wschodniej strony granicę tworzy gęsta ściana zieleni wysokiej. Podobnie jest od strony zachodniej, tu jednak pojedyncze zabudowania urozmaicają krajobraz. Od północy działka sąsiaduje z drogą lokalną z równomiernym drzewostanem tworzącym ażurową ścianę. Od wschodu brak zamykającej wnętrze granicy. Widok na przylegające lekko pofałdowane pola i zieleń śródpolną.

Nowy Dwór, stan projektowany: widok w kierunku północnym. Widoczna tu ścieżka łączy plac zabaw, wiatę, ognisko i prowadzi na teren boiska. Drzewa, które są posadzone wzdłuż drogi, dobrze zamykają przestrzeń całego rekreacyjnego placu. Należy dbać o tę wizualną cechę terenu i uzupełniać luki w przydrożnym pasie zieleni.

Nowy Dwór, stan projektowany: projekt zakłada funkcjonalny podział terenu na część rekreacyjną i muzealną. Od zachodniej strony ogrodzona żywoplotem część wydzielona z terenu na muzealne urządzenia, maszyny i narzędzia rolnicze. Strefę tę można ogrodzić według potrzeb. Wejście od placu zabaw lub od strony parkingu, który został wydzielony w północnej części terenu (na ok. 10–16 miejsc). Obok znajduje się plac zabaw i miejsce na ognisko. Ognisko umieszczono obok głównego placu, mając na uwadze chęć odosobnienia (na spotkania pt.: „Dworskie opowieści”), ale można je też umieścić w pobliżu wiaty. Wówczas w miejscu obecnie zaproponowanej lokalizacji ogniska można zlokalizować siłownię zewnętrzną, plac zabaw dla dorosłych – jedyny taki w gminie pod hasłem: „Dworski park relaksu dla dorosłych” (zawierać on może: strefę relaksu – ławki do leżenia, hamaki, strefę piknikową – ławki i stoły, strefę sportową – np. trampoliny, strefę zabawy dla dorosłych i dzieci – np. wieloosobowe huśtawki). Takie place są popularne w USA, Australii, Niemczech, Holandii i Francji. W północno-wschodniej części omawianego obszaru zaprojektowano scenę i wiatę. Teren w relacji do obu obiektów jest otwarty, może być w części utwardzony (np. przed sceną, by w czasie corocznych „Dworskich jesiennych koncertów” można było się bawić). Część południową zajmuje boisko sportowe, a za nim można zorganizować strefę do pinballa na „Dworskie zawody pinballowe”. W przypadku aranżacji boiska piłkarskiego i do pinballa należy zorganizować dodatkowe miejsca parkingowe od strony zachodniej, tj. obecnie drogi dojazdowej gruntowej.

Pluty – gmina Szydłowo, obręb KLĘŚNIK, działka nr 34/29

Pluty 1, stan istniejący: teren, który mieszkańcy chcą przeznaczyć na cele rekreacyjno-społeczne jest obecnie użytkowany jako boisko oraz ustawione są dwie ławki. Przestrzeń ograniczona jest od drogi pasem azurowej linii drzew. Wzdłuż wspomnianych drzew znajdują się betonowe pozostałości po starym ogrodzeniu. Wystają z niego metalowe pręty, co stwarza zagrożenie dla bawiących się tu dzieci. Obszar równy, trawiasty, dostępny z dróg okalających. Na terenie sąsiadującej działki od strony północno-zachodniej znajdują się tymczasowe miejsca parkingowe (2–3 miejsca na potrzeby mieszkańców pobliskiego budynku mieszkalnego).

Pluty, stan projektowany: widok od strony południowo-zachodniej. Plac zabaw w połączeniu z wiatą umożliwia zabawę, ale także schronienie od słońca lub deszczu. Dojście do placu zabaw jest od strony wiaty, parkingu i ścieżki pieszej. Lokalizacja placu zabaw poprawna z uwagi na obowiązujące przepisy. W tylnej części działki, wśród drzew, przewidziano miejsce na ognisko. Lokalizacja nie jest przypadkowa, uwzględniono komfort funkcjonalny i wymogi bezpieczeństwa tej formy zagospodarowania.

Pluty, stan projektowany: uwzględnią trzystrefowy podział terenu. Lokalizacja poszczególnych elementów współgra funkcjonalnie i przestrzennie. Te trzy obiekty mogą funkcjonować oddzielne, ale także mogą się uzupełniać w zależności od potrzeb grupy użytkowników. Zaleca się zintensyfikowanie zieleni od południowo-zachodniej strony, tj. od drogi lokalnej biegnącej przez wieś, oraz wzdłuż granicy południowo-wschodniej. Zieleni o niższym stopniu intensywności powinna być zlokalizowana przy północno-zachodniej granicy, tworząc naturalną, dostępną wizualnie strefę wejściową.

Róża Wielka 1 – gmina Szydłowo, obręb RÓŻA WIELKA, działki nr 271, 276/9

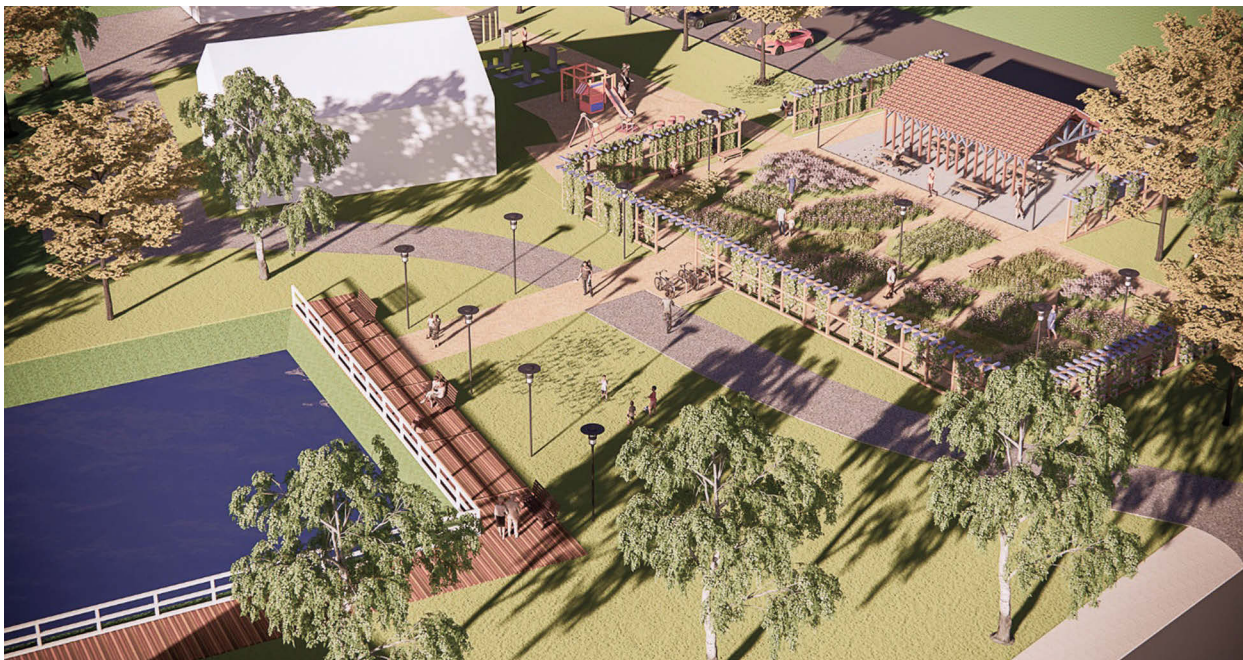
Róża Wielka 1, stan istniejący, działka nr 276/9: teren niezorganizowanej zieleni z przypadkowo umiejscowioną altaną, wykorzystywaną przez mieszkańców dorosłych i dzieci podczas czekania na autobus. Przy altanie znajduje się parking, zorganizowany, utwardzony kruszywem naturalnym. Licznie występujące niewysokie drzewa tworzą mikrownętrza, bardzo pozytywnie wpływające na samopoczucie i emocje użytkowników. Linie niskiego napięcia przebiegające przez teren ograniczają sposób jego zagospodarowania (należy pielęgnować drzewostan i sukcesywnie przycinać zieleń, by nie kolidowała z infrastrukturą). Obszar jest zaopatrzony w sieć wodociągową i oddzielony od sąsiadującej działki pasem drogi wewnętrznej. Bliskość i pełnione przez oba tereny funkcje umożliwiają ich praktyczne i wizualne połączenie. Dostępność terenu bardzo dobra od dróg sąsiadujących (od strony północnej przez drogę dojazdową utwardzoną i od strony południowej przez drogę wewnętrzną).

Róża Wielka 1, stan istniejący, działka nr 271: zbiornik ppoż. bardzo zaniedbany i w złym stanie technicznym, znajduje się on za budynkiem straży pożarnej. Dostępność terenu zapewniona przez drogę wewnętrzną biegnącą przy granicy działki od strony północnej. We fragmencie północnej części analizowanego terenu widać pozostałości po starym ogrodzeniu oraz elementy infrastruktury technicznej. W skrajnej południowej części obszaru znajdują się zadrzewienia, a pomiędzy nimi odosobniona przestrzeń na spotkania. Ta część wymaga działań porządkowych.

Róża Wielka 1, stan projektowany działek 271, 276/9: widok od strony południowo-wschodniej. To przestrzeń po remoncie zbiornika ppoż., który może nadal pełnić swoją wiodącą funkcję, ale także stać się centrum odpoczynku nad wodą. Drewniany taras i ławki uspołeczniają tę część terenu. Konieczna jest pielęgnacja drzewostanu i zachowanie porządku w części południowej omawianego obszaru, gdyż widok z ławek ukierunkowany jest właśnie w tę stronę. Przestrzeń między drzewami w południowej części (za budynkiem straży pożarnej) może stać się „strażacką przystanią”, gdzie w trakcie pracy strażacy mogą mile spędzić czas na świeżym powietrzu. Teren powinien być oświetlony i dostępny całodobowo. Na trawniku w części północnej można umieścić ławy, rozstawić leżaki lub zostawić przestrzeń wolną od form zagospodarowania, sadząc tam kwiaty. W tle widoczne pergole z różami domykające „przestrzeń wodną”. Taka ściana zieleni daje pozytywne poczucie wnętrza nawet wtedy, kiedy teren jest otwarty. Tajemniczość przestrzeni różanej (za pergolą) skłania użytkowników do penetracji dalszej części terenu.

Róża Wielka 1, stan projektowany: widok od strony południowo-wschodniej na połączone funkcjonalnie obie omawiane działki, które mogą być użytkowane oddzielnie, aczkolwiek zadbano o pieszy łącznik. Dojazd do sąsiadujących budynków mieszkalnych został zapewniony istniejącym śladem drogi wewnętrznej, chociaż w przypadku realizacji inwestycji wspomniany łącznik ma priorytet komunikacyjny. Działkę nr 276/9 przeznaczono na ogród różany. Podział wewnętrzny pozwoli na różnogatunkowe aranżacje kwiatowe. Teren ogrodzony pergolą z różami. Zapewniono przejście od zbiornika wodnego do wiaty. Istnieje także łącznik pieszy do zlokalizowanego w północno-zachodniej części placu zabaw dla dzieci. Plac ten ma podstawowe wyposażenie dla użytkowników tymczasowo znajdujących się na omawianym terenie i powinien zaspokajać potrzeby najmłodszych mieszkańców w pobliskich zabudowaniach. Wiaty dostępna od sąsiadującej drogi, połączona z parkingiem i przystankiem autobusowym. Teren powinien być oświetlony, można wprowadzić infrastrukturę podświetlającą róże.

Róża Wielka 2 – gmina Szydłowo, obręb RÓŻA WIELKA, działka nr 280/6

Róża Wielka 2, stan istniejący, działka nr 280/6: obszar reprezentacyjny we wsi zlokalizowany w centrum miejscowości. Obok przystanek autobusowy, który stanowi jedno założenie z sąsiadującym terenem. Mieszkańcy sami starają się zagospodarować prezentowaną działkę zgodnie ze swoimi priorytetami. Widoczna jest ścieżka piesza (chodnik) prowadząca od przystanku do budynku mieszkalnego, z bramą wejściową, przy której społeczność posadziła pnące róże. Obok fragment różany. Poza tym widoczna jest zieleń trawiasta i kilka drzew i krzewów.

Róża Wielka 2, stan projektowany, działka nr 280/6: widok w kierunku północno-wschodnim. Istniejący przystanek autobusowy i wybudowany już ciąg pieszy stanowią podstawę w projektowaniu tego fragmentu. Domknięto tę strefę wejściową pergolą z pnącymi różami, przez co uzyskać można ścianę zieleni będącą jednocześnie ścianą wnętrza tej reprezentacyjnej części wsi. Sposób zagospodarowania współgra z projektem przestrzeni realizowanym na sąsiedniej działce (po drugiej stronie ulicy). Kształt, wielkość, rozmieszczenie różanych kwartałów wraz z ławkami ma dać odczucie placu. Przy drodze pozostawiony pas zieleni niskiej, bowiem w tym miejscu mieszkańcy planują zorganizować wystawę związaną z lokalną historią. Tablice wystawowe/informacyjne powinny być tak rozmieszczone, aby dostęp do nich był nieograniczony i swobodny, a widok różanego planu niezakłócony.

Róża Wielka 2, stan projektowany, działka nr 280/6: plac reprezentacyjny „różanej wsi”. Układ pergoli umożliwia aranżacje uwzględniające dostępność światła i potrzebę odpoczynku w cieniu (np. uformowanie poprzecznych ścianek wraz z ławkami). Dostępność piesza placu zapewniona jest łącznikiem od strony przystanku autobusowego oraz łącznikiem znajdującym się w południowo-wschodnim rogu terenu.

Skrzatusz 1 – gmina Szydłowo, obręb SKRZATUSZ, działki nr 505, 506, 507/2

Skrzatusz 1, stan istniejący, działki nr 505, 506, 507/2: widok w kierunku północno-wschodnim. Obecnie to niezagospodarowany fragment przestrzeni wiejskiej, którego lokalizacja ze względu na historię wsi i usytuowanie sanktuarium diecezjalnego jest niezwykle ważna (widniejąca na zdjęciu oś prowadzi do Sanktuarium Matki Bożej Bolesnej w Skrzatuszu). Teren o dużym potencjale lokalizacyjnym, który właściwie zorganizowany mógłby pełnić funkcję/strefę usług handlu, rzemiosła, gdzie lokalni wytwórcy mogliby sprzedawać swoje wyroby. To rynek wsi Skrzatusz, ale zapomniany, zaniedbany, bez życia. Piękne założenie parkowe, któremu brak obudowania technicznego i ram funkcjonalnych. W procesie przemian musieliby wziąć udział nie tylko władze gminy i lokalni liderzy, ale przede wszystkim mieszkańcy, zwłaszcza ci, których posesje tworzą to szczególne miejsce. Na omawianym terenie znajduje się liczny starodrzew, którego forma i nagromadzenie tworzą aleję, szlak z ażurową ścianą drzew zachowujący rytm i wizualne ograniczenia formujące wnętrze. Wzdłuż omawianej osi rosną samosiejki, które wymagają uformowania dla zachowania czytelności założenia. Na analizowanym terenie znajduje się staw, obecnie zarośnięty i ogrodzony, który można zrekultywować i zasilać wodą deszczową z pobliskich domostw.

Skrzatusz 1, stan projektowany, działki nr 505, 506, 507/2: ciąg pieszy prowadzący w kierunku sanktuarium, ze strefami odpoczynku wraz z ławkami. Taką pojedynczą strefę można przeznaczyć na małą gastronomię, inną na „pamiątki lokalne”, by przyciągnąć turystów. Istniejący starodrzew poddany pielęgnacji utworzy wizualnie ciąg spacerowy. W parterze krzewy, byliny, trawy i kwiaty. W części terenu można wybudować parking. Ciąg pieszy kończy się tarasem widokowym przy stawie. Tu można zorganizować miejsca do siedzenia, stania, umożliwiające rozmowy. W stawie na pewno z czasem pojawi się ptactwo wodne (np. „skrzatuskie łabędzie”), które może stać się atrakcją miejsca. Staw znajduje się bardzo blisko założenia diecezjalnego, a dalsza trasa może zostać zorganizowana z usługami współistniejącymi przy sanktuarium.

Skrzatusz 1, stan projektowany, działki nr 505, 506, 507/2: drewniany taras przy stawie otwiera krajobrazowo widzianą przez użytkowników przestrzeń. Na tarasie i wzdłuż szlaku można umieścić elementy małej architektury, a wzdłuż ścieżki pieszej dziecięcy tor przeszkód lub/i zagadki logiczne o zróżnicowanej trudności, co niewątpliwie byłoby atrakcją dla maluchów (i dorosłych). Ponieważ w pobliżu znajduje się plac zabaw, taki zorganizowany funkcjonalny ciąg powinien przyciągnąć użytkowników.

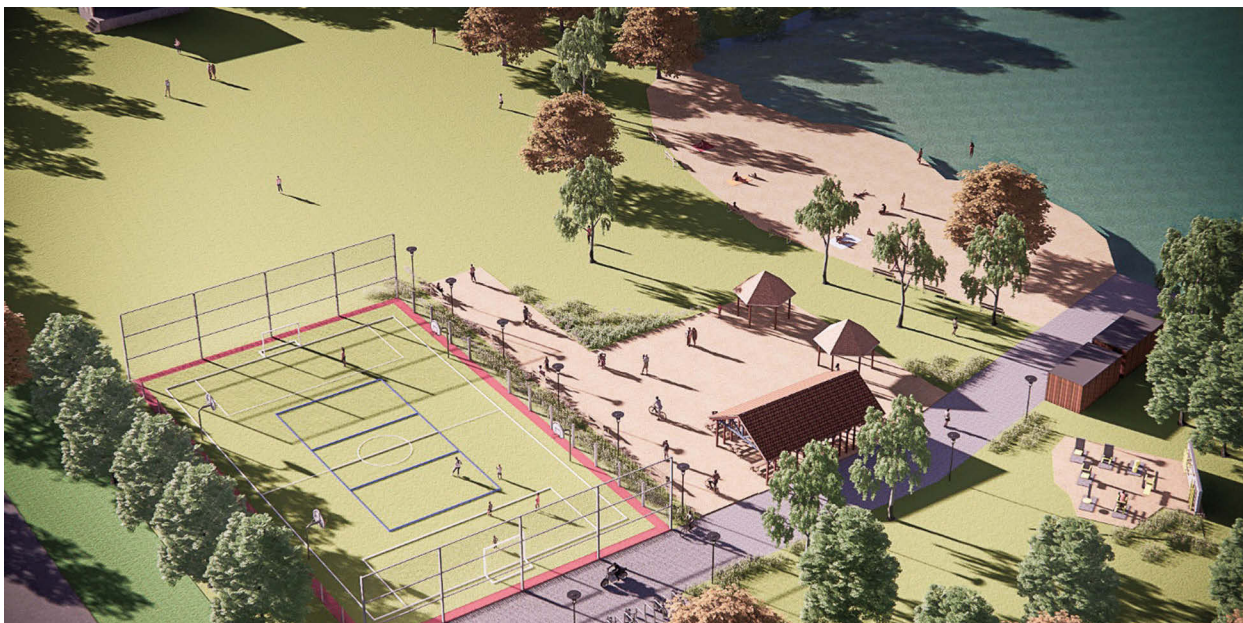
Skrzatusz 1, stan projektowany, działki nr 505, 506, 507/2: oś widokowa staw–pomnik i oś kompozycyjna wnętrza krajobrazowego. Punktem hierarchicznie ważnym założenia jest taras widokowy. Aranżacja przestrzeni tarasu wymaga analizy krajobrazowej sąsiedztwa, aby elementy małej architektury (m.in. ławki) nie były ustawione przypadkowo.

Skrzatusz 2 – gmina Szydłowo, obręb SKRZATUSZ, działki nr 117/1, 118/1

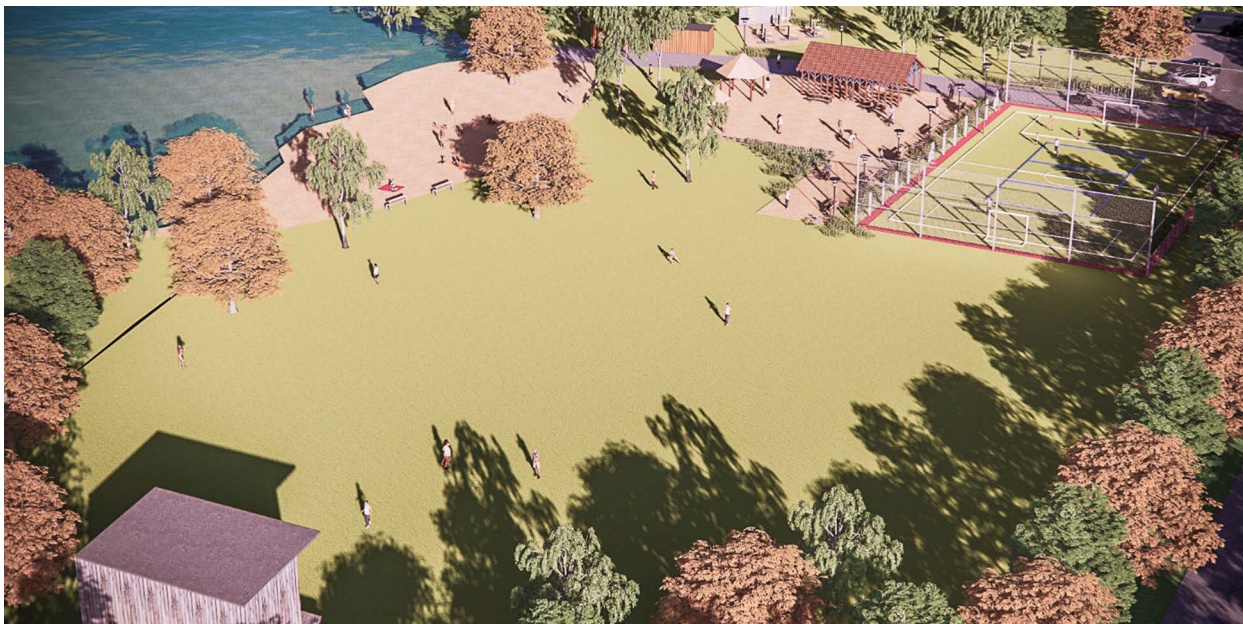
Skrzatusz 2, stan istniejący, działki nr 117/1, 118/1: widok w kierunku południowo-wschodnim. Teren trawiasty, realizujący cele społeczne i rekreacyjne. Znajdują się tu dwie altany (wiaty) i nieutwardzone boisko do gry w siatkówkę. Teren przeznaczony jest na wiejskie imprezy. Wówczas w części południowej ustawiana jest scena i zapraszane są zespoły muzyczne. Działki nie są zagospodarowane według określonego planu, a lokalizacja elementów jest przypadkowa. W północnej części wyjeżdżony fragment terenu pełni rolę parkingu. Analizowany obszar sąsiaduje z jeziorem, ale nie jest z nim funkcjonalnie związany. Jezioro jako zasób nie jest wykorzystane, a wręcz zostało odizolowane, bowiem pas zarośli przyjeziornych jest stałym i mocnym elementem krajobrazu. Nie jest on wykaszany. Dostęp do jeziora jest ograniczony, prowadzi do niego wąska, zarośnięta ścieżka. Jezioro w pasie przybrzeżnym jest bardzo płytkie, co może stanowić atrakcję dla przyszłych użytkowników. Zapewne wymaga ono badań pod kątem możliwości rekultywacji. Analizowane miejsce otoczone jest starodrzewem, który tworzy pozytywne w odbiorze wnętrze. Pojedyncze drzewa w obrębie analizowanej działki tworzą kontrapunkty.

Skrzatusz 2, stan projektowany, działki nr 117/1, 118/1: widok na wiatę i sąsiadującą strefę rekreacyjną. W tle plaża i przebieralnie. Trawnik przy plaży czysty, umożliwiający grę w badmintona lub piłkę. Materiał wykończeniowy drewniany, dla zachowania jednolitości formy.

Skrzatusz 2, stan projektowany, działki nr 117/1, 118/1: widok w kierunku południowo-zachodnim. Teren został podzielony na strefę rekreacyjną i kulturalną. W rekreacyjnej zaprojektowano boisko wielofunkcyjne, wiatę wraz z wydzielonym terenem towarzyszącym. Istniejące altany pozostały i dobrze wkomponują się w nowy układ. Uporzędkowano strefę przyjeziorną i zaproponowano otwarcie analizowanego terenu na jezioro Skrzatusz. Zorganizowano plażę wraz z podstawową infrastrukturą (przebieralnie, uwzględniono oczyszczenie wodnej strefy rekreacji). Obecnie we fragmencie terenu są pozostałości utwardzonej nawierzchni, którą można wykorzystać, organizując dojazd techniczny do jeziora. Oświetlenie znajduje się wzdłuż wspomnianej utwardzonej ścieżki komunikacyjnej oraz przy boisku, dając światło także na wydzielony teren przy wiacie. Za przebieralniami umiejscowiono siłownię zewnętrzną. To odosobniona przestrzeń umożliwiająca nieskrępowaną aktywność fizyczną.

Skrzatusz 2, stan projektowany, działki nr 117/1, 118/1: część kulturalna obejmuje trawnik przy scenie w plenerze, przy której można wprowadzić fragment terenu utwardzonego. Nie proponowano dodatkowego zagospodarowania, bowiem zależy ono od rodzaju i intensywności „skrzetuskich aktywności kulturalnych” (np. „Skrzetuskie dni kabaretowe”, „Skrzetuska muzyka jeziorna” ze sceną na jeziorze, „Hokejo-skrzetuskie wariacje” itd.).

Stara Łubianka – gmina Szydłowo, obręb STARA ŁUBIANKA, działka nr 1/37

Stara Łubianka, stan istniejący: obszar rekreacyjno-sportowy we wsi jest ogólnodostępny i składa się z różnorodnych obiektów. Boisko do gry w piłkę nożną wraz z trybuną, siłownia zewnętrzna, plac zabaw i altana skupione są w jednym miejscu wśród zieleni. Struktura tego terenu jest uporządkowana pod względem dostępności do wyżej wymienionych obiektów oraz pod względem relacji między nimi. Oznacza to, że sąsiedztwo poszczególnych miejsc aktywności jest przemyślane i dobrze zorganizowane (bezpieczne, z parkingiem, spięte ścieżkami pieszymi). Teren czysty, posprzątan, zieleń zadbana, trawnik przystrzyżony, kubły na śmieci opróżnione, ogólnie wyzwała pozytywne emocje, a sposób zagospodarowania jest odpowiedni dla różnych grup wiekowych.

Stara Łubianka, stan projektowany: widok w kierunku zachodnim. Na pierwszym planie plac zabaw i rozbudowana wiata, w tle przestrzeń skateparku, który zanurzony w drzewostanie umożliwi aktywność w odosobnieniu.

Stara Łubianka, stan projektowany: jedyną przestrzenią, w której można zaproponować nową formę zagospodarowania sportowego, jest teren w pobliżu wejścia. Znajduje się tam obecnie trawnik ze starodrzewem. Wielkość terenu umożliwia ułożenie w tym miejscu skateparku. Zdecydowano się na tę formę urządzenia sportowego, ponieważ wynikało ono z potrzeb młodszych mieszkańców wsi. Przy obiekcie zamontowano parking dla rowerów. Odległości techniczne między urządzeniami sportowymi zostały zachowane, dojazd pojazdów ruchu incydentalnego nadal zapewniony.

Stara Łubianka, stan projektowany: część południowa terenu, w której umiejscowiono skatepark, nie ingerując zbytnio w istniejący sposób zagospodarowania. Nowo powstały obiekt można ogrodzić, co poprawi bezpieczeństwo użytkowników.

Szydłowo – gmina Szydłowo, obręb SZYDŁOWO, działka nr 282

Szydłowo, stan istniejący: trójkątna działka przeznaczona na cele społeczne, zlokalizowana na osiedlu domów jednorodzinnych. Mieszkańcy nowo powstałego osiedla potrzebują miejsca umożliwiającego aktywność pozadomową. Działka dostępna od ulic otaczających teren z każdej strony. Obecnie jest on zadrzewiony z dużą ilością samosiejek drzew liściastych i iglastych. W centralnej części roślinność lekko się przerzedza, tworząc „zielone wnętrza”. Wielkość terenu umożliwia stworzenie ciekawego układu obiektów sportowych i rekreacyjnych.

Szydłowo, stan projektowany: wielkość obszaru i jego kształt wymusza układ elementów zagospodarowania. Wpływa to na bliskość terenów wewnętrznych przeznaczonych dla różnych grup wiekowych. Parking zlokalizowany został od strony wschodniej, a plac zabaw, wiatę i skatepark usytuowano w miejscach, gdzie roślinność była mniej intensywna.

Szydłowo, stan projektowany: w proponowanej koncepcji istniejącą zieleni pozostawiono, a formy zagospodarowania ulokowano w centralnej części omawianego terenu. W całości został on ogrodzony z wejściami od każdej z trzech stron. Zachowana zieleni tworzy zwartą ścianę, co wpływa na ograniczenie zanieczyszczeń i tłumienia hałasu.

Tarnowo 1 – gmina Szydłowo, obręb TARNOWO, działka nr 44/2

Tarnowo 1, stan istniejący: to jedna z najlepiej zagospodarowanych przestrzeni społecznych w gminie Szydłowo. Podział funkcjonalny terenu, bliskość (lokalizacja) form małej architektury, dostęp do tych form, bezpieczeństwo użytkowania, właściwa nawierzchnia, uzupełnienia kwiatowe sprawiają, że jakość tej przestrzeni jest bardzo wysoka. Teren podzielony na dwie części. Rekreacyjna jest bliżej sali wiejskiej, kulturalna i sportowa uzupełnia sołecką działkę. Na kulturalnej części omawianego terenu znajduje się scena umożliwiającą organizację festynów, koncertów i innych imprez dla wiejskiej społeczności. Zieleń wysoka nie jest tu dominująca, stanowi uzupełnienie istniejącego zagospodarowania.

Tarnowo 1, stan projektowany: widok w kierunku zachodnim, od strony nowo projektowanego boiska, które ma powstać na przyległej do terenu działce. Wiatę zaproponowano większą niż istniejąca i przesunięto ją bliżej sceny plenerowej. W miejscu byłej wiaty umieszczono parking na 4 samochody. Nowo powstała wiatą będzie funkcjonalnie połączona ze sceną za pomocą utwardzonej nawierzchni. Pozwoli to na bardziej ekspansywną zabawę wiejską oraz organizację gastronomii podczas spotkań plenerowych.

Tarnowo 1, stan projektowany: zaproponowany podział funkcjonalny wpłynie na lepszą organizację wiejskich imprez. Scena plenerowa wraz z terenem przy wiacie to przestrzeń przeznaczona na aktywność podczas koncertów czy występów. Natomiast obszar za salą wiejską pozostawiono w formie przedprojektowej. To strefa zaplecza, z zapewnionym dostępem pieszym i samochodowym. Przeniesienie boiska zwiększyło dostępność tego terenu.

Tarnowo 2 – gmina Szydłowo, obręb TARNOWO, działka nr 38

Tarnowo 2, stan istniejący: działka narożna z gęstą roślinnością. W strefie wejściowej pomnik historyczny – do zachowania. Starodrzew tworzy ścianę będącą tłem dla punktu kultu. Działka ta jest gęsto zarośnięta, toteż aby nie naruszyć przyrodniczych wartości i walorów tego terenu, możliwe jest poprowadzenie ścieżek o naturalnym podłożu. Aranżacja przestrzeni parkowej powinna wkomponować się w istniejący drzewostan.

Tarnowo 2, stan projektowany: projekt parku wiejskiego opartego na przyrodniczych, lokalnych wartościach środowiskowych. Wśród drzew poprowadzono ścieżkę, formując przestrzeń odpoczynku lub „zatrzymania”. Wprowadzanie zieleni średniej lub niskiej musi być przemyślane, bowiem nieumiejętne wprowadzanie roślinności na teren leśny skutkuje bioróżnorodnością i może dojść do nieodwracalnych zmian gatunkowych.

Tarnowo, stan projektowany: drewniany przystanek (stacja) na ścieżce daje możliwość odpoczynku, zatrzymania się i kontaktu z naturą. Materiały wykończeniowe powinny być konieczne naturalne.

Podsumowanie

Projekt aranżacji przestrzeni publicznych gminy Szydłowo zaangażował młodą i starszą społeczność lokalną. Chęć współpracy wyraziło 256 uczniów wszystkich szydłowskich szkół i około 50 osób dorosłych. To bardzo dobry wynik, ponieważ coraz mniej osób chce poświęcić swój czas na rozmowę o przestrzeni. Można było liczyć zawsze na sołtysów, którzy jako liderzy lokalni dzielili się pomysłami, doświadczeniami, wiedzą na temat sposobu aranżowania i zarządzania wiejską przestrzenią. Cenne uwagi zgłaszali także pracownicy Urzędu Gminy Szydłowo, których odpowiedzialność za rozwój przestrzeni wiejskich dawała nadzieję na lepszą, bezpieczną, przeznaczoną dla ludzi przestrzeń społeczną.

Niezwykle cenny wkład w aranżację konkretnych przestrzeni sołeckich wnieśli uczniowie trzech szkół zlokalizowanych na terenie gminy. Wypełniając ankiety i biorąc udział w warsztatach plastycznych, przekazali oni swoje uwagi na temat istniejącego zagospodarowania, określili swoje potrzeby względem nowych przestrzeni i podzielili się opiniami na temat innych użytkowników tych wiejskich miejsc.

Podczas trwania projektu udało się zaktywizować na rzecz podejmowania inicjatyw służących włączeniu społecznemu w proces projektowy zarówno młodą grupę mieszkańców wsi, jak i dorosłych. Społeczność gminy Szydłowo była bardzo otwarta na współpracę, a uwagi dotyczące aranżacji miejsc integracji uwzględniały potrzeby osób starszych, młodzieży, niepełnosprawnych, mniejszości narodowych i innych osób wykluczonych społecznie.

Efektem tej wielogrupowej i różnowiekowej współpracy było 15 koncepcji zagospodarowania przestrzennego w 11 miejscowościach: Cyk, Jarczewo, Kotuń, Leżenica, Nowy Dwór, Pluty, Stara

Łubianka, Skrzatusz, Szydłowo, Róża Wielka, Tarnowo. Oczywiście wszystkie koncepcje oparte były na analizie stanu istniejącego i na poszukiwaniu potencjału wsi. Najważniejsze jednak były sugestie społeczności lokalnej, wyrażające poprzez nowe formy zagospodarowania swoje potrzeby i marzenia względem wiejskich miejsc spotkań.

Miejsca integracji społecznej powinny odpowiadać potrzebom mieszkańców. Ważna jest bliskość tych miejsc od miejsca zamieszkania (co jest kluczowe zwłaszcza dla osób starszych i dzieci, ale także dla zabieganych pracujących dorosłych). Konieczna jest ich wielofunkcyjność umożliwiająca podejmowanie różnych form aktywności, dbanie o dużą ilość zieleni, o estetykę, ład przestrzenny, jakość materiałów, naturalną kolorystykę. Ponadto w sferze mniej projektowej, a bardziej organizacyjnej, warto zadbać o: włączanie lokalnych społeczności w proces planowania, organizację warsztatów, pokazywanie dobrych praktyk, kontakt mieszkańców z projektantami. Istotne jest też diagnozowanie problemów, barier i potrzeb różnych grup wiekowych oraz wiedza o możliwościach korzystania z formuły budżetu obywatelskiego, grantów UE i samorządowych, wsparcia sponsorów. Sukcesem miejsc integracji na pewno będzie włączanie mieszkańców w proces wykonawczy, np. część prac można wykonać społecznie, co nie tylko wpłynie na niższe koszty, ale także na pogłębienie relacji sąsiedzkich, utożsamienie się mieszkańców z miejscem, stworzenie ważnego dla społeczności miejsca poprzez wspólne działanie. Spełnianie powyższych postulatów oraz czerpanie inspiracji z wartościowych przykładów realizacji miejsc integracji tworzy warunki do implementacji dobrych i właściwych rozwiązań.

Literatura

- Agnew J., 1987, *Place and politics: The geographical mediation of state and society*, Allen and Unwin, Boston.
- Babbie E., 2006, *Badania społeczne w praktyce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Barge J.K., Morreale S. P., Spitzberg B.H., 2021, *Komunikacja między ludźmi*, PWN, Warszawa.
- Boski P., 2010, *Kulturowe ramy zachowań społecznych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Chomczuk T., Hadyński J., 2003, *Integracja gospodarcza na przestrzeni Wspólnoty Niepodległych Państw*, Rocznik Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, Warszawa.
- Dobek-Ostrowska B., 2021, *Komunikowanie polityczne i publiczne*, PWN, Warszawa.
- Domachowski W., 1984, *Syndrom grupowego myślenia*, w: W. Domachowski, S. Kowalik, J. Miluska (red.), *Z zagadnień psychologii społecznej*, PWN, Warszawa, s. 120–134.
- Domachowski W., 2018, *Czynniki ułatwiające a utrudniające proces integracji społecznej*, w: S. Frydrychowicz (red.), *Wyzwania integracji społecznej w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe Akademia Ignatianum, Kraków, s. 35–52.
- Farrand P., Hussain F., Hennessy E., 2002, *The efficacy of the mind map study technique*, *Medical Education*, 36, s. 426–431.
- Festinger L., 2007, *Teoria dysonansu poznawczego*, tłum. J. Rydlewska, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Frey L.R., Botan C.H., Kreps G.L., 2000, *Investigating communication: An introduction to research methods*, wyd. 2, Allyn & Bacon, Boston.
- Homa T., 2020, *Rzeczpospolita. Wybrane zagadnienia myśli obywatelskiej Piotra Skargi*, Wydawnictwo Naukowe Akademia Ignatianum, Kraków.
- Jaroszevska E., Firlit-Fesnak G., Oberloskamp H., 2011, *Integracja społeczna jako wyzwanie dla polityki społecznej i pracy socjalnej*, Wyd. Aspra (e-book).
- Klimczuk A., 2017, *Integracja wiekowa*, w: A.A. Zych (red.), *Encyklopedia starości, starzenia się i niepełnosprawności*, t. II, *Thesaurus Silesiae*, Katowice, s. 71–73.
- Kofta M., 2017, *Stosunek do obcego. Co na ten temat mówi współczesna psychologia społeczna?*, w: J.M. Brzeziński (red.), *Psychologiczna natura stosunków międzyludzkich*, Wydawnictwo Wydziału Nauk Społecznych UAM, Poznań, s. 11–38.
- Kostrzewska M., 2016, *Sport dla wszystkich w przestrzeni miasta. Przegląd rozwiązań przestrzennych i programów aktywizujących w wybranych krajach*. Raport Ministerstwa Sportu i Turystyki, Warszawa.
- Lewicka M., 2012, *Psychologia miejsca*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Mackie D.M., Hamilton D.L., Susskind J., Rosselli F., 1999, *Społeczno-psychologiczne podstawy powstawania stereotypów*, w: C.N. Macrae, C.H. Stangor, M. Hewstone (red.), *Stereotypy i uprzedzenia*, tłum. M. Majchrzak i in., Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk, s. 36–65.
- Piotrowski K., Ziółkowska B., Wojciechowska J., 2014, *Rozwój nastolatka. Wczesna faza dorastania*, w: A.I. Brzezińska (red.), *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, seria I, *Rozwój w okresie dzieciństwa i dorastania*, t. 5, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa.
- Reber A.S., Reber E.S., 2005, *Słownik psychologii*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Stoner J., Freeman E., Gilbert D., 2011, *Kierowanie*, PWE.
- Tobiasz-Lis P., Wójcik M., 2014, *Wyobrażenia przestrzenne mieszkańców wsi. Wykorzystanie metody odręcznych szkiców*, *Studia Obszarów Wiejskich*, 35, s. 29–43.
- Węclawiak A., 2018, *Dialog w komunikacji*, w: A. Węclawiak (red.), *Współczesne wymiary komunikacji. Między teorią a praktyką*, Europejskie Stowarzyszenie Kulturoznawcze, Poznań.
- Wojcieszka B., 2012, *Psychologia społeczna*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.

EKSPERTYZY I RAPORTY
Wydziału Geografii Społeczno-Ekonomicznej
i Gospodarki Przestrzennej
Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ISBN 978-83-7986-387-7